

ДОЛООН
ХОНОГТО
НЭГЭ УДАА
ГАРАНА

Зуряадай Залуушуул

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛЫН ОРГАНИЗАЦИН ОРГАН

ГАЗЕТ
1991 ОНОЙ
ОКТЯБРИН 1-НЭЭ
БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ
ОРШУУЛАГДАЖА ГАРНА

Суббото,
июнин 16,
1990 он
№ 24 (7119)

Сэл 10 мүнүн.

ЗУРЯАДАЙ

СМ СТР 11

БЭНЧЭ, ҮНЧЭР
ХИШСЭЙТАЙ
СААНЧ

БАЙГША ОНОЙ ЯН-
ВАРЬ НАРАДА УЛААН-
УДЫН АЖАЛААР ЗА-
ЛАН ЗАНАРУУЛДАГ КО-
ЛОНИЙН ХҮДЭЛМЭРИ-
ЛЭГШЭД НЭГЭ ҮДЭ-
РЭЯНГӨӨ САЛИН ХҮЛ-
НЭ СУГЛУУЛЖА, «ЭТИ-
ГЭЛ» ГЭНЭН НЭРЭ ДО-
РО СҮҮДЛҮҮЛХЭН НА-
НАА ГҮЙСӨӨГҮЙ ҮН-
ШЭН ХҮҮГЭДТЭ ТУНА-
ЛАМЖЫ ЖАСА БАТА-
ЛАА НЭН. КОЛОНИЙН
ХҮМҮҮЖЭМЭЛНҮҮД ЖА-
САДА ӨӨРЫНГӨӨ ХУ-
БИТЫЕ ОРУУЛЖА, НАЯН
ДУРААРАА МҮНГЭ ТИИ-
ШЭНЬ ЭЛГЭЭГЭЭ.

МҮНӨӨ СҮҮДЛҮҮЛ-
ХЭН ХҮҮГЭД ХЭЗЭЭ НЭ-
ГЭТЭ СҮЛӨӨДЭ ГАРА-
ЖА, МААНАДАЙ ДУН-
ДА АЖАЛУУХА БШУУ.
ТЭДЭНЭЯ ЯМАР БОЛО-
ХО БАЙНАНИЙН ГАН-
САЛ ОБЩЕСТВОНОО
ДУЛДЫДАХА.

ЖАСЫН АДРЕС: 670000,
УЛААН-ҮДЭ ХОТО,
ПРИСТАНСКАЯ ҮЙЛСЭ,
4, ВПН, «ЭТИГЭЛ» ГЭЖЭ
ЖАСА.

Дмитрий
АЛТАЕВЫЙ фото.

Бээз даагаад хүдэлдэг болохо

но. Марина Бай, Шондопсогол
адли революционерно хувьсгалта-
нуудыг хэзэ гэж нэгдүүлсэгүй.
Пионерүүд бээз даанги байха
өхотой, энэ талаар эдэхитэй хү-
дэлмэри ябуулхыг гэж тэрэ хэ-
лээ. Пионерэй кадриуудыг зүбөөр
шэлэн табилааа нилээд эхэ юу-
мэн дүлдидеа байна. Өөрөө Ма-
рина пионерэй өмөтэйгээр хургуу-
лины таагыг даагша хүртээрээ
ута зам гаталаа. Тимээхээ тэ-
рээндэ пионерэй ажал тон та-
ниа, эгээн дүгнэ болонхой.

Следой түгэсхэл арайдай депу-
тадуудай сээдэн хуугалта на-
нуулхан байна. Есшүүлэй гаргаа
эсхэ обэжэ оролдосоод, үхи-
бүүд энхэнишэ өбөөрөөд лэ
байха юм.

«Бидэ болон октябратанар гээ-
нэ түбэй хүдэлмэри ганса на-
майе бэш, мүн бусадшы хунуу-
дыг гайхуулаа. Пионерэй ордон-
гой октябратанартай хүдэлмэри
ябуула талаар методист Анна
Ивановна Жамсаранова энэ тү-
бэй хүдэлмэри хуугалхыг.

Үгэ булалдаанай үедэ шэнэ
дуралданууд, хонирхотой ханам-
жнууд хэлэгдэхэ байха гэжэ най-
дагшнай, тимээ бэшэ байшоо.
Юундэшэб хургуулдэ шалгал-
та бариха байхандаа адлаар нам-
да хангдла. Анна Ивановна пио-
нерүүд октябратанартай ямар
наадануудыг эмхидхэхэ өхотойб,
октябратанарай Бүхэсоюзна неде-
ли ямар хараааа эхилээб гэжэ мэ-
тэ асуудалуудыг таблаа. Хураг-
шад шалгалта бариха байхандаа
адлаар сэд гэмээр зогсоомо, тор-
дихотгүйгээр хариусаа гэжэ орол-
дошоо юм. Нэгэ басган бага-
шуултай ямар хамжээ ябуулгануу-
дыг үнгэрэгдэг байхан тухайгаа
эхэл хүмюүтэйгээр, омог доруу-
наар хөөрэхэ, бүтээнэ хонир-
хуулаа. Педагогическа ардмэй
академидэ, мүн окдоо лаборато-
риуудта тодорхойлогдохон дү-
римүүдэй өһөөр нааданууд үн-
гэрэгдэхэ, хандыше байшагдэхэ-
гүй. Үхибүүдтэ хониргогдохгүй
наадануудыг юундэ үнгэрөөб гэ-
нэ асуудал табигдаха өһөөрөөд
табигдаха бишу.

Түбэй хуугалхыг хураг-
шадэй үнгэрэгдэн бүхэ хэмжээ
ябуулгануудта оролсоод лэ бай-
ла юм. Инээ байдалда бээз даа-
гад хүдэлмэри аргагүй гэжэ үхи-
бүүд хэлэхэ.

Вожатанар тухай тусхай төв-
рэлдөөн болоо. Ямар бэ нэгэ даа-
бар дүүргэхэ гэжэ долоо гүй-
дэлөөрөө шэхүү ябаган гэжэ тэ-
дэнэр хэлэдэг. Вожатанарай нэ-
рэ хүнды хайхан гэжэ бусад-
тайб! Багшанарай института пио-
нерэй хүдэлмэрилэгшдыг бэлдэ-
дэг тусхай отделин гү, али фа-
культет нээхэ шухала, наахан хур-
гуули дүүргэхэ адиршуул во-
жатанарай хүдэлдэг гэжээ. Тэ-
дэнэй салин хуулины бага бай-
даг амб даа. Слет эдэ болон бу-
дга асуудалуудыг шидэхэртэй.
Гэхэ аргагүй гэжэ мэдэхэд. Гэхэ
бэшэ багшанарай института
пионерэй худалмэрилэгшдыг бэл-
дэдэг факультет нээгдэхэ өһө-
той. Энэ асуудалда арайдай гээ-
гээрлэй министрствын түдөөлг-
шэд энхэрха байха гэжэ найда-
набди.

Эдэ асуудалуудта хэн хариу-
сааб!

Лариса КВАКУН,
манай нэрр.

«Пионерэй ээргэлээ гарахыг хү-
сэлэн бүхэ үхибүүдыг эмхэлхэ,
комсомолой гэшүүн болотороо
пионерэй ээргэлээ гарахыг үнэ-
уулгалха. Пионерэй организаци-
наа гарахыг байхан тухайгаа тэ-
дэнэр таагаргаа үгэхэ өхотой.
Таагариг үгэхэ дүүрээ хэ юм
даа».

Эрхэнэ Дамбавал, 2-дохн ин-
тернат-хургуул:

«Пионерэй галстугай байгаа са-
та пионерэй организаци аагагүй
байха. Гансал тэрэ ажал хэрэгтэ
хонирхотой болгохыг оролдхо
өхотой».

«Пионерэй организаци пионер
бүхэндэ эгээн дуретай хэрэгшэ
даагша өхотой».

Катя Журба, 42-дохн хургуул:

«Пионерэй галстук хургуулины
формо хубсанахай таагаргаагүй
хубинь болонхой. Хэрбээ тэрэнишэ
зүүнгүй хургуулидаа өрээ нааш,
муу сэгэлтэ табижархиха. Пионе-
рэй организаци микрорайондо бай-
гуулагдаха ээргэлээ».

Наталья Емелинова, 39-дохн хур-
гуул:

«Хүн гэжэ политикээр хонир-
хохо өхотой. Тингэбэшэ пионе-
рэй организаци политическэ ор-
ганизаци байха өхотой. Энэнишэ
юрын лэ организаци боломо хэ
юм».

Хэдэн хурагшадэй ханамжа шэг-
нэбэбди. Мүнөө пионерэй ор-
ганизаци ямар байха өхотойб гэ-
жэ хэлэхыг хүнээр байна. Слет
дээршэ эхлэн тухай олон на-
намжанууд хэлэгдээ.

Комсомолой Хоринн райкомой
секретарь, хургуулины таагыг
даагша Байр Шойдопов пионе-
рэй организацины республиканска
Советэй түрүүлэгшын тушаалда
дэбжүүлэгдээ. Энэ кандидатэй
программа соо нимэ пункт бии:
юридическэ болон финансын та-
лаар бээз даанги хүүгэдэй ор-
ганизаци боломо өхотой.

Энэнишэ яһаа найшаалтай на-
намжа мүн. Бүхэ пионерэй кад-
риууд пионерүүдэй байшануудта
демжуулагдаха өхотой гэжэ Ба-
яр хэлэхэ.

Гэхэнь финансын талаар бээз
даанги байха тухай асуудал ху-
сад найнаар хаража үзэгдөөгүй.
Ажалын тоосоогоор ажал хэр-
гээ эрхилээшэ наа, пионерүүд
эхэ мүнгэ оломо шадахагүй бишу.
Хэрбээ арайдай гэгээрэлэй минис-
терство болон комсомолой пио-
нерэй организацинуудта нэмэлт
мүнгэ үгэхээ болоо наа, юм
болохоб гэжэ бодоодшыг үзэ-
хыг бархатай. Комсомолой Ок-
тябрыска райкомой хургуулины
таагыг даагша Марина Пузгно-
ва түрүүлэгшын тушаалда дэ-
жүүлэгдэн хөөрдохн хүн боло-

Бээлүүлэгдэхэнь мэдэгдээгүй...

Бүхэ юумэн тушаа эхэдүүл-
жэ хөөрэдэг ушарнуудтай ах-
хам бүхэндээ дайралдаагбди.
Налхнай халта нэбшэхэдэ
шүүргэлба гэжэ байгаад хөө-
рэлдэхэнь үе болодог. Ураг-
шаа алхамшыг хээгүй аад, хо-
ло харайн ошоббди гэжэ хэл-
сэхэнь ушарнууд гарадаг
байха юм. Гусиноозерско ком-
сомолой организацины 1992 он
хүртэрхи хугасаа соо бээ-
лүүлхэ худалмэрини програм-
ма зүбшэн хэлсэлгэдэ таби-
гдаа, олоной анхараа хандуу-
лаа. Тээд тэрэни тушаа байа
эхэдүүлжэ хэлэхэн үгэнүүд эд-
элхэн байна.

Городой комсомолой үсөө-
хэн лэ эдэхитэд нимэ про-
граммын зохиогдожо байхан ту-
хай мэдэжэ байгаа. ВЛКСМ-эй
Гусиноозерско горкомой ээл-
жээтэ бээшэ пленум дээрэ мэ-
гэдэхэ секретарь Банр Гар-
мажаповай элидхэл хээдэ,
гайханахн хүнүүд олом байгаа
нэн. Элидхэлэй дүүрээдэнэ
эндэрэй савна гаража үгэ хэ-
лэхэ хүнүүд тимээшэ олон

байгаагүй. Тээд анашыг гай-
халтай бээшэ даа. Жашээлбэл,
«эрээдүй залуушуудыг хабар-
тай, гэгэньшэ мүнөөдэршэ ба-
нал хэрэгтэй хэ юм, бүхэ
юумэ гомом болгомо байн-
гүйгээр дары түргэн бээлүүл-
хэ, зүжмэхэ шухала» гэжэ мэ-
гээр хэлэгдэн үгэнүүд ямар
удхатай болоноб! Үгэсөөрөө-
шыг гайхатээр үгэнүүд лэ.

«Манай гол шэглэлиүүд:
МЖК-гай барилга, сүлөөтэй са-
ашатай туһатайгаар үнгэрэгдэ,
физкультурна худалмэри болон
спорт хүтмөөлгэ, хуулины наах
гүйсөөгүйшүүлэй клубууд бо-
лон түбүүдэй сэтэ үргэдхэлгэ,
физкультурно-спортивна ком-
плекснуудыг хээ каангүй ам-
хидхэлгэ, союэ дотор, мүн
харини оронүүдээр алишаага
хүтмөөлгэ, залуушуудай эконо-
мическа предпринимательствэ,
залуушуудай соелой тү-
бэй ажалын тоосоомой нэгэ-
дэлэй ажал хэрэг үргэдхэлгэ».

Эдэнишэ хэдэ энэ түсбүүд
бэ! Тээд тэдэ бээлүүлэгдэхэ
гүй Инээ эхэ программа бээ-

лүүлхын тула эхэ хүсэл армал-
халдэ гадна туйлай эхэ мүн-
гэн хэрэгтэй гэжэ комсомолой
комитетэй секретарь («Тушаа»
гэжэ ПШО-гой филкалай) На-
талья Тиорина тон зүб хэлээ.
Гэгэньшэ ааар гурбан часай
туршада үргэлхэлхэн үгэ бу-
лалдаанай, хөөрэлдөөнэй һуу-
лаар мэгэдэн секретарини үн-
шаар гарахан энэ программа
баталан абтахан байна. Тэрэ-
нишэ хэн бээлүүлэхэб! Энэ
асуудал юрэ табигдаагүй.
Юуб гэжээ, ВЛКСМ-эй гэшүү-
дэй бүрмэхэл тус организаци-
да байгша оной ноябрини 1
болотор үргэлхэлхэ. Олоком
комсомолууд энэ хугасаа соо
комсомолой ээргэлээ гараха-
даангыг мэдэгдүй.

Сэлэнгын совхозой комсо-
молой комитетэй секретарь
Виктор Базаржапов бүрмэхэл
нааганахай һуулаар комсомол-
шуудай оройдоо 40 процент
үлээдөөшэ мэдэгдүй гэжэ хэ-
лээ нэн.

О. ВОЛИН,
манай нэрр.

Бэйгаша оной нэгдсэн кварталда ороной экономикто тогтууртай болгохо, тэрэнэй социальна шэглэлыг улам хүгжөөх талаар хэмжээнүүд бэлүүлэгдэж байгаа гэнэ. 1990 оной нэгдсэн кварталда СССР-эй Экономическа ба социальна хүснэгт тухай СССР-эй Статистикын гүрэнэй комитетдэй мэдээлэл соо хэлэгдэнэ.

Эдэс хооллоо ондоо арадай хэрэглэмжын зарим зүйлэй эд бараа үйлдбэрлэгдэ элн бодо ургаһан байна. Розинно эд бараанай эрьесын эгзэл дээдэ хэмжээн недондо жэлэй түрүүлшн кварталдайнхэ 1,7 дахин өсө болоо. Эд бараанай, ажалнууд ажалгалтын талаар хүн зоной шэглэлын ба гаргашнуудай ургалтын эршэ дэлхисе дүтэлүүлэж нэгдэл хэрэглэгдэж байгаа.

Гэбшье арадай ажамые тогтууртай наймаар, тэнсүүртэйгээр хүгжөөлтэ туйлагдэж байһаар. Үнгэрһэн үедэ нийтэн үйлдбэрлэйн хүгжэлтэ доошоо ороһон байх юм. Ороной хэдэ хэдэн нутагуудта буһалгаануудай болоһонхоо, нацинууд хоорондын харилсаанай хемороо зүршэлдөөнүүдһээ, оборонно промышленностин нэлбэринуудай үйлдбэрлэйн хэмжээнүүдэ доошолһонхоо, худалдэрини сагай өсхөөр гээлхээ ороһонхоо үлэмжлэн, продукция үйлдбэрлэн гаргалга өсө гарга хохидолдо ороһон байгаа. Оршон тойронхи байгалин хамгаалгын улам ургаж байгаа эрилтэнүүдэ хэрэгсэдэггүй олохон промышленно предпринимүүдэ хаһанһаа гү, али тэднэй худалдэрини зогсоһонхоо, үйлдбэрлэйн ба ажалгай эмхидхэлэй хэмжээнэй доошолһонхоо үйлдбэрлэйн хэмжээнүүд хоороодоо. Хэлсэлтэ гүрим журамые хазагайрууланһаа болохо, горитой өсө хэмжээнэй продукция хэрэгсэлтэдэ хүргэгдэбэгүй.

Гүрэнэй бюджетэй гаргашнууд — ашаг олзын ургалтаһаа, ажалдай түлбэр — тэрэнэй бүтээсэлэ улам дээшлэ байһаар. Мүнгэнэй эрьес хангалгагүй. Эдэ бүтээд эд хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэхи байдлыг тэнсүүртэй өсгө олгоногүй. Гадаадын худалдаа наймаан үшөөл хангалтагүй бага байһаар.

Недондо жэлэй энэ үеынхнэй жэлшлэл, үнгэрһэн кварталда национальна бүтэц продукция үйлдбэрлэгдэ 1 процентээр, үйлдбэрлэгдэһэн национальна доход 2 процентээр, нийтэн ажалгай бүтээсэ 2,2 процентээр хороогдоо.

Эд бараанай ба хүн зонийн түбэрлэйнгөөр хангалгын сэнгүүдэй ургалтын мүн хүнүүдэй хэрэглэмжнүүд хангалгын дээшлүүлэгдэж байһыг хараада абжаа, эд хэрэглэмжн секторта саарһан мүнгэнэй үнэн үнэлгэ, 1989 оной нэгдсэн кварталдайнхэ сасуулхадэ, 8 шахуу процент болоо.

Арадай ажалын ажал абуулгын бүтэц нэлбэринуудта 136 миллионһоо дээш хүн (1989 оной нэгдсэн кварталда — 135 миллион хүн) тэрэ тоодо гүрэнэй секторта — 118,8 миллион (урдангаа энэ тоосоо хараада абдаггүй) байһан зарим албан зургаануудай худалдэринишдэ, алба хаагшад оруулаһан), колхозуудта — 10,4 миллион, кооперативуудта

(гол ажалһаа ондоо ажал хэргэлгын тоолоон абангүй — 3,3 шадмы тоосоондо абангүй — 3,3 миллион, хубини хамгабарини ажамыда — 3,5 миллион, хубини ажал абуулгада 0,3 миллион хүн хүдэлһэн байгаа. Хамтын предпринимүүдта 30 мянга гаран эрхтэд ажаллаһа (недондо жэлэй эхэндэ 8 мянган хүн байһан юм). Гүрэнэй секторта кадрнуудай ажалһаа гараха, орохо ушар үргэдһэн байна. Зөөркин ба ажалын эрхлэлгын элдэб түхэл дүрснүүд хөгжөөлтэ энэ нэгдэл хэлбэстэй. Хүн зоной нийтэ тийшээ нутагта урилха баатай болоһон ушарнууд кадрнуудыг түбкүнүүдэн нутагжуулгада хам-

13,3 процентээр (жэлдээ түсбэлгын тоолоон гаргалгануудай өһөөр 7,3 процент) дээшлээ. Эд бараанай ба ажалнууд хангалтын талаар хүн зоной гаргашнууд (эд хэрэглэмжын гаргашнууд) 12,8 процентээр ургаба. СССР-эй Нөөсөлгын банкын эмх зургаануудта хүн зоной хаһан мүнгэн 351,3 миллиард түхэрлэгт хүрөө гэхэ гү, али энэ жэлэй гурбан һара соо 13,5 миллиард түхэрлэгээр нэмээ. Үнгэрһэн жэлэй нэгдэхн кварталтай сасуулхадэ, арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлдбэрлэйн мийтэ хэмжээн 6,6 миллиард түхэрлэгээр ургаһан байна. Эдэс

дце ашаглалгада тушааха талаар жэлэй даабаринуудыг дүүргэлгын хэмжээн 2,9—7,8 процент болоо. Нэгдэхн кварталда орон соомнай 595 мянган гэмтэ абадал бүрихэлдэ абтаа гэхэ гү, али энэнь недондо жэлэй энэл хугасаагай-хиаа 17 процент өсө болоно. Тингэбшье үнгэрһэн жэлэй энэ хугасаатай сасуулхадэ, энэ тоо доогуур юм. Бүрихэлдэ абтаһан зургаадхн гэмтэ абадал бүхэн хүшэр хүндэ юм. Хэзэ хэзэгүй мленсая Латини, Украини, Эстонини, Казахай, Литвагай ба Гүрэнини СССР-нүүдтэ гэмтэ абадал олошорһон байна.

Орон соомий бээ даанхай таргашадэй ажаминууд олоор байгуулагдана. Апрельни эхээр 20 мянга гаран нийм ажамы тоологдоо.

Хабарай тарилгын түдэлмэри үнгэрһэдэжэ амжинуудта хэрэгтэй хүдөө ажамын олонхи яамын машинануудаар хангаха талаар хэлсэлтэ үйлганууд дүүргэдэ. Минеральна үтэжүүлгэнүүдээр хангалта 775 мянган тонн ноор хороһон байна.

Гүрэнэй түбэй капитална һомолтоор, мүн предпринимүүд болом эмх зургаануудай жасануудай мүнгөөр 16,9 миллиард түхэрлэгт гол жасанууд ашаглалгада оруулагдаа. Недондо жэлэй зохио хугасаатай сасуулхадэ, энэ 0,9 процент бага болоно, Нэгдэхн кварталда 1990 оной гүрэнэй захияй 843 объекти оройдоол хоерын ашаглалгада абтаа. Тэрэнхээ гадна недондо жэлэй даажан оройно 334 объектын 22-ыг ашаглалгада абтаһан байна.

Ашаг зөөхэ түсбэ түмэр эомой транспортоор 99,7 процент, автомобилин — 99,5, далайн — 101 (Холын Хойто зүгэй ба тэрэн дэ адландагдһан районуудта — 103, Хилын савна тамаралгаар ашаг зөөлгөөр 107 процент) дүүргэдэ. Февраль, март һарануудта түмэр замтай транспортын хүдэлмэри нэгэ бага хайбарбашье, ашаг зөөхэ талаар январин үршэри хүсэд хэмжээгээр усадаг даагүй.

1990 оной нэгдэхн кварталда гадаадын дэлгүүртэ гараха эрхтэй болоһон эмх зургаануудай тоо 14 мянган болобо. Тэднэй дундаһаа мянга гарамын хамтын предпринимүүд, 2400 кооперативууд болоно. Январ-март һарануудта мүнөөнэй сэнгээр гадаадын худалдаа наймаанай эрьесын хэмжээн, недондо жэлэй зохио хугасаатай сасуулхадэ, 1,6 процент хорожо, 32,7 миллиард түхэри болоһон байгаа.

Гадаадын ороонуудта эд бараа худалдаа жэлэй түсбэ 21 процент, сүлөөтэйгөөр нэлгэдэг валютээр худалдаа — 20 процент дүүргэдэ. Гадаадын ороонуудһаа эд бараа худалдаа абтаа жэлэй түсбэ 24 процент, сүлөөтэйгөөр нэлгэдэг валютээр — 32 процент дүүргэдэ.

Үнэ сэнгүүдэй талаар байдалай таарамжагүй мүү байгашье һэнэ, дэлхэйн дэлгүүр дээрэлхэ эдэс хоолой зүйлнүүд, тэднине үйлдбэрлэлдэ хэрэгтэй түүхэй эд болон арадай хэрэглэмжын промышленно эд бараа худалдаа абалгын хэмжээн хороонхой.

1990 оной апрелин 1-нэй байдалаар, СССР-эй газар даяа дээрэ гадаадын ороонуудай фирмнүүдэй болон эмх зургаануудай хабаадалгай 1500 гаран хамтын предприним бүрихэлдэ абтаһан байна.

Үйлдбэрлэйн байгууламжыг хүбилгэн шонхдхэ, бүхы яамын нөөснүүдэ ашаг үртэйгөөр хэрэгдэ, экономическа реформыг хурдахаа талаар хараа шугамыг эелэн шууд бэлүүлэ шугамыг гэжэ ороной социальн-экономическа хүгжэлтын нэгдэхн кварталдайн дүнгүүд гэршэлтэ.

ТАСС.

ЭРШЭ ДЭЛИСЭ ХУРДАДХАХА

галтагүйгөөр нүлөөлнэ. Мүнөө орон доторной нутагһаа тэрэ-днэ гараһан 0,6 миллион хүн тоологдоно.

Нааган һамшалганууд эрнд ургаа. Энэнь үндэхэ аһатанай хоорондоо хемороо зүршэлдөөнүүдэй үндхөөр буһалгаануудыг үүдхээ, олоороо ажалдаа гарахагүй ушар энэ талаар өсө нүлөө үзүүлнэ. Нэгдэхн кварталда нийтэ шалтагаанаар 9,4 миллион хүн ажалайнгаа саг һамшаһан байгаа. Тингэжэ 0,82 миллиард түхэригэй продукция гээлхэдэ ороо гэхэ гү, али нийм хэмжээнэй худалдэри бэлүүлэгдэжэ байха юм.

Гүрэнэй бюджетэй олзо оршоонууд хүшэр бэрхшээлтэйгээр бэлүүлэгдэнэ. Гүрэнэй предпринимүүдһаа, эмхинуудһаа ороһон ашаг олзонуудһаа түлбэринуудэй бюджетэ оролго доошолоо. Январ-март һарануудта нийм ашаг олзо недондо жэлэй нэгдэхн кварталдайнхэ орходоо, 1,7 миллиард түхэригөөр багаар оруулагдаба. Кварталай түсбэ 91 процентээр дүүргэдэ. Эрьесын нолгоһоо 29,3 миллиард түхэриг бюджетэ оробо. Тэрэн үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхнөө 10 процентээр өсө байна.

Январь-март һарануудта предпринимүүд, эмхинууд үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхнөө 3,9 миллиард түхэригөөр бага ашаг олзо абтаа. Түсбэ 106 процентээр дүүргэдэ. Түлбэрини гүрим наймааруулагдаһаар.

Нэгдэхн кварталда худалдэринишдэ болон алба хаагшад айрын дунда эргын салын хүлһэн 251 түхэригтэ хүрөө гэхэ гү, али 9 шахуу процентээр ургаа, харин колхозинуудтай ажалдай түлбэри 184 түхэриг болоо гэхэ гү, али 10 процентээр дээшлээ.

Хүн зон хэрэглэмжын нийтэн жасануудһаа 46 миллиард шахуу түхэригтэ нийлэжэ түлбэринуудыг, хүнгэлэлтнүүдэ абтаһан байна. Энэнь недондо жэлэй нэгдэхн кварталдайнхэ 3,4 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 8 процентээр өсө болоно.

Хүн зоной мүнгэн ашаг олзо 149,8 миллиард түхэригтэ хүрөө гэхэ гү, али 1989 оной январь-март һарануудтай жэлхэдэ, 17,6 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али

хоолой зүйлнүүд, хүнгэн промышленностини эдлэл хэрэгсэлнүүдэ үйлдбэрлэгдэжэ тиммашье эхлэхгүй аад, энэ ургалтын гол түлэб соолой-ажамуудалай хэрэглэмжын эд бараа өсхөөр үйлдбэрлэлхэнэй ашаар абтаа.

Промышленна үйлдбэрлэйн ургаһанай, газарһаа ороһон эд бараанай кооперативна ба хубини ажал абуулгыг үргэдхэлхэнэй ашаар розинно эд бараанай эрьесын хэмжээн 13,1 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али бодото сэнгүүдээр 13,9 процентээр дээшлээ. Розинно эд бараанай эрьесын түсбэ 104,3 процентээр дүүргэдэжэ байна. Энэ жэлдэ эд бараанай эрьесын ургалта недондо жэлэйхнээ хураггүй өсхөөр дээшлүүлэгдэхэ. Эд бараа өсхөөр үйлдбэрлэгдэжэ, гадаадаһаа худалдаа абалгаар энэнь бэлүүлэгдэхэ юм.

Недондо жэлэй нэгдэхн кварталтай сасуулхадэ, эдэс хоолой зүйлнүүдэ худалдаа наймаанда оруулалта оройдоол 1 процент нэмээ. Энэнь түсбэлгэдхэнһөө нийлэжэ бага. Хүн зоной эдэс хоолой зүйлнүүдээр хангалтагүйгөөр хангалдаг болоһон дээрэлхэ колхозой дэлгүүр дээрэхи сэнгүүд, недондо жэлэй зохио хугасаатай сасуулхадэ, 12 процент нэмэлхэ байна.

Арадай хэрэглэмжын зарим эд бараанай сэнгүүд нэмээ. Эд бараанай сэнгүүдэ бүрихэлдэ абтаһанай үндхөөр тоолоон гаргадаг, үнэ сэнгүүдэй би болодог эрхэ нүхсэлнүүд, тэрэшлэн гүрэнэй худалдаа наймаанда кооперативна магазинуудта, колхозой дэлгүүр дээрэ худалдагдаг продукция, кооперативуудай ба хубини ажал абуулгын продукция хэмжээнүүдэй тааралдалай хубилалтын нүлөө хараада абдаг розинно сэнгүүдэй индекс 2,6 процент болоһон байгаа.

Бүхы яамын һомолтоор 250 мянган квартира баригдэ. Дүн хамта 16 миллион дүрбэлжн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаа. Энэнь недондо жэлэй зохио хугасаатай сасуулхадэ, 1,6 миллион дүрбэлжн метрээр гэхэ гү, али 9 процентээр бага болоно. Социально-соолой хэрэглэмжын объектиүү-

Недондо жэлэй түрүүлшн кварталтай сасуулхадэ, промышленна үйлдбэрлэйн юрэнхы хэмжээн 1,2 процент бага болоо. Продуктээр хангаха талаар хэлсэлтэ уялганууд 98,7 процент дүүргэдэ. Предпринимүүдэй 13 процентнэ тэднине дүүргэжэ, 2,5 миллиард түхэригэй продукция хэрэгсэлхэдэ дутуу элгээжэ байна. Недондо жэлэй түрүүлшн кварталда 1,1 миллиард түхэригэй продукция дутуу элгээжэжэ (нэ).

Недондо жэлэй зохио хугасаатай сасуулхадэ, хэрэглэмжын зүйлнүүдэ («Б» бүлэг) үйлдбэрлэгдэ 4,7 процент нэмээ. Гэхэ зуура, энэл хугасаада үйлдбэрлэйн хэрэгсэлнүүдэ («А» бүлэг) үйлдбэрлэгдэ 3,2 процент хороо. Нэгэ худалдэжэ хүндэ продукция үйлдбэрлэгдэ 0,9 процент нэмэлхэ байна. Гэхэл өсө ургалта белоруссини СССР-эй (3,8 процент) туйлагдһан байна.

Ашаглалгада оруулагдажэ байһан хүснүүд хэрэгсэлгэ хангалтагүй байһан заандаа, шэнэ объектиүүдэй гурбанай хоер хубидань продуктээр хэрэглэгдһэн хүснүүд саг болзортгоо ашаглэгдэжэ.

Үнгэрһэн кварталда агропромышленна комплексдо хүдөө ажамын продукция үйлдбэрлэлхэ талаар һайн дүнгүүд туйлагдэжэ. Тэрэнхээ байгай, үнгэрһэн жэлэй энэл хугасаатай сасуулхадэ, олохон республикануудай хүдөө ажамын предпринимүүдта мяха, һү ба үндэс үйлдбэрлэйн хэмжээн бага болоһон, парнигай болон теплицын, огородой эртын овоц худалдан абалга эрид хорожо, эдэс хоолой промышленностини худалдэрида ба хүн зонине эдэс хоолой зүйлнүүдээр хангалта мүүгээр нүлөөлһэн байна.

Бүхы яамын ажаминуудта мал ажалай продуктуудыг худалдэжэ абтаа нийм болоо: мал ба шубуудыг (амидын шэнгүүрээр) — 5,5 миллион тонно, үүсэлхэн шэнгүүрээр — 3,6 миллион тонно; һүн — 15,8 миллион тонно; үндэгн — 13,8 миллиард хэлэг, 11 республикада мал ба шубуу худалдалга хороогдоо, 6 республикада — һү, 11 республикада үндэгс худалдалга хороогдоһон байгаа.

Дэ жэгдэ һайн байдаг. Тэрэ зоотехническэ заабарини үндхэн дээрэ ажаллаа абууланай ашаар тогтууртай һайн үр дүнгүүд туйлагдай байна. Үршээ болгон, «Коммунизм» агрофирмын хоншоодой үнгэрһэн жэлдэ туйлаһан үр дүнгүүд эргэсүүлэн хараа. Эндэхид 100 эх хонин бүрихэ ажамыгаараа 109 хурга абжаа, тэднээ гээлтэ хороолтогүйгөөр түлжүүлһэн байна. Тингэжэ хонин бүрихэ дунда эргээр 4,4 килограмм ноһо хайшлжа, округ дотороо эрхиллээ юм. Гүшөөд мянган хонидһоо дунда эргээр эхэ шэнхэн хэмжээнэй ноһо хайшлжа гээшлэн һайн үр дүн мүн. Бадмажаб Цыбиновэй дүй дүршэл халаа абхааа округтой элдэб нутагуудһаа хүн зон Ушарбай руу үнмийо харгында болонхой. Хонидоо һайа һайаар, ноһонхойн шанаараа, абтааар илгэжа, һүрэг бүрихэлдэ болон зоотехническэ

бусад худалдэри тэрэ жэлхэдгүгөөр бэлүүлэгдэ болонхой. Бүри гурбан жэлэй үрдэ тээ хүршэ «Россия» агрофирмын гүлөөлгшэд хонидойнгоо үүлтэр һай-жаруулжа хэрэгтэ туйлхынь Бадмажаб Базаровичта хандаһан юм.

Малай хооронхой герой эрхм ажалайнгаа түлөө гүрэн түрүн элдэб шагнала хайрануудта хүртэлхэй. Зүгөөр тэрэндо үтгэлхэн эсэгын, Базар-Сада Цыбиновэй нэрэмжэтэ шэн сэдхэлдэнэ том үнэтэйгөөр хангадаг. Тодорхойлол, жэл бүхэндэ ажалдаа эрхм үр дүн туйлаһан онсо габьяатай зоотехникэ округтой олонини зүгһөө РСФСР-эй габьяата зоотехник Базар-Сада Цыбиновэй нэрэмжэтэ шэн олгогдоно юм. Ингэжэ Ага нутагайн хуушэ ажамын бэлиттэй мэргэжлэн Бадмажаб Цыбинов эсэгынхээ хэрэг найдамтайгаар үргэлжлүүлнэ.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

Агын Бурядайн автономикто округ ашаг олзынгоо динлэнхи хубине хонин үсхэбэрлэлхэ нэлбэринһөө оруулааг юм. Эндхн талаа нутагта 750 мянган хонин һүрэг хөрүүлалагдаа. Удэнь хургадай абтаа байхадэ, 1 миллионһоо хоо үлүү болотороо олошордог юм. Урдандаа Агада гол түлэб бурлад үүлтэрэй хонид гоххэбэрлэгдэдэг һэн. Забайкалийн шэмэрүүн хүйтэжмэ аямаргүй дэбадаг, харшалаа беригдһан хороо соо январь һара соо хонидоо хүйтэндэ дэбдэжэ ядалдаггүй ута шасатай, өөдэргэ байһаараа онсо илгэрдаг бэлэй. Зүгөөр, ноһонхойн шэрүүм, багээр абтааг, промышленностини эрилтэдэ хүрмөөр шанааргүй бэлэй.

Тиммхээ Шэтын областини бүлэг эрдэмтэ — зоотехникууд ажаминуудта ашаг шэмэгтэй шэн үүлтэрэй хонидыг би болотого зорилго урдаа табһан юм. Ушарбайн «Коммунизм» колхозой зоотехник-селекционер Базар-Сада Цыбинов энэ хэрэгтэ эдххитэйгээр шунаа ороһон юм. Олон

Эсэгийнгээ хэрэг үргэлжэлүүлэгшэ

жэлэй хугасаа соо туршалгын худалдэри үсэд нэтрүүгээр абууланай ашаар нутагтаа хонидой шэн үүлтэр би болотого юм. Энэ хэрэгтэ ажамын хоншоод том өсхөөр туһа хүрөө. Ондогоор хэлхэдэ, колхозойнгоо хоншоодой хэдэн отарануудта үүсхэлхэн хэрэгсэ бодотоор бэлүүлдэг зоотехник-селекционер Базар-Сада Цыбиновэй үүсхэлээр Ушарбайда Забайкалийн нарин ноһотой хонидой шэн үүлтэр би болотого гэхэ гүрэнэй комисс баталаа һэн. Удангүй үүлтэртэ хонидой түсөөр фермэ эмхидхэдэ һэн. Зоотехник-селекционер Базар-Сада Цыбинов онсо өсө урда шанаартай энэ ажал абуулгынгаа түлөө Ленинэй болон Ажалай Улаан Тугай орденууд ашаагдһан юм. Зүгөөр эрдэмтэ-зоотехник хүндэ үбшээд дайрагдажа, саһаа урид һайа бараһан гээшэ. Гэбшье тэрэнэй эхэн хэрэг хонимын таһалдэ-

жэ, хосорхо туйлаа хүрөөгүй юм. Бадмажаб хубуунинь абынгаа эрхилжэ абаһан ажамын найдамтайгаар үргэлжлүүлээ. Тэрэ дунда һургуули түгэсхөөр удаан маргажа байнгүй Бурядайн худөө ажамын институтай зоотехническэ факультеттэ һурахаа орожо, тэрэнээ 1970 гаран онуудай эхээр амжалтатайгаар дүүргэдэ, түрлэ ажамыдаа өрхлэ, анханда эсэгийнгээ эрхилжэ абаһан ажамын найдамтайгаар үргэлжлүүлнэ. Бадмажаб Базарович Цыбинов мүнөө округой эхлэл дүршэл өхтэй, эгээл үргэлжлэтгөөр ажалладаг зоотехникуудэй нэгэн болонхой. Хэрбээ округой нарин ноһотой үүлтэрэй хонидыг үсхэбэрлэдэ бусад ажаминуудта энэ ажалай мартагдажа байгаа һаа, Ушарбайда Бадмажаб Цыбиновэй ашаар хонидойн ашаг шэмэ жэлһээ жэл-

Е Н О ЗАНШАЛНУУДАА НЭРГЭЭН ХҮГЖӨӨЛ!

НАЦИОНАЛЬНА асуудалнууд... Ийм асуудалнууд олон гү, али үсөөн гүй тэдэ ходоодо байгаа-гү, али 1917 оной Октябрьһаа урда тээ, хүүлээрнэ тэдэ хайшан гэжэ шиндхэгдэдэг байгааби! Мүнөө тэдэ ямарар шиндхэгдэнэби! Эдэмнай ямар хүсэлэл оролдолнууд, эрмэлзэлнүүд болоноби! Энэ талаар Эрхүүгэй област-тинки буряадуудай үнгэрһэн болон мүнөө үшн ажабайдалһаа зарим тэдэ жэшээнүүднэ хараад турша-мбди.

Нижне-Удинскһаа, Усть-Кудай районһоо эхилээд, буу-рал Байгал далай хүртэр Сибирин Ангар болон Ле-из гэхэн агууһаа мүнэнүүдэй хоорондо нэмжһэн ай-хабтар ехэ талмай, эзэлдэг Хойто-Байгалай регионой бу-ряадуудай ажабайдал национально-административна нэ-гэ байгуулалтагуй, нийтэ национальна соёлой-ажыхын түбгүй байһан дээрһээ таранги дэбисхэртэй, өөрын онсо шухаг байлаарһаа илгардаг һэн гэжэ таанад, ун-шагшадые эгшгүүлэ хүсэлтэйб. Нэгэ жэшээ абаад ха-ралай хариуцааной гол эзбсэг, нэгэ аһатанай хүнүү-днэ нэгдүүлдэг, национальностине тодорхойлоһон шу-хала аргыа абаад үзэхэдэ, арадай хэлэн болодог гэжэ. Эрхүүгэй областинки буряадуудай ажабайдалые мэдэ-хэгүй олоһон хүнүүд тэдэ нэгэл хэлтэй, Байгалай ур-дахы буряадуудһаа онсо шалгардаг гэжэ тоолодог. Ха-рин бодото дээрээ областинки район бүхэндэ ажаһуу-даг буряадууд өөрын хэлтэй, өөрын диалектиһаа онсо түхэл шэнжлэнүүдтэй юм. Жэшээлхэдэ, Нүхэдэй буряа-дууд унганга хайхан хэлтэй, эхирэдэйхид шэрүүншэг хэлтэй, алайрайхидэй зарим гэртэй хэрэгсэлнүүдэй нэрнүүд олохонойхидһаа илгардаг, осинска буряадууд-дэй хэлэн байндайхидһаа нилээд ондоо байдаг. Эр-дэмтэ-лингвистүүд эдэ бүгднэ Совет засагэй тог-тогдоххоо урда тээ бүридхэлдэ абажа, шудалһан байһа. Мүнөө үедэһе шэнжлэлтэ үргэлжлүүлэгдэ-һэр. Октябрьск революциин-хүүлээр эдэ хэлнүүднэ, диалектиһаа онсо түхэл шэнжлэнүүднэ национальна нэгэ хэлэн болгожо нэгдүүлхын тула эгээл таатай зохи-д эхэ байдал байгуулагдаһан юм гэжэ сээ мэдэрхэ хэ-рэгтэй. Тикхэдэ гансал багашуудла бэшэ, харин ехэ-шүүлдэ ликбезүүд гэжэ нэрлэгдэн хургуулинууд нэгэ-дэдэг байгаа. Тэндэ хүнүүд түрэл хэлсэ, соёл культу-рһаа анхаралтайгаар шудалдаг байһан юм. Уншалгын байшангуудта нэгэ акттай гэр бэшэгтэй зүжэгүүдээр һайн дурнай спектаклинууд табидаг, концертинууд хариулагдадаг, өхөрнууд эмхидхэгдэдэг байһан. Улаан-Үдэ хотодо хэлбэгдэдэг гэзетнүүд болон журналинууд буряад холын нутагууд хүртэр ямаршье һаагүйгөөр олоор элэгдэгдэдэг, тараадаг һэн.

Зүгөөр эдэ бүгдэн 1937 ондо эрид хубилгагдажа, Буряадай административно-территориальна нэгэ гүрэн-нэй байгуулалта хүсөөр хуваарилагдаһан, тараагдаһан байһа. Энэ харта мууһай жэлэй сентябрь һарада шэ-нээр байгуулагдаһан Буряад-Монголой Усть-Ордын национальна округһоо Ольхоной болон Качугай буряа-дууд талалагдаа бэлэй. Имагтал 1937 оной сентябрь һараһаа хореод онуудта һуури тайһан нэгдүүлгын эхн тараагдажа эхилээ бэлэй. Буряад хэлэн дээрэ гэ-зетнүүд, журналинууд, номууд ишэ ерэхээ болибо. Хургуулинуудта һуралсалай ород олол аргада удаа де-рваан оржо эхилб. Зарим клубууд байгуулагдажа, тэндэ ямар нэгэ зүжэгүүднэ табидаг, хүнүүд суглар-жа, ехөөр наададаг байгааһе һаан, уншалгын бай-шангууд хаагдажа эхилээ бэлэй. Өөрын хэлэн дээрэ багалан газетэ гаргадаг байгааһе һаа, нийтэ ехэ ре-гионий буряадууд нутаг дээрэ өөрын периодическэ хэблэл гаргаа арга боломжогүй болошоо һэн. Энэ-най арадай еһотойл трагеди болоно бшуу. Оройдоол жарвад онуудтэй тэн багаар энэ талаар ямаршьеб гэ-зэрүүлхы толон мандажа эхилээ бэлэй. Усть-Ордада «Усть-Ордын үнэн» гэхэн округой газетэ гаржа эхил-бэ. Хургуулинуудта буряад хэлэн болон литературын шудалалтада бага сага анхаралаа хандуулдаг болобо. Зүгөөр эдэ эхилэлтнүүдтэй далай унтаржа эхилэхдэн, хэдэ таламһаар, голхормоор байгааб даа, Арбан жэлэй үнгэрһэн хойно энэһе газетнэ хэблэрхэби. Округой олохон хургуулинуудта буряад үхлүүд түрэл хэлсэ шудалһаа, буряад уран зохиолшодой зохиолнуу-днэ, фольклор, арадайнгаа түүхэ үзэхээ болоо һэн... Хаа ханагүй—соёлой байшангуудта, хургуулинуудта, эмхи зургаануудта, гэр бүлнүүдтэ национальна соёл культура абаа амргүй боложо, унтаршоо һэн... Эсэхэ сүсэхэ мэдэдэггүй, элдэб юмэ суглуулһан П. Р. Иг-гыровэй олон жэлэй туршада худалһан округой хи-зээр ороноо шинжлэлгын ори ганса музей хэвэгдшоо, энэһе анхарал татаһаа болишобо. Гайтамһаг эдэ-би үүсхэлшэ Н. Д. Дыгировэй байгуулһан Усть-Ордын соёлой байшангай дэргэдэн округой ори ганса ара-дой театрай хуби эхэн хүнэй анхарал татаһаа боли-шоо һэн.

Мүнөө арад зомнай бүхэ нойрһоо һариһан нэгэ бо-ложо байна. Сэхинэ хэлхэдэ, хүтэлбэрлгын заидар-ин захиралгын аёо гуримда ажахын, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрини урагшагүйдэн, национальна асуудалар анхаралаа хандуулһаа болиһон баримтануудта дурдэ гуталжа, зүрхэ сэдхэлээ зананги байдалда ороод, мүн-өө хэвгил бүхэ юмнэ гүнзгийгээр ойлгожо, яма-раар ажаһуудаг байһанаа мэдэдэг боложо эхилээбди. Хэрбээ Эрхүүдэй һара бүхэндэ шахуу митингүүд бо-лон пикетүүдэй үнгэргэдөө һаан, Усть-Ордын ок-ругой түбтэ нэгэ дахин митинг үнгэргэгдэжэ, гол тү-лэб экологини, Байгал хамгаалгын асуудалнууд таби-

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЯ
фото.

даа. Улаан-Үдэдэл гү, али Эрхүүдэл адли округто ямар нэгэ формальна (бүридхэлдэ абтаһан), формальна бэ-шэ нэгдэлнүүд, эмхнүүд бии гэжэ гүй Соёлой-спор-тивна эмхи зургаануудта худалдэг, соціальна үнэн зүб байдалтай түлөө тэмсэлые өөрынгаа нийтэ-политическэ хүдэлөөнэй гол зорилго болгожо табидаг бүлэг залуу хүнүүд Усть-Ордада суглардаг гэжэ намда хөөрөө юм. Тэдэнэй программа соо национальна асуудалнуудһе табидагтай. Тэдэ гэхэл, гансал хургуулинуудта бэшэ, харин хаа хаанагүй буряад хэлсэ, соёл культурахэ нэргээлгэ, шудалалга болоно.

Хэлсээһе, соёл культурахэ, элинсэг хүлинсэгүүдэй-нгаа аёо заншалнуудые огто мэдэхгүй ородууд боло-шоһон шэнги буряадууд бии байха. Имэрхүү хүнүү-дэй национальна баялинууд, үнэтэ-зүйлнүүдэ мэдэ-хэ, дуулаха, шагнахаһе хүсэлгүй байһаниһаа халаг-ламаар, голхормоор. Өөһэднэ гэмээр бэшэ, харин имагтал түрэлхидэйнгаа һайнаар ойлгодоггүй байһа-най, манай обществодо бүридхэн эрхэ байдалтай гэм-ээр хэлсэ, соёлоо, аман үгын зохиолнууднэ, ара-дайнгаа түүхэ мэдэхгүй хүнүүд ушардаг. Зүгөөр эдэ хүнүүд өөрынгаа түрэл хэлэ, арадайнгаа аёо заншал-нууднэ, соёл культура, баян түүхээ үнэн зүрхэнһе мэдэжэ абаха хүсэлтэй байдаг. Жэшээлхэдэ, Александр Никифоров болон Ольга Ихенова гэгшэд түрэл хэлсэ мэдэхгүйбди гэжэ халаглан, ехэл аягүйрхэн хэлээ бэ-лэй. Округой 49 мянган буряадуудһаа 4 мянганһи түрэл хэлсэ мэдэхгүй байна.

Алдуу эндүүнүүднэ, национальна асуудалээр түрэл-хидэй, «эсэгэнэрэй» олон юмэ ойлгохогүй ябадалые заһахын тула ямар хэмжээ абуулганууд үнгэргэгдэдэг, округто юун хэгдэдэг гэжэби! Зарим тушаалта хүнүү-дэй хөөрхөнэй, нутагай хэблэлэй материалнууд тушаа тобшолол хэһэнэй өһөөр, зарим тэдэ ажал хэрэг бэ-лүүлэгдэдэг байна. Зүгөөр энэмнай бага юмэ хэгдэ-нэ гэжэ. Агын округтой сасуулжа үзэхэ болоо һаа, эндэ мүртэй ажал абуулагдаһагүй гэхэдэ болохо. Сэ-хынэ хэлхэдэ, округой олонхи хургуулинуудта бу-ряад үхлүүд түрэл хэлсэ шудалжа заһалаа. Тэдэ энэмнай буряад хэлэн болон литературын багшанар дуталдана. Баяндай, Эхирэд-булгадай, Осинска райо-нуудта һайн дурнай фольклорно-уран хайханай ажал хэрэгүүд аһала нэргэгдэ. Тэндэ «Талын аялганууд» гэхэн ансамбль байгуулагдаһа. Округой хизаар оро-ноо шэнжлэлгын музейд мүнгиһа номологдожо, та-ренине байгуулахаар бэлдэнэ. Байгша оной январь һа-раһаа «Усть-Ордын үнэн» гэхэн бээ даһан округной газетэ гаржа эхилээ. Юрдаа, энэ газетин долоон то-ногто нэгэ дахин дүрбэн хуудһан дээрэ хэблэгдэдэг байхадан халагламаршье, гайхамаршье. Харин Агын округто буряад хэлэн дээрэ гардаг «Толон» газетэ долоон хоног бүхэндэ аяар 12 хуудһан дээрэ хэблэг-дэнэ бшуу! Округой болон областинки радиогоор бу-ряад хэлэн дээрэ дамжуулга тон үсөөнөөр эмхидхэг-дэнхэй. Энэ мэтээр лэ дүүршэбэ ха. Байгалай баруун бэсн буряад арад зон национальна асуудалнууднэ шиндхэлгэдэ холын хараатайгаар хандаха, эрид хуби-лалта хэгдэхэ байха гэжэ эгшгэнэ.

Эдэмнай шиндхэлгэдэггүй ямар асуудалнууд болоноби! Округто номой магазинууд олон байха. Зүгөөр тэндэ буряад уран зохиолшодой номууднэ ородһе хэлэн дээрэ олозогтой. Нийтин болон хургуулинки библио-тексүүдтэ буряад хэлэн дээрэ номууд ехэл үсөөн байдаг. Энэ асуудалые бодотоор шиндхэхын тула то-дорхой хэмжээ абуулганууд дурдагдаһан байгаа. Тэдэ конференцинууд болон суглаанууд дээрэ энээн тухай гансал шалдалһаа бэшэ хэрэг урагшаа яба-нагүй. Урдандаа округой арадай театр олондо һай-шаагдадаг, хүндэтэйһе болоһон байгаа. Буряад хэл-лэн дээрэ табидадаг зүжэгүүд хэдэ залуунаар утга-дадаг һэн даа. Харин мүнөө ямар байдалтай ушарна-бибди! Тэрэ өһын тэднэ бии гэжэ тоологдодог. Уни-нэй буряад хэлэн дээрэ зүжэгүүд табидаһаа боли-шонхой. Урдандаа пост Ким Ильинэй эмхидхэн ок-ругой литературна нэгдэл худалдэг байгаа. Тэрэнэй Улаан-Үдэ ябан сасуу, литературна нэгдэлэй ажал унтаржа, хүүлээрнэ худалдэа болишоо һэн. Харин му-зейнүүд ямар байдалтайби! Округой музейн анзараг-даһаа болишодон, хүүлээрнэ тэрнине хэдэн жэ-лээр хаажаршоо бэлэй. Буряадай регионой Тарас хуу-риний Ангар шадарай буряад партизан отрядтай ко-мандир Павел Белтахиной музей хэндэһе хэрэг-гүй болишонхой. Тэндэхи буряадууд хэр уһаа хойшо үлгэрэ эдөөрөө, онтозошодоороо, дуушадаараа суур-задаг байһан юм. Жэшээлхэдэ, үлгэршэд Пала Туше-милов, Пехом Петров, Альфор, Буура Барнаков, Ман-шуд Эмэгзэнов болон бусад эдэнэй тоодо ороно. Жэ-шээлхэдэ, үлгэршэн Аполлон Торосовой музей гү, али Буряадай регион фольклорист Сергей Балдаевей му-зей юмдэ байгуулжа болохогүйби!

Округ соо урлан гартай һайн дурнай уран зүраа-шад, мүнгэшэ, алташа дархашуул аһала олон лэ. Гэхэ

зуура, тэдэндэ өөрын творческэ нэгдэл шухала хэ-рэгтэй болонхой. Хэрбээ нийтэ нэгдэлтэй болоо һаа, тэдэ мэргэжлэй талаар бэлиг шадабарла саг үргэлжэ дээшлүүлжэ, туһаламжа абажа байха һэн.

РСФСР-эй административно-территориальна автоно-мито байгуулалтануудта национальна хэлэ шудалжа, хургуулинуудта бодото туһаламжа хүргэхэ талаар фи-лиалнууд болон лабораторинууд байгуулагдаһаар жэлһээ үлүү сэг үнгэржэ байна. Жэшээлхэдэ, Агын округто дүрбэн эрдэмтэ хүдэлмэрлэгшэдэй нийтэ лаборатори байгуулагдаһа. Харин Усть-Ордада мүн-өө хүртээр нийтэ лаборатори юундэһеб байгуу-лагдаһагүй.

Эдэ бүхэ болон бусад асуудалнуудаар бодомжо-нууд, бодомжо үзэлгнүүд элдэб хэмжээндэ хөөрө-дөөнүүдһе үүсхэгдэдэг байха юм. Жэшээлхэдэ, үн-гэрэгшэ жэлэй мартын эхиндэ Улаан-Үдэдэ националь-на асуудалаар конференци боложо, округой хүтэлбэ-рилэгшэдэй зүгһөө партиин округкомой секретарь Э. И. Багадаева тусгаар үгэ хэлээ һэн. Усть-Ордада «Түхэрэзи дабжадэй» дэргэдэ үулзалта үнгэргэгдэжэ, Эрхүү хотын эрдэмтэ хүдэлмэрлэгшэдэй болон Оль-хоной районой хүтэлбэрлэгшэдэй түлөөлэгшэд тэрэн-дэ хабаадалсаа бэлэй. Һахан Эрхүүдэ областинки бу-ряад соёлой түб байгуулжа талаар учредительнэ кон-ференци үнгэргэгдэжэ, областинки бүхэ регионуудта гансал автономито округто бэшэ гэжэ тэмдэглэхэ бай-наби! Эртэ урдын буряад соёлыа нэргээн, хүгжөөхын түлөө худалһе шалгалжа шухала байһан тухай үгэ хэлһэн олохон хүнүүд тэмдэглээ.

Элдэб үгэ булалдаануудай, мүн социологическэ шэнжлэгнүүдэй үедэ тус асуудалнууднэ ашаг урагш-гөөр шиндхэхэ зорилготойгаар элдэб янзын һанамжа-нууд, бодото дурдхалнууд хэлэгдэ. Жэшээлхэдэ, пар-тиин округком болон округой гүйсэдком Буряадай ном-ой хэблэлдэ, арадай гэгээрэлэй министрствэдэ, Бу-ряадай АССР-эй соёлой министрствэдэ хандажа, ав-тономито буряад округуудта бодото туһаламжа хүр-гэхынэ урагша. Ингэжэ Эрхүүдхи Зүүн Сибирин номой хэблэл буряад хэлэн дээрэ олон номууднэ гар-гадаг болохо еһотой. Эдэ дурдхалнууд бодото дээрэ бэлүүлэгдэхэ гүй! Мүнөө энэ асуудалда тодо хэ-рюу үгэхынэ эртэ байна. Гэхэһе бүхэ дурдхалнууд бэлүүлэгдэхэ гэжэ эгшгэхэ үндэһа баримта мүнөө дээрээ үгэ гэжэ сэхынэ хэлээ һаа дээрэ ха. Усть-Ор-дагай интеллигенциин зүгһөө нийтэ дурдхал оруулга-дана: Усть-Ордагай хэблэлэй байшангай талмай үргэ-дэнэ, уран хайханай болон бусад литература хэблэн гар-гаа бүхэ эрхэ байдал олгохо. Үшөө нэгэ нийтэ һанамжа бии: Усть-Ордагай округой национальна культурыа нэрг-гээн хүгжөөхын тула Ольхоной районой хамта Усть-Ор-дагай округые Буряадай АССР-тэй нэгдүүлэ. 1937 оной сентябрь болотор нийтэ байһан ха юм. Тэдэ энэ һа-намжа округой хүтэлбэрлэгшэдэй, мүн ажыхнууд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдэй зүгһөө дэмжэгдэнэгүй. Буряадай АССР-һээ холо байһанаа ур-даа бариха, тэдэнэр нэгдэхэбэ арасна. Энэмнай аһа-ла үндэһа баримттай шалгалһаа гэжэ ааб даа. Үшөө нэгэ һонирхолтой һанамжа бии. Эрхүүгэй хизаар (гэ-рэнэй бүридэлдэ Усть-Ордагай автономито округ оруу-лагдаһа) байгуулагдаха. Хэрбээ нийтэ хизаарай байгуу-лагдаа һаа, автономито округһоо гадуур байһан буряад хуурын тосхонууд тэрэнэй бүридэлдэ оруулагдаха һэн. Энэ һанамжа бүхэ округой, Ольхоной болон Качугай районуудай хүн зоной, мүн Эрхүүгэй интеллигенциин зүгһөө һайшаан дэмжэгдэнэ. «Бидэ», Эрхүүгэй обла-стинки буряадууд, бүхэ национальна баялигаа, дабажа гараһан түүхэ намтараа, урданай аёо заншалаа, хэ-лэн, фольклор, үлгэр домогууд абарха гэбэл, нацио-нально-автономито область болон нэгдэхэ еһотойбди. Ингэжэ Эрхүүгэй гү, али Зүүн Сибирин хизаарай бү-ридэлдэ оруулагдаха болонобди,—гэжэ партиин, ком-сомолой ветеран, мүнөө арадай депутатуудэй окруж-ной Советэй национальна асуудалнуудаар комиссин гэшүүнээр һунгагдаһан Федор Бадучан Николайев бо-лон комсомолой гэшүүн Юрий Шамбуев хэлһэн бай-на. Конференцинууд болон суглаанууд дээрэ нацио-нальна асуудалнуудаар үгэ хэлэгшэд мүн лэ нийтэ-хүү һанамжанууднэ дурдаа.

Буряадай республикатай нэгдэхэ гү, али Усть-Орда-гай автономито область байгуулжа тухай шиндхэбэрн түргэн бэлүүлэхэ гэжэ ларананай үлүү тэжэ һанагда-на. Автономито округой, Ольхоной болон Качугай рай-онуудай хүн зоной нийтэ-политическэ эдэбхи үүсхэл, болбосорол гол үүргэ дүүргэхэ гэжэ хэлэхэ байһа. Гэхэ зуура, хүн зоной нийтэ-политическэ эдэбхи үүс-хэл бүхэ нойрһоо һаал һарижа байһа ха юм. Сааша-даа эдэбхи үүсхэлээ дээшлүүлжэ, эгээн зохистой зүб шиндхэбэри абаха еһотойбди.

М. МАДАЕВ,
журналист.

Студенческие уран хайханыг самодельностины мүнөө үеийн хэрэг байдал тухай хөөрөлдэх гэж юу бодоогүй байхад. Жарвад онуудад студентууд хүжүүн зугаатай конкурсуудыг, шог зугаа дэлгэцэн үдэшнүүд, КВН, капустик гэх мэтэе мүнөөшөө хүрээр мартаагүй ехотой. Харин мүнөө үеийн студенческие уран хайханыг самодельностины харалга-конкурс-нуудад эстрадна миниатюрануудай жанр хоморой шухаг айл-шан болонхой гэж тэмдэглэвэл, зүбтэй байхад. Оройдоол дүмөөд тухариг стипенди абажа, тэрээрээр ажилдарха гэ-шэ блэн бэш болошонхой. Дэлгүүр дээрнээ нэг кинограмм маха 8-10 тухаригөө худалдажа абахадамнай саанань би-ра-гүй мунган үлэшнэ бшуу. Юрэдөө нмэ байдалда хүнхэ, шог зугаа дэлгэцх гэж нүүлэй үедэ хэншэ оролдохое болон-хой. Ямар ажал хэжэ мунгэ олохоб, эдэ хоол бэдэрхэ гэжэ бодол толгойшын зобоох.

Ямаршөө хүндэ хүшэр байдалда шог зугаа дэлгэцн байдаг хүрөөн баяртай зарим хүнүүд дайралдадаг гэшэ. Бидшэе ходоол минэржэ, энэбхилнэ абаха гэжэ оролдонбди. Амиды мэндэ абаа сатемнай хүшэршөө, хүнгэншөө байдал ушарха ха юм.

ВСТИ-гэй студенческие клубай директор Галина Андреевна Ни-копаватай, «Экспромт» гэжэ эстрадна миниатюрануудай сту-денческие театрай хүтэлбэрлэгшэ Дмитрий Гребенкинэй энэ тэмдэ хөөрлөө дэлгэцх гэжэ бодобди.

— Галина Андреевна, эстрадна миниатюрануудай студенческие те-атр гэжэ ойлгосые тайлбарлжа үгт.

Г. НИКОЛАЕВА: Эгээн түрүүн энэжнэй ехотой театр болоно бшуу. Имэ театруудые байгуул-жо эхилхээр хореод жэл боло-хоо байна. Түбэй городуудай ву-аудта хэдэн олон жэлүүдэд сту-денческие театрууд амжалттай байнаар, ажаллаа абуулна. Театрай хүтэлбэрлэгшэ ажаллаа гансал өөрынгоо хүмүүжмэлхүүдэ дам-жуулха эрхэтэй. Олохон театр-нууд хэдэн олон жэлүүдэд зан-шашан өөхэдн тусхай дүри-мүүдтэй, өхө гуримүүдтэй бай-даг. Манай городой студенческие театр тухай хэлэхэ болоо наа, имэ заншал, гурим гэжэ үгэ юм. Гэбшөө институтамнай жэлнээ жэлдэ студенческие клубууд, те-атрууд амхидхэгдэнэ, залуушуул тэрэндэ эдэбхитэйгээр хабаада-даг. Илангала электромеханичес-ка, машина бүтээлгын, барилгын факультетуудэ энэ талаар эдэ-хх үүсхэл харуулдаг. 1983 ондо тус жанрай хүжөөгдэжэ захал-лада, манай институтда гурбан студенческие театр амхидхэгдэнэ байна. Хүдэлдэдэ эхэл хүшэр хан

гэжэ ханадагби. Юуб гэхэдэ, тэ-рэ үедэ тус жанр тушаа өхэ юм-мэ мэдэхгүй байгааби. Театр бэшэ, харин агитбригада байгуу-лагдаа нэн гэжэ хэлэхэдэ, зүб-тэй байха. 1986 ондо Хабаровск-да болохон студенческие театр-нуудай региональна фестивальда хабаадахемнай урихан бэшгэ-рэгжэ, бүхэ коллективээрээ эдэ-бхитэй бэлдхэл урма баяртайгаар эхилээ бэлдхэл. Сценари бэш-хэ, режиссура бэдэрхэ гэжэ мэтэ аймагтар хүшэр ажал байшоо. Гэ-бшөө коллективэй гүшүүн бүхэн эдэбхитэйгээр бэлдэжэ, нилээд өхэ оролдогго гаргахан байна. Тээд Хабаровск ошожо, ондоо кол-лективүүдтэй танилсахадаа, үшөөл өхэ юмэ мэдэхгүй байханаа ойл-гоо нэмди. Институдеа бүсэха-даа алдуу эндүүнүүдэ ойлгожэ, шэнэ сценари бэшэжэ эхилбэди. Манай коллектив фестивальда бултаннаа муу бэлдхэлтэй бай-гаа гэжэ хэлэнэ бэшэди. Эндэ бусад коллективуудшэ бираггүй-шэг бэлдхэлтэй өрээ. Социальна удха шанартай шухала асуудал-нууды, мүн зан-абадалай, по-литическэ асуудалууды эли то-доор харуулжа шадахан нэгэ-хо-ер коллектив байгаа. 1986 оной

«Урин дулаахан мнэрэлтнай юуннээшье сэнтэйл!»

—ГЭЖЭ ЭСТРАДНА МИНИАТЮРАДУДАЙ СТУДЕНЧЕСКЭ ТЕАТР.

НУУДАЙ АРТИСТНУУД ХЭЛЭНЭ

хүүлээр бидэ бусад городуудай коллективуудтэй холбоо барисаа тогтоожо, жэл бүхэндэ заншалта таорческо уулзалтануудые амхид-хэдэг болоо нэмди. Имэ уулзал-тануудые таорческо лаборатори-нууд гэжэ нэрлэнэ байнаби. Намажанууд, репертуараа, дүй дүршлөө андалдадаг байханта-ла нигэжэ нэрлэхэ гэжэ бодоо нэмди. Донецк хотодо үнгэргэг-дэнэ Бүхэсоюзна фестивальда хабаадабди. Тэндэ манай Со-ветск Союзэй бүхэ хото горо-дуудай эрхим түрүү студенческие театруудай коллективууд сугла-рээ. Хоёр долоон хоногой тур-шадэ үргэлжлэнэ энэ фестиваль мааната ехотойл хандэр боло-хон байна. Студенческие театрууд хоорондоо нягта холбоо бар-исаатайгаар ажаллаа абуулхадаа, имэ өхэ дүнгүүдые туйлахайнэ бшуу. Гэбшөө ходоол нүүдэл байдалтай, урагша хойшоо аба-жа байхадаа, хүшэршэг. Тээд а-луу абахадаа ямаршөө түбэг бэр-хэшэллээ, хүшэр байдалнаа зүр-хэ алдаагүй гэшэбди. Горгүй-сэдхемой соелой таһаг болон соелой министерство студенческие театруудта анхаржа, туһаламжа дэмжэлгэ хүргэжэ байдаг наань, хайн нэн. Мүнөө ямар бэ нэгэ спонсор олдохо гэжэ найдахаш-шөө болонхойбди. Нэгэ үедэ РНМЦ-дэшэ хандаад туршвабди. Региональна фестиваль үнгэргэ-хэ тухай манай үүсхэл хэншэ дэмжэггүй. Хэрбээ нмэ фести-

валь үнгэргөө гэшэ наамнай, манай республикада хэды олон таорческо коллективууд сугла-жа, дүршэл шадабаржа андалда-ха байгааби

Корр.: Тиммэшье байжа боло-хо нэн. Гэхэ зүүр, Улаан-Удэ-най Одессэ бэшэ ха юм даа.

Г. А. Бидэ Одессэдэ январь нарада ошоо нэмди гэжэ хэлээд абаһуу. Тэндэ соел культура хүг-жөөн дэлгэрүүлгэдэ нилээд өхэ мунган гаргашалагдадаг байна. Харин манай эндэ ямар бэ нэгэ асуудалтай гарабал, олон газарта хандаха, доро дохихо, гуйха хэ-рэгтэй болодог.

Корр.: Дима, «Экспромт» гэжэ студенческие театр тухай хөөр-жэ үгш.

Д. Г. Эстрадна миниатюранууд-дай студенческие театр гэжэ үгэ-нүүдэй али дээрнэ сохилто хэ-жэ, удхынь гаргалтай гэжэ би-дэ бултадаа үгэ булалдаа, абаа нэмди. Тээд нүүлдэ бодоод үз-хэдэмн, эдэ үгэнүүдэй заабол нэгэн дээрнэ сохилто хэжэнэй үлүү байшоо. Ушар юуб гэхэдэ, бултадаа бэ бэһээ дулдыданги онсо удхатай үгэнүүд болоно. Студент лекциин үедэ гү, али хаанаб даа абажа байхадань тол-гойдон орохон наамжа бодол хүжөөжэ, хонирхолтой номер болгон бүрилдүүлдэг заншалтай. Ингэжэ студентууд өөхэднгоо зохохон номернуудые сценэ дээр-хэ харуулна бшуу. Харагшад сту-денческие театруудай зүжэг наа-дануудые дуратайгаар харадаг гэжэ тэмдэглэбди. Хүн зондо хайшаагдахон студенческие кол-лектив саашадаа урма баяртай-гаар шэнэ зүжэг нааданда бэл-дэжэ эхилдэг.

Корр.: Ганса харагшад урмашан баярладаггүй байха. Концерт наа-да харуулагшад өөхэдөөшөө сэд-хэлээ хананги үлэхэ ха юм.

— Залтай нягта холбоо бар-иса тогтоох гэшэ СТЭМ-эй гол дүрим болоно. Хүжүүн баяртай шэг шарайнуудые харахадаа, ар-тистууд эсэлэнээшье мартажа, шэнэ хүсэ нэмэнэ шэнги боло-дог. Студенческие миниатюранууд-дай театрай артистууд оройдоол табан жэлэй туршада коллектив-тэй хүдэлдэг гэшэ. Энэжнэй те-атрай хэмжээндэ тон богони болоор ааб даа. Гэбшөө сту-дентууд эдэ жэлнүүд соо нил-лээд өхэ юмэндэ нуража гара-на бшуу. Үнгэргэжэ жэлдэ «Са-шын ажабайдалнаа нэгэ үдэр» гэжэ ехэл хонин удхатай зүжэг табжа нэмди. Ехотойл революци-онно зүжэг харуулбат гэжэ ха-рагшад тинхэдэ хэлэнэ байна. Мүнөө бидэ сэнгүүлхэ удха ша-нартай программа дээрэ хүдэл-жэ байнаби. Хүшэр ажалай хүү-лээр хүн гэшэ хүжүүн зугаа-тайгаар сэнгэн амархадаа, шэнэ хүсэ нэмэдэг, урма зоригор ба-дэрдэг байха.

Корр.: Галина Андреевна мүн-хэн хэрэгтэй гэжэ хэлээ нэн. Ажа-хын тоосоондо ямараар ханда-дагбай!

— Бидэ нүүлэй үедэ түлбэртэй хэмжээ абуулгануудые үнгэргэхэ гэжэ оролдонбди. Гэбшөө энэ шэнэ хэрэгтэй үргэнөөр дэлгэ-рүүлжэ шадаагүйбди.

Г. Николаева. Тээд дэлгэрүүл-хэ эрхэ байдал мааната хаана-наа байхаб даа. Институтамнай актова зал, үргэн томо аудитори гэжэ үгэ юм. Бага аудитори соо бүхэ хэмжээ абуулгануудые үн-гэргэхын аргагүй.

Корр.: Арэндээр зал абахаа яанабай!

Г. Н.: Тээд нмэ зал үнэтэй байха. Ингэжэ бидэ бага аудитори соо бүхэ хэмжээ абуулга-

нуудые үнгэргэхэ баатай боло-нобди. Хайн программа зохо-хын тула гүнзгы удхатай репер-туар шэлэхэ хэрэгтэй. Ямар бэ нэгэ программа зохоожо, тэрэн дээрээ аяр хахад жэлэй турш-дэ хүдэлхэ. Манай СТЭМ ажал-даа зохоохы ехоор хандадаг. Шэ-нэ программинуудые харагшад-таа харуулха гэжэ бүхэ шада-лаараа оролдохом. Энэ зорил-гомнай ямараар бэелүүлэгдэдэг бэ гэжэ мүнөө олон табые ша-ваад яаханайб даа. Ушагшад өөхэдөө ойлгобо ехотой.

Корр.: Таанад сценари бүхэ коллективээрээ зохоодог гүт, али өөхэдн тусхай авторууд бин гүт!

Д. Гребенкин: Элдэбн үе бо-лодог ааб даа. Энэжнээ урагша би сценари зохоодог байгааби. Тээд нүүлдэ бултадаа хамта зохоодог байха гэжэ хөөрлөө нэмди.

Корр.: Гансараа зохоодог бай-хадатнай бусад дураа гутанга бо-лоо гүт!

Д. Г. Тингэжшөө магадгүй. Бултадаа сценари зохоодог бо-лохонхоомнай хойшо програм-маннай байжа гэжэ хэлэхэ бай-наб. Мэргэжэлтэ авторуудай зо-хоолнуудта мүн лэ анхардагби. Жэшээлбэл, Аркановай бэшэлнэ зүжэг шог зугаатай, гүнзгы уд-хатай байхаа ханадаг. Имэл ав-торинуудта анхардаг гэшэбди.

Корр.: Нүүлшынээ асуудал Галина Андреевнада зориулжаб. Эстрадна миниатюрануудай сту-денческие театруудай жанр ма-най вузуудта хүжөөхын тула ямар хэмжээнүүдые абалтайби!

— СТЭМ-үүдые ганса вузуудта бэшэ, мүн техникумүүдшөө бай-гуулхада хамаагүй. Театраар үнэн зүрхэнөө хонирхон эдэбхитэй бэрхэ хүнүүд лэ хэрэгтэй боло-но. Имэ эдэбхитэ лэ манай ажабайдалые хонирхолтой болго-но бшуу. Студенческие клубуудай хүтэлбэрлэгшэдэй, профсоюзна комитетэй зүгһөө нмэ коллек-тивуудтэ туһаламжа хүргэхэ ехо-той. Тобшоор хэлэлбэл, хүтэлбэ-рилгэшэдөө өхэ юмэн дулды-тануудта анхараад лэ СТЭМ-үүдые баял тоодоггүй хүтэлбэрлэгшэд али олон дайралдадаг. Хэрбээ манай Улаан-Удэдэ ямар нэгэ фестивальнуудай, шог зугаата хэмжээ абуулгануудай үнгэргэг-дэдэг байгаа гэшэ наа, СТЭМ-үүд гол үүргэ дүүргэхэ байна. Мүнөө дээрээ өөхэднгоо шүү-нэн соо болбосоржо байна гэшэ-шэ аабзбди даа. Энэл томдо-хоор. Манай ажалар, байдалар бусад хүнүүдэй хонирходоо наа, урматой хүдэлхэ нэмди.

Корр.: Түбэй телевиденээр КВН хэды хонирхон харадагбиди! Студентнэр гэжэжнэй тоходоо шог зугаа дэлгэцн абадаг хүжүү-тэй залуу хүнүүд ха юм даа. Тим-мэһээ эстрадна миниатюрануудай театр шухала хэрэгтэй бшуу. Багшанарай институтда «Алиа» гэжэ СТЭМ бим. Эдэ театрууд-дай соносхол хаанашьеб хараа үшөө нэн гүт! Үгэ байгаа ехо-той. Хэрбээ студенческие театр-нууд тухай хаа хаанагүй сонос-хогдоодог байгаа гэшэ наань, ха-рагшад хараа байса олон боло-хо нэн. Студентуудтэ мунган ду-халдажа, өхэ наалта хнэ. Имэ байдалда СТЭМ-үүд ажахын тоо-соогоор хүдэлжэ эхилхэ ехотой гэжэ ханадаг. Ингээд лэ та-дмэртэ туһаламжа хүргэхемнай уржалнаб.

Льбовэ МИХАЙЛОВА, штатнабшэ корр.

СЭМБЭ ДОРО УДААН ХАДАГАЛАГДАЖА...

— Анкетэнүүдэй үрэ дүнгүүд дежент соо үлэдэг, гансал ямар нэгэ багшын тушаалда томихын тула конкурсн аргаар хунгах-да тэдэ хараада абтадаг. Сту-дентууд энэ мэдээсэлтэй танил-саха аргагүй юм. Багша танилса-ха хүсэлтэй байгаа наа, тэрэн-тэй танилсаха аргатай, — гэжэ ВСТИ-гэй электротехническэ фа-культетэй декан Б. А. Данчинов намай хөөрлөдхэдөө хэлээ.

«Студент багша тухайга» гэ-жэ студентуудэй дунда инсти-тудта үнгэргэгдэдэг анкета тухай энэдэ хэлэгдэнэ. Студентуудхэ демократини жама ехо барим-талан асуудаг гүт Энэ асуудалдэ би багшанархаа хариу абаха хү-сэлтэй байгааби.

Имэ анкетэ табигдажа, студен-туудэй дунда тэрээгдэжэ, хө-рюнуудые абаханниг шухала удха шанартай. Одоол эрхэгүй студент ямар нэгэ багша шэлэ-хэдэ, өөрын наамжатай байха бшуу. Багшын мэргэжэлэй та-лаар тухэл шэнжнүүдөөнэ сэг-нэхэ үедэ студентуудэй наам-жинуудые хараада абалсадог бо-ложо, энэнь гол үүргэнүүдэй нэ-гшэ дүүргэнэ. Тинхэдэ студент-нууд заалгын хуушархан онол аргануудые үндэһөөрнэ усдхата арга олгохон хатуу элбсэгтэй бо-лобо гэшэ. Тээд энэ аргемнай хэр ашаг үрэтэй байхаби!

Анкетэ өөрөө ямараар табиг-данхай? Тэндэ хорин асуудал табигданхай, мэргэжэлэй талаар тухэл шэнжнүүд болон гэжэ та-лын шэг шарай аб адлиханээр сэнгэдэнэ.

Мүнөө багшанарай хэлэнэ на-намжинуудые шагнаад туршваб-ди.

В. М. Карпов, электротехниче-скэ факультетэй деканай орлог-шо:

— Энэ анкетэ СССР-эй эрдэм-хуралсалай талаар Гүрэнэй комит-ет зохоожо, вузуудар элбэг-гээ юм. Тэрэ бираггүйхэн асуу-далнуудтай манда өрээ нэн. Тэ-рэнтэй танилсаад байхадаа, мэ-ргэжэлтэ бэшэ хүн анкетэ зохо-гоо гэжэ ойлгохонь хүшэр бэшэ байгаа. Табигданан асуудалууд-шөө хайшаагдаагүй юм. Багша-нарай бэлдхэлэй хэмжээ гүй-сэдөөр харуулаагүй байгаа нэн. Энэ талаар социологическэ шэн-жэлгэнүүд шухала хэрэгтэй. Юу-нэйшөөб түлөө дээдэ хургуулин-НИИ байдаг бэшэ гүт!

Бусад багшанартай хөөрлөд-хэдэмн, тэдэ багал имэрхүү наамжануудтай байгаа. Имэ ан-кетын хэрэгтэй байханда арасал-тагүй, гэбшөө тэрэннэ хайнаар заһабал, ашаг үрэтэй байха нэн. ВСТИ-гэй хуралсалай хүдэлмэрини талаар проректор В. Н. Билетри-ковтэй хөөрлөөдөө. Олохон ин-ститудууд анкетые хубилгажа, но-тагой эрхэ байдалда тодруу бол-годог гэжэ тэрэ хэлэбэ. Зүгөөр энэ анкетэ заһаха, нэмэжэ бэшэ-хэ эрдэмтэн ВСТИ-дэ олдоогүй гэшэ гүт!

«Студентнэрэй өөрын захиргаан хүжөөхын тула студентуудэй на-намжа шудалхаар, мүн багшана-рай дунда аттестаци үнгэргэхэ үедөө тэрэннэ хараада абалса-хаар хараална. Анкетэ соо нмэ-жэл бэшэгдэнхэй байна бшуу. Эл-дэб кафедрануудар абаад, ан-кетын үрэ дүнгүүд гриф «ДСП» гэжэ нэрэгтэй хэ гэжэ ханааб. Ан-кетын үрэ дүнгүүдтэй багшанар лэ танилсаха аргатай байдаг. Ха-рин студентнэрэй захиргаанико тэдэнтэй танилсуулха гэжэ хн оролдохо нэм даа. Декан И. В. Брянская ингэжэ хэлэбэ:

— Энэжнэй нарин нягтаар хан-даха асуудал болоно. Бага балл

абахан багшанартай кафедрые даагшын байхада хөөрлөөдөө үн-гэргэдэгбди.

Студентууд анкетын үрэ дүн-гүүдтэ ханаа ямараар хандахан байха гэжэ би найдангүйб. Сту-дентууд анкетэ үнгэргэлгэдэ ан-каралтайгаар хандажа, багшанар-таа тон зүб сэнгэлтэ үгэнэн бай-ха гэжэ барилгын факультетэй декан В. Н. Шатунов хэлэбэ. Кон-курс үнгэргөөд, багшын шэлэхэ, лунгаша үедөө анкетэ хэрэглэхэ гэшэ балэйшөө өхэ гуйа хүргэ-хгүй гэжэ гаанад зүбшөөхэ ехо-той. Тэрэ табан жэл соо нэгэ дахин үнгэргэгдэдэг. Нэгдэхн курсда нуража байхан студент анкетэ бэшээд, энэ хугасаа соо институтдаа дүүргэхэ бшуу. Тим-мэһээ тэдэнэй наамжа хараада абтаагүй. Студент өөрөө анке-тын үрэ дүнгүүдые мэдэхгүй.

Шэнжэлгын нмэ онол аргые багшанар бултадаа хайшаадаг гэ-жэ хэлэхын аргагүй. Доогуур балл абахан багшада ехэл өзгүй байдаг. Олохон багшанар тои-ехээр ханагааа зобоодог. Зарим-шуул ажал хүдэлмэрингөө онол арга тушаа тобшолол хэжэ эхил-дэг гэжэ хэлэхын аргагүй. Тим-гэхын орондо тэдэ бээ сагаа-руулан элдэб баримтануудые бэ-дэржэ эхилдэг.

Анкетын үрэ дүнгүүдые оло-до мэдээсэлгүй байхадань өхэл муу. Хэрбээ олондо дуулгахан байгаа наань, багшанар хоорон-доо мурысэхэ, заалгын шэнэ онол аргануудые саг үргэлжэ бэдэр-жэ, эрдэм мэдээсээ дээшлүүлхэ гэжэ оролдохо нэн. Энэжнээ уламжалан, тэдэ студентуудтэй нягта холбоо барисаа тогтоохо гэжэ эрмэлзэхэ байгаа.

Саян ОМБОВ, штатнабшэ корр.

НУРАГ СУУ ТАРАНА

Ярлагай
шэди

Тон өхээр гутаахан харин гүрэнэй парфюмерийн продукт мэргэжлүүдтэ оронон байгаа гэж элдэб үе сагта француз «Черная магия» гэж дуу (заримашуул «Нүүнийн шэди» мэтээр нэригээр оршуулна) худалдажа абанан, сухалаа хүрэнэн уншагша эхэнэрнүүд бстэлна.

Тэдэ гэршэ болгон, манай ойлгохын аргагүйгээр бэшэгдэн бэшэлгэтэй «1978 он» харуулна, дууны үнэр хэндэшье найшагдаггүй. Дуу хэнашьеб бааза соо 12 жэлдэ хэбтэжэ гашалшоо, гутаахо ха.

Товарна экспертизэнүүдэй бюрогой начальник Н. А. Измайлова «1978 он» гэхэн бэшэг авторай эрхыг гэршэлнэ гэжэ тайлбарилан хэлэбэ. Тинхэдэ энэ дуу 78 ондоо үйлдбэрлэгдэжэ эхилэе гэшэ.

«Росгалантерейн» бээзынто-варовед В. К. Давыдова түлээн счедой өһөөр харахада, дуу 1990 ондо СССР-эй гүрэнэй хилэ дабжа асрагдн гэжэ нэмбэ. Тинхэдэ энэ дуу шэнхэн болоно гэшэ. Дууны үнэр түлэи хэлэбэ болоо хаа, францууд ингэжэ хэлсэдэг: «Элдэб үнэр, амтан тухай арсалдажа болохогүй».

Манай корр.

«БАЙГАЛАЙ ШЭМЭГ»

ИМЭ нэрэ доро бална хатарай республиканск конкурс үнгэртэгдөө. Бүрэд хатаршаднаа гадна, Эрхүүгэй болон Шэтын хүбүүд болон басагад конкурсдо хабаадалсаа.

Конкурсдо хабаадагшад наһанай талаар гурбан бүлэг боложо хуваарба. Эгээл багашуул Латин Америкын хатар гүйсэдхөө. Эрхүүгэй Л. Вакшанова болон А. Карпухин яһала амжалтатайгаар хатараа. Мүн Т. Сотникова болон А. Хмелев (Шэти), Н. Бухадеева болон П. Будеев (П. Постышевой нэрэмжтэ) пионернүүдэй байшан) шангуудта хүртөө.

О. Фомина ба А. Ефремов, Е. Бугдашкина ба И. Павлов, М. Овчинникова ба А. Байбородин (бултадаа манай нотагайхид) хоёрдох бүлэгтэ түрүүлэ.

Эгээл аха наһатайшуул Баруун Европын бална хатар харуулаа. Конкурсдо хабаадагшад «байгалай субэд эрдэнэ» гэжэ тухай шан абыхын тула хаба шадалаа харуулаа. Улаан-Удын ВСТИ-гэй студентүүд М. Бальжанова ба А. Зубенко энэ шан абаа. А. Александрова ба А. Удалых (Эрхүү) I шатын дипломоор шагнагдаа.

Улаан-Удын «Очарованке», «Вдохновение» гэхэн бална хатарай ансамбльнууд (хүтэлбэрлэгшэ БурАССР-эй соолой габжата худалмэрлэгшэ В. Ф. Мангутханова) мүн лэ лауреадууд болоо. Баргажан нууриной хатаршад II шатын дипломоор шагнагдаа.

Энэ конкурс заншалта болгохо гэжэ шиндхэгдэ, тингээд жэл бүхэндэ үнгэртэгдэжэ байха.

Дмитрий АЛТАЕВАЙ фото.

ТААНАДАЙ АША ТУҢАДА

Энэһилээ саашада манай городой айлшадта (хожомоо дуратай бүхы хүмүүдтэ) сауна худалдажа эхилбэ. Тэрэ «Байгал» гэжэ гостиницын нэгдэлэй мэдэлдэ ороно.

Өһөтөйл саунада орожо, сэдхэлээ ханаахадатнай болохо. Эндэ ороходоо гүрэнэй сэнгээр мунга түлэхэт. Дуратай байгаа хаа, зүүгээр хадха-

даг терапевтдэ хандахадатнай болохо. Мүн эндэ массаж хэдэг мэргэжлэтэ хүдэлхэ.

Саунын температура Цельсийн өһөөр 100 градус болотор халуун болгогдохо аргатай.

Тогтоогдоһон нормын өһөөр сауна нэгэ доро 9-һөө 15 хүртээр хүмүүд хангаха аргатай.

Сэхынь хэлэхэдэ, элдэб асуудалнуудтай байбал, худалмэрич расписани мэдэжэ абха гэбэл, өрхө долоон хоногтой понеделнигтэ «Байгал» гостиницада гү, али саунын директор Евгений Дмитриевич Боржоново хандахадатнай болохо.

И. ЭРДЫННОВ.

МАНАЙ городто циркын өрхөдөд ходоодоо найндэр болодог. Илангала үхибүүднэй хэды өхээр баярладаг гэшэб.

Гимнастууд уян нугархай, шадамар бэрхэ байһанаа харуулна. Антоновтокой бүлэ бургаһан ямаануудаа, нохойнуудаа, хармагшануудна харуулна, харагшадны хэды өхээр баярлуулнаб даа. Валерий Звягин хатха-ногмонтааар шухаг бэлэг шадабаритай байһанаа харуулна, шэл, хаданан дээрэ хэбтэнэ, гал загина. Бар хүсэтэй Аркадий Новик хэбтээд, табан зуу гаран килограмм хүндэ ашаа үргэнэ.

Шанга шүүмжлэгшэ Москвагай циркын артистуудай харуулһан нааданда зарим тэдэ дутуу дунданууды олоод лэ байна бээ, зүүгээр үхибүүд шүүмжлэгшэд бэшэ бшуу. Харин тэдэнэй юдэд баяр жаргалаар алазан байдаг.

БҮЛЭГ БАЙГУУЛАГДАБА

Аркадий Перенос «БЗ»-гэй хууданууд дээрэ шүлэгүүд болон проза оло дахин толилуулһан байха. «Баргажан» гэжэ литературна нэгдэлэй гэшүүн, «Будетляне» гэжэ литературна бүлэг эмхидхэгшэ гэжэ тэрэнине уншагшад мэдэхэ. Горький хотодо саг зуураар ажаһуугаа. Тингээд Аркадий литературна заншалнуудаараа үннэй суурхаһан городой залуушуулай поэтичeskэ элитэдэ найшагдаа. Тэрэ «Ковчег» гэжэ клубай хүтэл-

бэрлэгшэдэй нэгэн юм. Тэрэнэй хабаадалсалгайгаар «Новые Буряты» гэжэ поэтичeskэ бүлэг байгуулагдаа. Наһан тус бүлэг Москвагай «Свободный стих» гэхэн фестивальда хабаадалсаа. Новосибирский, Киевэй, Ленинградтай, Свердловскийн поэдууд тэрэндэ хабаадалсахала өрээ юм. Сергей Прохоров, Эдуард Шелков, Аркадий Перенос ба Стелла Морозкая нислэл хотодо Нижегородско залуу поэтик түлөөлөө. Ю. НЕВСКИЙ.

ФЕСТИВАЛЬДА ХАБААДАЛСАА

Майн эсэстэ Москвада иллюзионистнуудай Бүхэсоюзна III фестиваль болоо һэн. Бүрэдэй АССР-эй арадай артист, Уласхоорондын конкурсын лауреат Владимир Цыренжапов болон Уласхоорондын конкурсын «Мисс-магия» болоһон тэрэнэй басаган Дорима Цыренжапова тэрэндэ хабаадалсаа. Тэдэнине фестивальда хабаадалсахынь уриһан байна. Мүн тэдэ айлшадтай концертдэ хабаадалсажа, наада харуулаа. Бүхэдэлхэйн шэдтэнэй нүхэсэлэй президент Энтони Шени Энжабет ламгантала Америкаһаа өрээ. Мүн Лодзь хотын иллюзионистнуудай Польско клубай президент Славомир Пестшеневич болон бусад фестивальда хабаадалсаа. Манай нотагай хүбүүн, Владимир Цыренжаповай шэби иллюзионист Чернин Дабаа мүн лэ байгаа. Тэрэ Хакассай филармони түлөөлөө.

Фестивалин программа өхэл һонирхолтой байгаа. Дэлхэйн эгээл хүсэтэй шэдтэн американаец Майкл Эмма совет иллюзионистнуудта тусхай семинар үнгэртөө. Тэрэ тэдэнэй нюусанууды тайлбарилһан онол аргууды харуулаа. Жэцээлхэдэ, табан мунга абаад, һүүлдэнь мэдэжэ абыхын тү-

ла нэгэ таладань тэмдэг табиг гэжэ манай иллюзионистнуудай нэгэ гуаба. һүүлдэнь та мунгыг тэг дундуурнь, карандашаар соо хадхана, мунгыг карандашаар хадха гэжэ харуулба. Мунгынөө карандаш ходооро татажа абаад, шалган харахын тула тэрэл иллюзионистда дамжуулан үгэбэ. Абаад харахадань, таба мунгынине соороогүй бүтэн зандаа байба. Энэ шэдтэнэй харуулһан энэ болон бусад аргууды манай иллюзионист нотагайхидтаа харуулха хүсэлтэй.

С. ОЧИРОВА.

САНСАРЫН ХҮРДЭ

БУРЯДАЙ ХОЦА НАМСАРАВАЯ НЭРЭМЖЭТЭ ДРАМЫН АКАДЕМИЧЕСКЭ ТЕАТРАЙ КОЛЛЕКТИВ
БАЙГША СЕЗОНДО «САНСАРЫН ХҮРДЭ» ГЭНЭН ГУРБАН ХУБИНАА БҮРИДЭНЭН ШЭНЭ ТОМО ЗҮЖЭГТЭЭ
ХАРАГШАДЫЕ ТАНИЛСУУЛАА. ЭНЭ АЖАЛ ХАДАА МАНАЙ АРАДАЙ УХААН БОДОЛОЙ БАЯЛИГ ТУХАЙ
ТОН ЕХЭЭР НАНААЕ ЗОБООДОГ ТЕМЭДЭ ЗОРИУЛАГДАНА.

ЗҮЖЭГЭЙ энэ гурбан хуви хойно хойноһоо нубарилдан табигдаагүй. Эгээн түрүүлэн «Шамбалын орон, хаанбашин» гэнэн нэрэтэй (зүжэгэй автор Б. Гаврилов, режиссерын Л. Цыденова) хувины түрүүлэн табигдаа. Энээнэй үүлээр харагдах «Дамдин лама» гэнэн хувины (драматургнууд Б. Эрдынеев, Р. Бадмаев, С. Бальжанов найруулан табиа) хараа юм. М. Батоннай «Үнгэтэ юртэмсэ» гэнэн зүжэгэй премьерээр театр сезондо дүүргэ. Энэ зүжэг режиссер С. Хажитов найруулан табиа. Энэ шэнэ бүтээлүүд театрай ажабайдалда гайхэмшаг ушар болоо. Энээн тушаа элдэб ханамжанууд халагдэнэ, сэгнэлтэнүүд табигдана. Хүнүүд зүжэгтэ тон хонирхолтойгоор хандана. Тинимэһэ ерэхэ сезондо энээнэй амжалтотойгоор харуулагдаха байханда арсалтагүй. Зүгөөр түрүүлээр энээнине гүнзгийгөөр хаража үзэхэ хэрэгтэй. Гурбан хувиһаа бүридэнэн энэ зүжэг уран найханай талаар үнэтэй сэнтэй байгаа гү, амжалта туйлаа гээшэ гүй би хараһан үзэхэн тухайгаа өөрынгоо ханамжа хэлээд туршахамни. Гурбан хувиһаа бүридэнэн энэ зүжэгий хараһан бусад хүнүүд баһал энээн тушаа ханамжануудаа хэлэхэ байха гэжэ найданаб.

«Үнгэтэ юртэмсэ» гэнэн зүжэгһөө эхилхэмни. Зүжэгэй литературне үндэһэн намда яһала найшагдаа. Михаил Батоннай бэшэһэн туужа тайзанай хэлэн дээрэ оруулагдажа, шэнэ зүжэг мүндалөө гэхэдэ болохо. Буддын шажан гэгээрүүлэгшэ Арабжур зүжэгэй гол герой болоно. Тэрэ XIX зуун жэлэй эсэстэ Бурядайд дэбисхэр дээрэ шэнэ шажан дэлгэрүүлхэ тушаа буруушаан тэмсэһэн хүн болоно. Энэ үзэгдэл зүжэг соо яһала зохидоор тодоор зураглан харуулагданхай. Эди шэднин зүйлнүүдтэй үзэгдэлнүүд энэ образыг тоб гэмэ найнаар харуулхын тула үргэн арга боломжо олгоо. Энээнэй найруулан табигдан коллективэй өһотойл ухаан бодолоо гүйлгэжэ, зүб шиндхэбэри абаха хаба шадалтай байһые харуулаа.

Арабжурай роль гүйсэдхэһэн Михаил Елбоновой ажальме магтаха дурамин хүрэнэ. Нэн түрүүн энээнэй актернуудай дундаһаа эгээл амжалтотой найнаар наадаа гэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб. Ороо хүшэр эрхэ байдалда тэрэ үндэр мэргэжэлтэй, бэлиг шадебаритай байһанаа үшөө дахин гэршэлэн харуулаа. Актриса Н. Токуренова бөө өхкэр Шонхойи ролинэ ямар бэрхээр наадаа гээшэб. Актернууд Д. Сультимов (Зугдар), Ж. Гермажапов (Бадмын Гүнсэи) гэгшэд хонирхолтой пластическа зүрэгүүдөө байгуулжа шадаа. Артистнууд С. Галсанов, Ж. Балданов гэгшэд Арабжуртай тэмсэһэн

ламанарай образүүдье бэлайшые найнаар харуулаагүй гэжэ ханаха байнаб. Радан хубарагыне наадаһан артист Э. Жалцанов тэрэнэй образ этигэмээр, гүйсэд найнаар гаргажа шадаагүй.

Зүжэгтэ эхинһэ эсэс хүрэтэрне актернууд олоороо хабаадалсажа, гол шухала үзэгдэлнүүдье ойлгожо абахада хаалга хэнэ гэжэ ханахаар. Элдэб багууд, эди шэднитэ персонажнууд түрүү ээргэдэ гараха өһогүй гэжэ би ханаһаб. Бүхыдөө зүжэгий найруулан табигдан режиссерой шиндхэбэринүүд урагшатай гэжэ нэрлэхын аргагүй гээшэ ха гэжэ дабан хэлэхэ байнаб. Трагифарсые твэгедин жанртай худхандан голхормоор. Материал удха түгэлдэр, актернууд эршэмтэй найнаар наадажа, сценэ дээрхи шэмэглэлэй тоо, хүжэмэй талаар шэмэглэлэй баһал эрхим найн (композитор Ю. Ирдынеев) байһан дээрһээ, энээн зүжэгий абаржа, тэрэнине хонирхон харахые баахана.

«ДАМДИН ЛАМА» удхынгаа, уран найханай, бэлигэй талаар зүжэгэй гол хувины болоно. Тэрээн соо сталинске репрессиин жэлнүүдтэ зан абадалай болон соелой бэлигүүдье гүтэмшаг муухайгаар дарлаһан жэлнүүдтэ шажангай түлөөлэгшэдэй аюултай хуви заяан тухай домоглон хөөрэнэ. Манай өрөдэй бүхы түүхын олон жэлэй туршада дамжуулан абажа хаһанзан абарини, соелой бэлигүүд хэды эхээр доромжолуулан, мартагдаха туйлдаа хүрэхэн байна. Арадай энэ бэлигы хэдэн үетэн бэе бээдэе дамжуулан, нарий нягтаар абажа абадаг байгаа. Түүхэтэ энэ дурасхаалнай мартагдаһан шахуу байна бшуу. Б. Эрдынеев болон Р. Бадмаевай зүжэг уран зоолой талаар яһала удха түгэлдэр. Режиссер Сергей Бальжанов зүжэгэй удхые гүнзгийгөөр ойлгожо, тэрэнэй уран найханай удха шаарыне баян болгожо шадаа. Энээнэй эсэстэ зүжэгэй үйлэ хэрэг бүри удха түгэлдэр болоно гэжэ хэлэхэе айкагүйб. Мүнөөшье зүжэг эсэстэ хүргэгдөөгүй байна. Зүгөөр тэрэ өһотойл трагедийн хэмжээндэ хүргэгдэхэ байха гэжэ ханахаар. Залуу режиссер С. Бальжанов зүжэгий найруулан табихадаа, өөрөө ухаагаа гүйлгэжэ, элдэб хонирхолтой онол аргуудые хэрэглэжэ шадаха байһанаа харуулаа. Зүжэгэй уангата үзэгдэлнүүд нэгэ бага ута унжагайгаар харуулагдана гээшэ ха. Режиссер япон театральна хургуулины түлөөлэгшэдэй онол аргуудые халан абажа, энэ зүжэг найруулан табихадаа хэрэглэнэ. Ламын образ харуулан актерто яагаад туһалхаб? Режиссер театральна онол аргуудые хэрэглэнэ.

Зүжэгтэ наадаһан зарим актернуудые оисо тэмдэг-

лэмээр. Режиссер артист Баста Цыденовтэ Дамдин ламын образ гаргахыне даалгаба. Тэрэ энэ даалгаһан үүргыне гүйсэд найнаар дүүргэжэ шадаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Тэрэ ламын образ бэлигтэй бэрхээр наадажа, харагдахы зүгһөө найшаагдаа. Энэ актер үүлэй жэлнүүдэй туршада мэргэжэлтэйгээ талаар ургажэ ябаһанын бүри эли харагдана.

Актриса Саяна Цыдыпова Чжурмын поэтический образы шадемар бэрхээр харуулаа. Манай үеин эхэнэр Сэндэмын роль наадахадаа, тэрэ бэлайшые бираагүй гэжэ ханахаар. Наадаһан геронимингаа зобоһон түлһан байдалыне үнэн зүрхэнһөө харуулжа шадаагүй. Бүхыдөө зүжэг магтамаар. Хүбүүн басаган хоер хонгоо найхан зоолойгоор дуу дуулажа, булганда найшаагдаа. Түгэсхэлэй үзэгдэл олоной хабаадалгатай хуралай болоһые харуулжа, энээн зүжэгий бүришье удха түгэлдэр, хонирхонгоор, найшаамаар болгоно.

ЭХИЛЭН бэшэжэ байһан драматург Булат Гаврилов «Шамбалын орон, хаанбашин» гэнэн зүжэг найруулан зохоогоо. Залуу автор Булат Гавриловай бэшэһэн энэ зохоолые Бурядайд АССР-эй габылаа артист Доржо Сультимов оршуулаа. Энэ зүжэг мүнөөнэй темэдэ бэшэдэг залуу драматургнуудай эрхим зохоолнуудай тоодо оролсоо гэжэ тэмдэглэгдэхэ юм. Буряад театрай режиссер Людмила Цыденова энэ зүжэгий найруулан табиа. Тэрэ энэ зүжэг дээрэ нилээд удаан худэлһэн байха. Тодорхойлон хэлэхэл, шэнээр зориута түхээрэгдэхэн бага зал соогоо энэ зүжэгөө театрайхид харуулба гээшэ. Тинхэдэе режиссер тон зүб шиндхэбэри абаһан болоно. Юундэб гэхэдэ, зүжэгий ехэ тайзан дээрэ харуулаа хаань, огтошье таарахагүй нэн. Энэ зүжэг харуулхада харагдахы эгээл дутын харилсаан хэрэгтэй байгаа бшуу. Энэ амаршые бутефори хэрэгтэй бэшэ байба. Композитор В. Пангеев болон уран зурааша Л. Ильина режиссерто нилээд туһалаа. Хүжэмэй партитура үшөөл нүлөө өхтэй байгаа һаа, зүжэгэй удхые бүри гүнзгий болгохо нэн ха.

Харагдах зүжэгий найнаар утгаа гэжэ абаһаар хэлэхэ байнаб. Гэхэтэй хайта тэрэ жэгдэ бэшэ, заримдаа энээнэй түлөө аймаар болоһоно. Юрын зүжэгүүдһээ тэрэнэй илгээ юуб гэхэдэ, энэ зүжэг соо гол герой гэжэ үгы. Удхынгаа талаар аб адилхан үүргэтэй табан герой эндэ бии. Театрай үгһөө персонаж бии. Хара шэл зүүһэн тэрэ хүн зүжэгэй эхилһые ба түгэсхэлһые соносоһоно. Зүжэг соо театрай байгалин шэмэглэл хараада абтанхай. Тэрэнине хараада абажа, «дүхэргилэхэн» эхин ба эсэс хэгдэнхэй гээшэ ха. Төд зүжэг соо энээнэй өһын тэдмэс мүнөө дээрэ дүүргэгдэнэ, тинимэһэ муугаар наадагдана. Энэ шалтагаанаар зүжэгтэ түгэсхэн толгойдо бүхөөр хадуужа абаһын аргагүй байн.

Удыгэр домогшэ Шамбалын оронине бэдэрхэ гэжэ зорихон гурбан залуу хүн тайга соо мүн лэ эрхэ сүлөөтэ, зол жэргалта байдал бэдэрхэн хүнүүдтэй үулэшаана. Гансал тэдэнэй хуви заяан ургашагүй байшоо. Эржена болон Саян Жамбаловтан, Баяр Будеев, Виктор Самбуев болон ороо драмын театрай артист Геннадий Федоров залуу хүнүүдтэй уршагта абадалнууд тушаа хөөржэ үгэнэ. Түрүүшын гурбан артист рольнуудтаа яһала таараа гэжэ ханагдана. Харин эки болон үбгэжөөлэй рольнууд найнаар харуулагдаагүй. Виктор Самбуев хоолойгоо шажажа байгаад, нэрэ хураагүй бээс хүдэлгэжэ, гараа арбагануулжа байгаад наадахадаа, харагдах бэлайшые найшаагдаагүй. Г. Федоров тэд ондоо хургуулины актер болоно. Тэрэ Иван Сусанин тухай оперодол дуулаха өһотой актер байгаа гэжэ ханахаар. Ямар бэ нэгэ концертын номер харуулжа байһан шэнгээр тус артист харагдаһан байна. Режиссерой энээнине ойлгоогүй байһанын тон халагламаар.

Баярма Бальжинимаевгай Туянын рольдо наадахыне би өөрөө хараагүйб. Гэбэшье харагдахы хэлэхэнэй өһоор тэрэ Туянын образые ехэл хонирхолтойгоор харуулжа шадаа. Эржена Жамбалова газар түхэлөөрөөшье, ухаан бодолоороошье олон тоото харагдахы найшаагдаһан, артистка болоно. Эржена буряад драмын театрта бэлигтэй бэрхэ артистнуудай нэгэн боложо магадгүй. Саян Жамбалов роль дээрэ үшөөл найнаар хүдэлхэ өһотой. Баяр Будеев ехэл урматтайгаар, оныһыне оложо, удхыне түдежа наадаа.

«Сенсерын хурдын» гурбадахи хуви тухай хэлэхэ болоо һаа, нимэл даа. Һүүлэй хэдэн сезонной туршада театрта нимэ гүнзгий удхатай, харагдахы сэдхэл хүдэлгэмэ зүжэг харуулагдаагүй гэжэ тэмдэглэхэл, зүбтэй байха. Одоошье театр олон тоото харагдахы эрилтэдэ хүрэмэ зүжэг харуулжа эхилбэ гэжэ баярланабди. Мүнөө харуулагдахаар бэлдэгдэхэн табан зүжэгтэй нэгэнииньшье ахалагша режиссер найруулаагүй. Гэхэ зуура, эрхим найн зүжэгүүдье табигдан Сергей Бальжанов театраа гаража ошоһон.

Ингэжэ театрта шиндхэгдэхэ асуудалнууд олон сүлэранхай. Дары түргэн хэмжээнүүдье абажа хэрэгтэй.

Б. ДЫМБЫЛОВА,

Бурядайд АССР-эй СГД-гэй дэргэдхи театральна шүүмжлэгшэдэй секциин гэхүүн.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЯ фото.

Соносхол

Байгша оной май нарада Ази-
атска коммерческэ Банкын «За-
байкальский» гэжэн филиал эм-
хидхэгдээ. Тэрэ буряада туйлэд-
бэрини хүсэнүүдые хүгжөөлгэдэ
болон социальна асуудалнуудые
шиндхэлгэдэ туһалха аргатай бай-
ха. Зүүн Сибирийн эгээл томо
предприятинууд Азиатска Банкын
акционернууд болоно. Сүлөөтэ
капиталтай байгаа һаа, таанад энэ
Банкын акционернууд болохо ар-
гатай байхат. Тинхэдээ жэл бү-
хэндэ дивидентнуудые авахат,
Банкые хүтэлбэрлэгэдэ хабаадал-
сахат, хүнгэлэлтүн эрхэ байдла-
нууд дээрэ урьһаар мүнгэ аба-
хэг.

— туһаламжа хүргэдэг;
— предприятинууд болон
эмхинуудһээ үрмдэ орогшод-
һоо (факторинг) үримень эри-
хэ эрхинуудые абадаг;
— арендын эрхэ байдал-
нууд дээрэ предприятинуудай
гол мүнгэ зөөрн болон бусад
эд зөөрине (лизинг) худалдан
абагха, дамжуулан үгэлгэ бэ-
лүүлдэг;

— хэды шэнээн мүнгэ оруул-
һанһаа дулдадан, жэлэй тур-
шада 5 процент олзо түлэ-
хөөр хүн зонһоо мүнгэ аба-
даг.

Банкын филиал мүнгэ зөөрн
ашаг үрэтэйгөөр хадагалха

«ЗАБАЙКАЛЬСКИЙ» ФИЛИАЛ КОММЕРЧЕСКЭ АЖАЛ ЯБУУЛГЫН УДААДАХИ ЗҮЙЛНҮҮДЫЕ

ДУРАДХАНА

Забайкальский гэжэ филиал
коммерческэ ажал ябуулгын
удаадахи зүйлнүүдые эрхил-
дэг:

— филиалда нээгдэхэн рас-
четно, текущи болон субсче-
дүүдаар операционно хангал-
та үнгэргэдэг;

— гүрэнэй, кооперативна,
инитын эмхинууд болон пред-
приятинуудта кредитүүдые
үгэдэг;

— өөһадынгоо мүнгэ зөөрн
хэрэглэн, предприятинууд бо-
лон эмхинуудэй ажамын ажал
ябуулгануудта хабаадалсахат;

— хамтын предприятинуудые
эмхидхэлгэдэ өөрынгоо мүнгэ
орүүлдэг;

онол аргые бээ даагаад то-
дорхойлдог. Мүнөө үедэ Бу-
ряадай зарим томо промыш-
ленна болон барилгын пред-
приятинууд Банкын филиалы
туһаламжануудта хүртэнэ.

Хэрбээ таанад счет маанад-
та нээбэл, үе сарһаа гээгдэн-
гүй аб адмханаар урагшаа
шармайн дабшахат. Энэ таа-
нада ашатай туһатай, таатай
зохид байха. Бидэ таанадые
хүлээнэбди. 2-16-61 номерой
телефоноор зонходобол, шу-
хала хэрэгтэй мэдээсэл аба-
хат.

Манай адрес: 670034, Улаан-
Удэ хото, Хахаловой үйлсэ, 10.

ФИРМЫНГЭЭ ЫАЛБАРАН ХҮГЖЭХЭ ТУХАЙ ТААНАД ХҮСЭНЭ ГҮТ?

ХЭРБЭЭ «БУРЯАДАЙ ЗАЛУУШУУЛ» ГАЗЕТЭДЭ СОНОСХОЛ ҮГӨӨ ЫАТНАЙ, ТАНАЙ ХҮ-
СЭЛ БОДОЛНУУД БЭЛҮҮЛЭГДЭХЭ.

ТАНАЙ ФИРМЭ ТУХАЙ МАТЕРИАЛ ЫОНИРХОЛТОЙГООР: ҮГТЭХЭ, ЗАХИЛНУУДТНАЙ
ТҮРГЭН БОЛЗОР СОО ДҮҮРГЭГДЭХЭ, ЭНЭЭНЭЙ ТҮЛӨӨ БАЛАЙ ЕХЭ ТҮЛБЭРИ АБТАХА-
ГҮЙ. НИМЭРХҮҮ СОНОСХОЛНУУДЫЕ ҮГӨӨД БАЙГАА ЫАА, ТАНАЙ ПРЕДПРИЯТИЙН АЖАЛ
ЯБУУЛГЫН АМЖАЛТА ТУЙЛАХА БАЙҔАНДА МАРГАЛТАГҮЙ.

МАНАЙ ТЕЛЕФОН: 2-34-41.

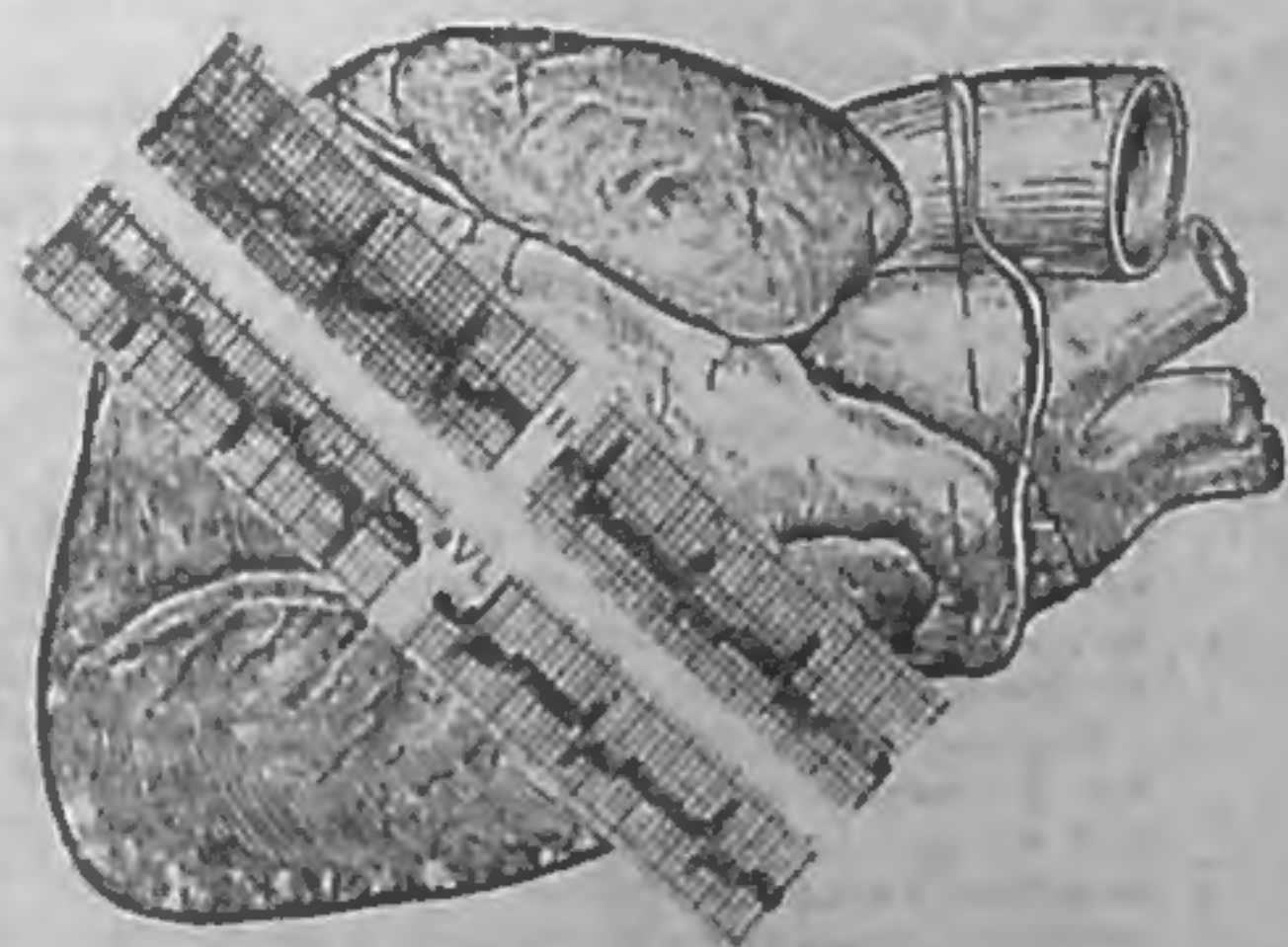
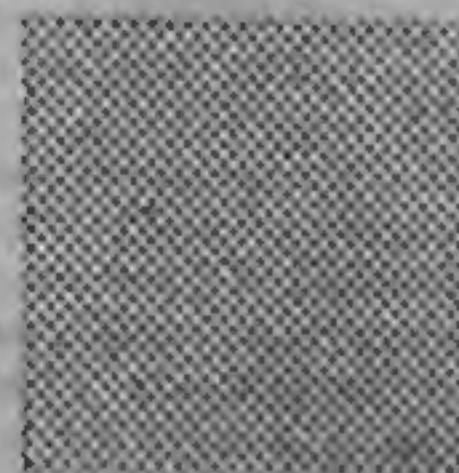

«Океан» гэжэ абла буулга-
даг студи харин гүрэнэй ап-
паратура дээрэ шанар һайн-
тайгаар абла буулгахые таа-
нада дурадхана.

«Тусгаар дискдэ» гэжэн урза
доро манай студи шанар һайн-
тайгаар абла буулгадаг. Хэр-
бээ студитай харилсан ажал-
лаа һаатнай, тэрэ шэнэ пластинка
болон компакт-дискнууд-
тэ түлөөлгүгөөр тайлбарил-
лануудые эльгээхэ. Энэ дис-
котекын фонограмма амжал-

татайгаар табихадатнай таанад-
та туһалха арга олгохо. Ту-
һалһанай түлөө нимэ түлбэри
абаха: фонограммын 45 мину-
тын туршада абла гараһанай
түлөө 2 түхэриг 50 мүнгэ аба-
ха. Нимэ адресаар захилнуу-
дые эльгээхыг

142450, Московско область,
Ногинска район, Старая Ку-
павна, Комиссаровская үйлсэ,
2-дохи гэр, квартира 54, И. Н.
Фельдшеровтэ (студийн аха-
мад инженер).

Республиканска элүүржүүлгын түб

Республиканска элүүржүүлгын түб зүрхэ-худаһанай,
амисхалай системэнуудэй амараар ажалладаг байһы
түргэнөөр, шанар һайнтайгаар тобшопон гаргахые ду-
радхана. Тусгаар тодоходоһон компьютерно-диагнос-
тическа аппаратура электрокардиограмма түргэнөөр
буулгана абаад, тайлбарилан, үрэ дүн гаргахые. Тинхэдэ
энэ үбшые сэг болзор соонь һэргилхэ, эмшэлхэ арга
олгохо.

Манай адрес: Улаан-Удэ хото, Пироговой үйлсэ, 14б,
телефон: 7-43-77.

Үдэр бүхэндэ 14-һөө 21 сар болотор бэшэлгэ эм-
хидхэгдэнэ.

АНСАМБЛЬДА УРИНАБДИ

Усть-Ордын округисэдкомой соёлой таһар «Тэлын
аялганууд» гэжэ дахиад байгууламдаһан мэргэжэлтэ
ансамбльда сүлөө тушалануудые эзэлхын тула конкурс
соносхоно. Эндэ директор, администратор, бэлэдэй,
хоорой, буряад национальна инструментнуудэй орке-
стринуудтэ нөөдөхэ артистнууд хэрэгтэй.

Нимэ адресаар дурадхалнуудтайгаар хандахадатнай
болохо: 666110, Усть-Орда нуурин, Ленинэй үйлсэ, Со-
ветүүдэй байшан, округисэдкомой соёлой таһар, 2-дохи
1990 оной августын 1 болотор мэдүүлгэнүүд абаха.

Сергей Соловьев юунтэйшье со-
суулжа үзэхын аргагүй фильмүүдмэ
буулгажа үргэлжлүүлхээр. Тэдэ най-
шаагдажашье, угышье байжа боло-
хо, габэшье эндэ үйдажа һуухагүйт.

Кино мартыхын аргагүй байхаар
хүлээгдэнэ. Өөһэдөөшье бодоод тур-
шагты:

Сэбэр найхан Татьяна Друбич гол
рольдо наадана.

Сэбэрхэн Александр Абдулов тэ-
рэнэйнагай талаар холбоотой хү-
нэйнэ роликмэ гүйсэдхэнэ.

Хүбүүхэн Михаил Розанов барон
Врангелин болон генерал Деникин-
нэй түрэл Митя хүбүүнэй роль наа-
дана.

Александр Баширов юрэнхы дээ-
рээ найн хүн лимитчик Толчин роль
гүйсэдхэнэ.

Илья Иванов Люберцын Кока аб-
гын рольдо наадана.

Мүн Борис Гребенщиков ба тэрэ-
нэй «Акварнум» дуулана.

Сэхмөнэ хэлэхэдэ, энэмнай «Ассан»
бэшэ, «Ассин» үргэлжлэлэшье бэшэ
юм. Энэ энээдэтэйшье, аюултайшье
кино. Ажабайдал гээшэ зүүдэн, харин
зүүдэн гээшэ ажабайдал юм ха.

Городой кинотеатриуудта «Черная
роза — эмблема печали, красная ро-
за — эмблема любви» гэхэн уран
найханай фильм харагты.

КИНОТЕАТРИУУДАЙ ЭКРА-
НУУД ДЭЭРЭ ХОЕР СЕРИТЭЙ
ҮНГЭТЭ УРАН НАЙХАНАЙ ШЭ-
НЭ КИНОФИЛЬМ ХАРУУЛАГ-
ДАНА.

Үнэгүй болгогдоо

Профсоюзүүдай киновидеотүбэй видео-
тенэ хүгжэмтэ, мультипликационо болон
уран найханай шэнэ фильмүүдмэ дурад-
хана:

— байгша оной юнинин 15-һаа кинови-
деотүб видеопрограммануудтай нэгэ кас-
сетын сэн 2—3 түхэрнг хүрэтэр доошолуу-
лаа;

— предпрятниуудта, организацинуудта,
хургуулиһаа гадуур болон һуралсалай за-
веденинуудтэ, аяшналга болон элүүржүүл-
гын эмхн зургаануудта утренинуудмэ, ви-

деоискотекэнууд болон бусад хэмжээ
ябуулгануудмэ эмхидхэнэ;

— городой предпрятниуудтай, хүдэл-
мэришэдэй поселогуудтай кабельна теле-
видени хүгжөөхэ талаар харилсаа холбоо
тогтооно.

МАНАЙ АДРЕС: 670001, Улаан-Үдэ, Ком-
мунистическая, 49, Профсоюзүүдай совет,
киновидеотүб [каб. №№ 14, 15, 16, 17],
телефонууд: 2-54-97, 2-61-08.

Черная роза— эмблема печали, красная роза— эмблема любви

Манда илалтал хэрэгтэй!

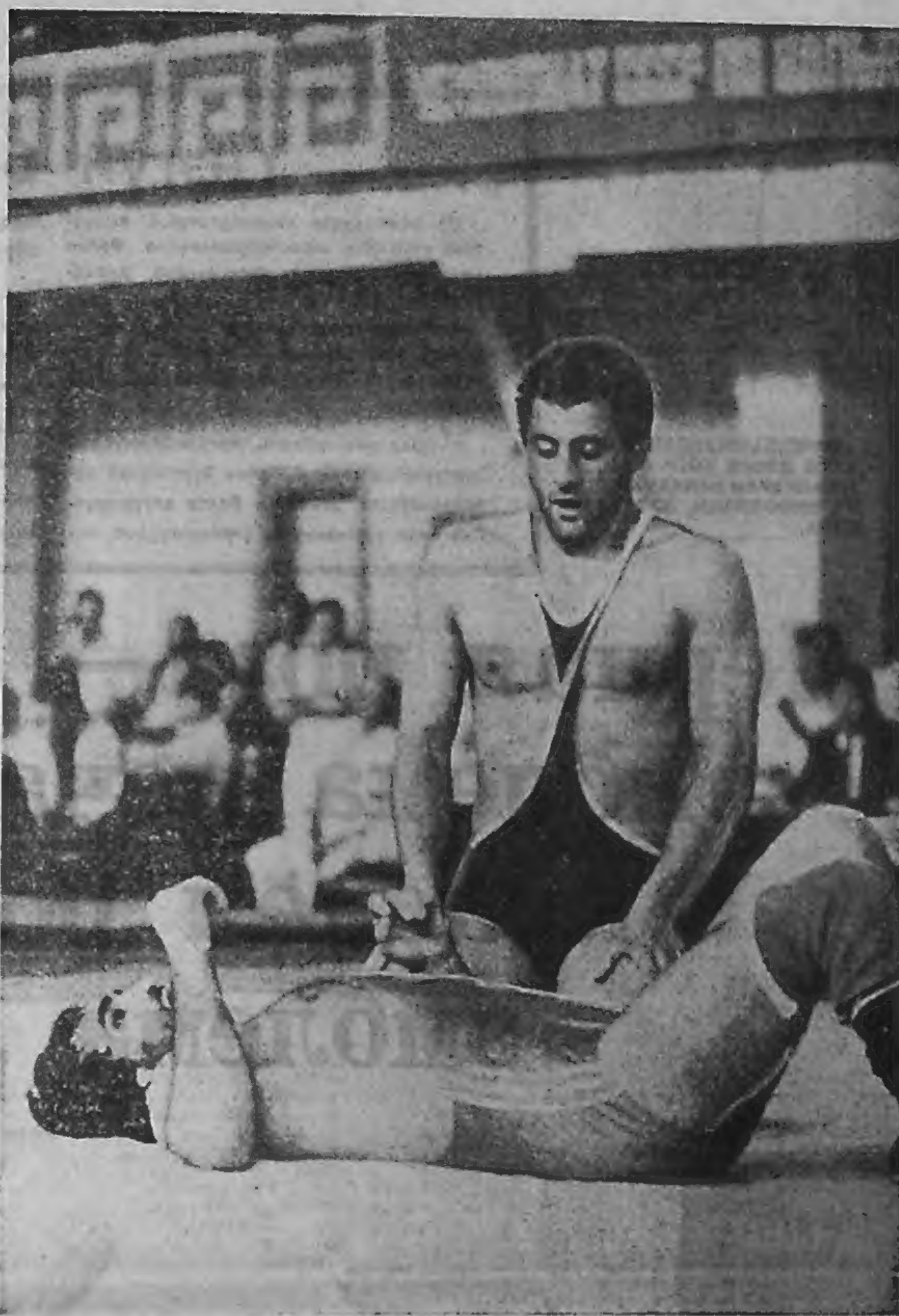
РЕСПУБЛИКЫН инислэл хотодо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй 46-дахь чемпионат уржадэр, эхилжэ, Буряадай спортнаа календарта гайхам шаг ушар болобо. Чемпионата бүхэ-союзна спортнаа бүлгэмүүдэй Центральна Советүүдэй суглуулгатай командануудһаа 143 спортсмен хабаадалсана гэжэ хануулха байнаб. Дүрэ буляалдалгын барилдаан мүнөө манай республика дотор үргэн дэлхсэтэйгээр хүжөөгдэжэ эхилхэн спортын үсөөхэн зүйлүүдэй нэгэн болоно. Улаан-үдэнд дүрэ буляалдалгын барилдаанда дуратай юм. Тиймэһээ хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэе гаргадаг заводой спорт-комплекс соо хоонон хууринууд байхагүй гэжэ найдаһади. Мүрысөөнэй түрүүшын үдэртэ энээнэ эгигэхээр байгаа.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар эмхидхэгдэхэн энэ мүрысөө хараагүй байхын аргагүй бэшэ гүй Юундэб гэхэдэ, нүүлэй жэлкүүдтэ дэлхэйн чемпионуудай нэрэ зэргэдэ хүртэхэн бэлитэй бэрхэ бүхэшүүл хаба шадалаа харуулна. Тэдэ гэхэл, А. Атавова, Б. Будаев, А. Бараев, Э. Джабраилов, Х. Исаев, В. Модосян, Л. Хабелов болон Олимпийн чемпионууд С. Оганесян, Д. Гобеджишвили, А. Фадзаев гэгшэд болоно.

Дүрэ буляалдалгын барилдаанда дуратайшуулай Буряад ороноо түлөөлхэн 9 бүхэшүүлэ дэмжэхэ байһанда маргалтагүй. Энэ мэдээсэлэй хэблэлдэ томилогдохоор бэлдэгдэжэ байхада, манай бүхэшүүл С. Замбалов болон Б. Будаев түрүүшын илалта туйлаһан байба. Урагшатайгаар эхилхэн барилдаагаа саагшадан амжалтатайгаар үргэлжлүүлхэй гэжэ найдаха байһади...

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар үргэлжлэжэ байһан чемпионат гансал бэлитэй бэрхэ бүхэшүүлэй найндэр бэшэ, харин тэрэниие үнгэргэхын тула нилээд эхэ эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулагдаһан, мүнхэиэй талаар гаргаша хэгдэхэн байна. Республикын инислэл хотын эгээн томо промышленна предприятинуудай коллективүүд чемпионатай спонсориуд болохо хүсэлтэй байһанаа мэдүүлэ юм гэжэ танай корреспондент мэдэжэ абаа. Нэн түрүүн эдэмхэй БМДК, ЗММК, гар урлалай бэлэгүүдэй завод, трикотаж-гадар хубсаһанай фабрика болоно. Тэдэ чемпионатые үнгэргэлгэтэй холбоотой гаргашын эхээн хубине бээдэ даажэ абаа.

СССР-эй чемпионат дэлхэйн ээлжээтэ чемпионатай урда тээ шэлэлгын турнир болобо. Тиймэһээ барилдаан нокир-холтойгоор үнгэргэгдэхэн гээшэ. Дэлхэйн чемпионатта хабаадалсана эрхэдэ хүртэхэ гээшэ хэды эхэ хүндэтэй хэрэг бэ. Энэһинээ гэднэ, гаргашануудые тэхэрюулгэ болохо. Юуб гэхэдэ, жэл бүхэндэ республикын хүдөөгэй 15 районуудта, Улаан-үдэн бүхы спортбүлгэ-

УЛААН-ҮДЭДЭ ДҮРЭ БУЛЯАЛДАЛГЫН БАРИЛДААГААР СССР-ЭЙ 46-ДАХИ ЧЕМПИОНАТ ЭХИЛЭЭ.

мүүд болон клубуудта (дүрэ буляалдалгын барилдаанай таһагуудтай хорёод ДЮСШ болоно) зуугаад тренерүүд ажалладаг, харин тэдэнэрнай 6 мянга тухай бүхэшүүлэй бэе хоридог байна. Эпээндэ нилээд эхэ мүнхэи гаргашалаадаг.

Сэхэнь хэлэхэдэ, дүрэ буляалдалгын

барилдаанда дуратайшуул бэлитэй бэрхэ бүхэшүүлэй барилдаа хаража, сэдхэлээ ханахал байха. Тинбэ зааһыё манда илалта шухала хэрэгтэй бшуу!

Олег ЛЕБЕДЕВ,
манай корр-
тел. 2-43-23.

Жаргал ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

УРИД ГАРГАНАН СОНОСХОЛ

Байгша оной юонин 20-һоо 22 болотор «Спартак» стадион дээрэ эрэмдэг бээгэйшүүлэй республиканска III спартакиада спортын 13 зүйлүүдээр үнгэргэгдэхэ. Юонин 22-то спортно-эд зөөрин лотерей наадагдаха. «Жигули-2108» болон «Запорожец-968М» тухэлэй хсер автомобил, үнгэтэ телевизориуд, угабарин машинанууд, холодильникнууд, магнитофонууд болон бусад үнэтэ шангууд байха.

Республиканска телевидениин программада «Спартак» стадион дээрэ үнгэргэгдэхэн мүрысөөнүүд буулгагдаха...

Республикын Министруудай Советэй, комсомолой обкомой туһаламжаар мүрысөө эмхидхэгшэд спортын 13 зүйлүүдээр нокир-холтой уулзалгануудые үнгэргэхэ бүхы эрхэ байдал олгохы оролдоо. Гэхэ зуура, профсоюзудай ВДФСО-до үсөөхэн мэдүүлгүүд ороһон байна. Улаан-Үдэдэ, мүн районуудта хэды олон инвалидууд ажаһуудаг бэ. Москваһаа, Ленинградһаа, Новосибирскһээ олон мэдүүлгүүд ороно. Зуу гаран инвалидууд спартакиадада хабаадаха гэжэ мүнөө тухайлахаар.

Эндэ ямар юумэн нокир-холтойб гэхэдэ, мүрысөөнүүд республикын инвалидуудые хабаадуулаха зорилготойгоор үнгэргэгдэхэ ха юм. Ушар юуб тэхэдэ, республика доторной

аяар 25 мянган инвалидууд бии. Тээд юундэ тэдэнэр мүрысөөндэ хабаадаха тухай мэдүүлгэ үгэхээ хожомдонобт Гүйсэднотууд, райсобесүүд, райспорткомитетүүд, инвалидуудай районно бүлгэмүүд юунтухай бодоно хабт Шэлэн абалгын мүрысөөнүүдые түргэн үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Спартакиадада хабаадагшад хоёр хоногто байха гэр байрээр хангагдаха. Манай республика дотор залуу инвалидуудай клубай байгуулагдаһаар гурбан жэл үнгэршэбэ. Эдэ жэлүүд соо инвалид-спортсменүүд инвалидуудай бүхэсоюзна, мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, хоёрдох болон гурбадахы хууринууд дэлхэйн бэлхэе хангаха. Волейбол, стодой теннис, шатар, нурша ном харбал-

гаар, буугаар буудалгаар эрхим һайн дүнгүүд харуулагдаа. Жэжээлбэл, стодой теннисээр Любова Татарова, нурша ном харбалгаар аха дүү Владимир болон Борис Серовууд Россия суглуулгатай командын бүридэлдэ оруулагдаа.

Майн 26-да манай спортсменүүд Шэтэдэ үнгэргэгдэхэн инвалидуудай мүрысөөндэ уригдажа, волейболлоор нэгдэхэн, буугаар буудалгаар мүн лэ нэгдэхэн хууринуудые ээлжэ, эхэ амжалта туйлаа. Эндэ Татьяна Максимовна, Надежда Левицкая, Татьяна Евсюк, Александр Пономарев, Олег Хмелев болон бусад онсо шалгарлаа.

1990 онһоо профсоюзудай ВДФСО-гой дэргэдэ «Рассвет» гэжэ инвалидуудай городской спортивно-элүүржүүлгын клуб хүдэлмэриэ эхилээ. Тэрэнэй счет: 001700571, Улаан-Үдэ, Жилсоцбанкын операционно управлени. Организацинууд болон предприятинуудай туһаламжаар манай клуб байгуулагдахы. Мүнөө дээрээ счедотнай 3 мян-

ган түхэриг Южлагһаа, 1,5 мянган түхэриг 34-дэхэ хүүргэ барилгын отрядһаа дамжуулагдаа байна. Предприятинууд болон элхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд инвалидны спорт хүжөөхэ хэрэгтэ мүнгэ дамжуулжа, туһаламжа хүр-

гэхэ байха гэжэ найдаһади. Инвалидууд физкультура болон спорттой ханилжа, булантай адли ажаһуухы оролдоно бшуу.

Мүрысөөн инимэ адрессаар үнгэргэгдэхэ: Улаан-Үдэ, Куйбышевэй үйлсэ, 1, спортын байшан. Юонин

20-һоо Союзпечатинин киоскнүүдтэ, спортын байшангай дэргэдэхэ «Рассвет» гэһэн спортклубта биедүүд худалдагдаха. Инимэ телефоноор спрааха абахадтай болохо. 2-53-52. О. ЛАГУН.

ИПСС: СЪЕЗДЫН УРДА ТЭЭ

АЛИ ТАЛА БАРИХАБШИ?

Партийн XXVIII съезд дээрэ хэды шанга хөөрэлдөөн, халуун үгэ булалдаан болохоби Юрэдөө эдэ бүгэдэнһөө нэгэн ханамжада ерэхэ юм гү гэжэ нэгжлэхэһе үе болоно. Тээд арад зон. съезд үнэн зүб шинд-хэбэринуудые абаха байха гэжэ үнэн зүрхэнһөө найдана. Манай буряад делегаци бата нэгдэлтэй, адли ханамжануудтай гэжэ мүнөө ойлгожо байһади. Тиймэһээ манай депутатууд арад зонингоо ажабайдал найжаруулха гэжэ бүхы шадалаараа оролдохо гэжэ найдахаар. Олондо мэдээсэлгын, демократизацин замдар бата найдамтайгаар дабшажа байһан үе гэжэ мэдэнэди. Юонин 11-дэ КПСС-эй Буряадай обкомой политгэгээрлэй байшан сөб съездийн делегатууд гороодой хүн зоной уулзалга үнгэргөө. Парламентска бэшэ, харин түрүү үүргэ дүүргэдэг КПСС-эй түлөө байһанаа аудитори энэ уулзалгада мэдүүлэ. Республикын Министруудай Советэй түрүүлэгшэ В. Б. Саганов сугларгашадай олоң тоото асуудалнуудтэ харюусаа. Эдэе хоолоор, эдэ бараагаар, хубсаһа хунараар хүн эриние хүсэд найнаар хайшан гэжэ хангаха тухай асуудалнууд табигдаһан байна. Манай буряад орон дотороо эгээн эхэ нуга сабша-лангуудтай, бэлхээринуудтай газар юм гэжэ хэлээд, нүхэр Саганов гороодойхидые хүдөөгэй ажалшадта туһаламжа хүргэхынь уралаа, Газар ажал эрхилхэ дуратайшуулда эрхим найнаар хүдэлхэ бүхы эрхэ байдал олгохобди, тодорхой туһаламжа хүргэхэбди гэжэ тэрэ хэлээ.

Бүгэдэнэй хүсөөр ямаршые хүшэр асуудал шиндэхэ шадала бди гэжэ оло дахын дуулаһан байһади. Тээд юундэ мүнөөн мүнөө хүрэтэр инимэ муу байдалда ажаһуунабиди?

В. Б. Сагановай һамган Совминай нэгэ дачада зөөжэ ороо гэһэн нугаг хэр зүб гээшэб гэжэ буряадай социал-демократическа обществын нэгэ түлөөлэгшын асуухада, В. Б. Саганов тодо харюу үгэжэ шадабагүй.

[Түгээсэлһын 16-дахь юурта].

Мүрысөөндэ хабаадагты!

ЭЛА-ЭДНИТЭГЭЛЭХ

Хүүшархан нама оёнуудыг гүй-
билгэж, нимэрлүү хүнүүдтэ энхэр-
гэн золидоор хандаха хайа сагнан
болоо бууу. Түрмнөө табигдаһан
хүнүүдыг ажалда, пропискыда оруу-
лалгын асуудалнууд эзбэлдэ, радио
болон телевизонидэ оло дахин аа-
ража үзэгдэхэн бича. Хөрин мүн-
нөөдэр ажаллаар элэн захөрүүлгын
колониуудта эхнээлын болзороо
үнгэргэж байһан наһаа гүйсөөгүй
үншэн үхибүүд тухай хөөрхэ, таа-
надай анхрал хондуултэ хүсэлтэйб-
ди. Өөрыгөө хүн гэжэб гэжэ мэд-
дэрын тула түрэлхидтөө, дүгнхид-
төө, обществодо хэрэгтэйб, туһа хүр-
гэж шадхаб гэжэ тэрэ ойлгохо
зэргэтэй. Иимэ бодолгүй бэйхдөө,
хэндэшь хэрэггүйб гэжэ ойлгохо-
доо, хүн гэжэ элдэб аяг ваши гар-
гажа эхилдэг. Бага бэлшар наһанһаа
анхрал оролдолгоор хүрээлэгдээ-
гүй, хэндэшь хэрэггүйб гэжэ мэдэ-
жэ байһан наһаа гүйсөөгүй үхибүүн
обществодо харша тбуулангуудыг
хэжэ эхилдэг. Гэмтэ ябадал гарга-
хынь түлхидэг нүгөө шалтагаангийн
гэхэдэ, материальна талаар тулгуур
туйган байдал болоно. Үншэн үхи-
бүүн сэг үргэлжэ мүнгөөр дутал-
дажа ябадаг, хэндэшь хэрэггүйб
гэжэ хандадг байха юм. Эдэ хоёр
шалтагаанһаа үлэмжалан, тэрэ хуу-
һиде харша ябуу-хууһиде хэжэ баа-
тай болодог. Үншэн сээгэр ажаллажэ
гэхэдэ, тэрэ ажалтай стажгүй, ямар-
шь хэрэгжэлгүй байдаг. Энээнһээ
үлэмжалан, тэрэ хүнэй зэргэдэ ажла-
уужа, холлойгоо тэжээжэ шад-
даггүй.

ЭРХЭЭЗ хатуулан газарнуудаар явхан хүн гээшэ тойроод байгшадаг, аюултай гэхэн ханамжа бүхэжэнхэй. Тэндээх, өрлээн хүнүүдэд наадамгүйгөөр ханддаг, тэрэ хорото абуулгануудыг саргата гэмэ урьдшалан хүлээхэе ханадаг, Тэндэ хүнүүшадая дунда амжабайдалаа шэнээр эхилжэ хүсэлтэй хүнүүд яхала олон байта. Тэдэнэй бодото хорилконуудыг, ханамжануудыг тодорхонлонгүйгөөр гүрмэдэ нуулан хүнүүдэ аб адлхангаар хандадаг. Түрмэһөө табигдахан хүнэй ажлша коллпективэ оролдожын, тэрэндэ хэмэглэһэн мэтээр хандадаг, тэрэнэтэ баян дүтэ танилсахагүйн гэмэ оролдодог. Эггэ бүгэдэ шатагалануудтай үнамжалон, тэндээх өрлээн хүнүүд өөргөө өдлхрүү хүнүүдтэй харилсаха гэмэ оролдодог. Энээнэй эсстэ энэнэ дахад гэмтэ бадал гаргачын баадаг.

Манай обществен хубилган шэнэдэлгын үдэрнүүдэд энэргы хэнтөн сэдхэл тухай хүнүүд дурдан ханаа, тингээд бузы юумэнд ханаа амараар хандалтай тэмсэл эхилшоо хэн, Элдэб жасануудта, хүүгэдэй байшангууд гэхэ мэтинүүдэд мүнэгэ зоори эльгэгдэнэ. Энэмийн хайн нэ үбэдэл юм бэээ. Зүгөөр бузы эсэггүй үмшэн үлхбүүндэ хэн гүхэлжэ болоноб?

Тэдэ колонидшоо бусаднаа муу-
гаар ажагуудаг. Юуб гэхэдэ, түрэл-
хидтэй манаа гүйсөөгүй үхибүүд по-
стпикануудыс абадаг, бидэ хэндэ-
шөөб дээрэгэйбид, манда дуратай,
маанадыс гүлээнэ гэжэ тэдэ ойло-
гоно ха юм. Харин үншэн үхибүүд
колониин эдээнхээ бэшэ, юундэ най-
дахоб даа. Хожомоо найнаар аж-
гуудаг болоходор гэжэ тэдэ манда-
на. Мүнөө эдир залууган үхибүүнэй
зүрлэ сэдэллэдэ найн найаанда этгэ-
гэжэ хургаха гэшээ гол шүхалэ. Ген-
сап арюун сэбэрэн этгэлэ найдабэр-
лэ тэдэнэй өхотойл хүн болодогын
туһалта. Тиммэхээ Улаан-Үдын ажа-
лаар залан заһаруугын колониин
хүдэлмэрхлэгшэд байгша оной ян-
воор һарада нхэ үдэрэйнгөө сөлиг

зүлхэ сүслүүлжэ, «Вера» гэхэн нэрэ доро түрмэдэ хууһан наһаа гүйсөөгүй үншэн үзибүүдтэ туһаламжийн жаса баталаа. Колонини хүмүүжүүлгшэд жасада хубитаа оруулжа, найн дураараа мүнгэ оруулаа. «Вера» гэхэн жаса сүүдлүүлһан үншэн үзибүүдтэ туһаламжа хүргэлгын элдэб онол аргуудыа хэрэглэхээр гаралһаа. Үэдэ габэл, шухала хэрэгсэлнүүдыа, эдэс хоол худалдажа обалга, экскурс эмэндэхэлгэдэ, сүлөөдэ гаратадань хубсала өбжэ үгэлдэ, төхникүм болон институтда һүрүдэг түрмэнөө гароһан үншэн үзибүүдтэ һара бүхэндэ стипенди түлэхэ гэхэ мэтэ. Өөрынөө ээлжээндэ үншэн үзибүүд ажалда, һуралсанда туйлаһан өмжолтөнүүд, жаяг зөршам тухайгаа туһаламжийн жасын урьд саг үргэлжэ тоосомжо байгаа эхэлгээд.

Мундаа дээрэт жасын мунгэ зор-
ри бирагуйхэн, тиндэһээ эмхэн зур-
гагийн коллектив энхлэргэн абдаа
гаргажа, һайн һайндана эмгэдэг бо-
роходонь, үншэн үхнүүдтэ тухалкы-
онь бүрэнэй, совет, кооперативна
предприетинүүдтэ, эмхэн зургажууд-
та, республикын партиан болох

нийтийн эмхинүүдтэ хандана. Хуули эдбдэхэн наһаа гүйсөөгүй хүүгэдые ээлхэн захаруулха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ туһалха хүсэлтэй бүхы хүнүүдэ, предпринитнууд болон эмхн зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдые, хүдэлмэршэд болон алба хаагшадые жасын правленийд оруулхаар бэлэнбди. «Вера» гжэн жаса гансал мүнгэ бэшэ, харин тубсаһа хүнөр, спортын хэрэгслнүүдые, номууд болон бүсэд эд бараануудые баяр баясхалантайгаар дамжуулан абаха. Гансахан үмшэн бэшэ, харин хуули эдбдэхэн наһаа гүйсөөгүй хүүгэдые хүмүүжүүлгэдэ хабалдалсахыень коллективүүдые, бүхы юумэндэ наһаа өмөрөөр хандадаггүй, зогзохы өһөөр бодомжлодог хүнүүдые урианабди. Манай колониин шэфтээ абыень шэнээр байгуулагдаһан Бур-АССР-эй Верховно Советэ дурданабди.

Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ хот, Пристанская үйлсэ, 4, ВТК, «Вера» гэнэн жаса.

Б. ШАГДАРОВ,
ажлаар зөвлөн
тулгын колонни
бүдэмэрилэгч.

ДУРАСХААЛ... ТЭРЭЭН
ТУХАН БИДЭ ХОДО-
ДОО НАНАЖА ЯБА-
ДАГБДИ. ХҮН ГЭЭШЭ
ҮНДЭР НАНАТАЙ БО-
ЛОХО БҮРЭЗ ҮНГЭР-
НЭН ҮЕ САГУУДАА
ҮЗЭГДЭЛНҮҮДЫЕ БҮ-
РИ ЭЛЭЭР ХАРАДАГ,
ДУРДАН НАНАДАГ,
ХЭРБЭЭ ҮНДЭР НА-
НАТАЙ БОЛОШООД
ОРИ ГАНСААРАН
БАЙХАДАА ГАНСАЛ
ҮНГЭРНЭН ҮЕ САГУУ.
ДАИНГАА АЖАБАЙ-
ДАЛЫЕ ДУРДАН НА-
НАЖА, СЭДХЭЛЭЭ
ЗАНАДАГ.

Мачай уншгаша А. А. Горшковагай бэшг энэ материял толилзын баадлаба. Үэрэ нигэмэ бэшкнэ: «Наймич жэлэй туршода би бүгд түрэлкнөөс хүдөө таблаб. 27-той хүбүүмин, 52 наһатой дүү хүбүүгээ, эхээс хүдөөлүүлһэн байнаб. Бүгд эдэ жэлүүдтэ сэг үргэжэ үзэхэдэй хүүр дээрэ ошодогби. Нэгэньс харада ошоогүй бейжа үзөөгүйб. Зүгөөр тэндхээ нэлбоһоо гоожуулһаар бусадагби. Дүү хүбүүниймин хүүрэй хамууда обоо хүбөө шорой сугларшандай, жэлэй туршода тэрэнийн нэгэньс дахин сэбрэлээгүй. Тэндхэн шорой шорой ариггыг гэжэ үзэхэдэй хүүрэй директортэ бэшгэ бэшэ хэм. Тод мүнөвшөөс хүрэтэрөө хароу обоогүйб.»

Директор энэ бэлтгэл ямар хариу үгээг байгааг... Городой 17 мянган хүмүүдэд хүлээ тагилдахан шалыг заводой үхэхдээ газарыг (нэгэн тухай хөөрхдээ) эмнэ гуримтай байл галын тула оройдоол гурбан хүн харуулахдаг. Үдэр бүэндэ үлгэлхнээ эхилжэ, тэдэ хүрэй жамууда сугларшанан шорой шохонг гараараа арилгана эхилдэг.

Обоо хубээ шорой шохойн суглархан добуун дээрхээ бусажа явхдаа, үхэхдээ хүрүе харуулаша И. Н. Дедюновтай олон дахин ушархан байгаа. Аллага эхн арилгана үйлгетэй юм гэмэ гэмэрхэдэмни, тэрэ ханамжаа хорва байса эрд хубилгаа нэн.

— Түрэлхэндэй үдэртэ эндэ хүн зом олоороо өрөдэг. Тэдэ түрэлхэндэйгөөл дүүр дээрхкиг анхалтайгаар арилгадаг, шорой шоройгоо түмэр хоройноо газар тээшнэ хөөрөмдөг. Энэнь эвбэжэл байдаг. Хожом өрөхдээ, бөхөл тингэдэг. Жил бүзгидэ обоо зүбөө шорой сугларангүй нэгдэ дээ, — гэж Ида Николаевна хөөрбэ.

Улаан үндэгэний хайндэртэ хүмэ соо дунзон олоорсоо сугларав юм. Залуушуул үрдийдэжт байгаад, зулануудыг бадаргаав. Юундэ гэшэб! Наһа барагшадаа дурсон хөнажа болоо ха «Бүшэ ямаршыг үдэртэ, ямаршыг эрэ» бондагад тэдэки тулай дурдан хөнажгүйш, — гэжэ доор залуу хүн наһда сэгэ му-

дэрээ хэн,—Харин зула бодорхаадаа, би нэн гээшэбиг, юундэ өжөөнуудиб гэнэн асуудал түшөө шэнээр бодомжолжо хураһан шэиги болоошн.

Юунд гансал хүмэ соо энэ асуудал тушаа бодожо үзээд болоноббиди бидэ үнгэгэ маргисэдэ хүмэс гээшэ гүбди! Үзэхэдэй хүүр дээрэ хүршэ зүүрэй газар бузарлага, тэндэнь шорой шотой хаяга зуурал, ханга амар ябадагбди. Дурдалгын үдэрнүүдтэ хүүрнүүд дээрэ элбэд сээгэ ношшаа үлөөлээдмийд, хүүрдэнь морид, үнэгэд эдмжэ сэнгэдэг байна. Дүрбэн хүлгэ өдөгүүсээн хүүр дээгүүр ябажа, бүкы юумэ нэгдэргэдэг. Үзэхэдэй газарай корөөлогдоогүй байханһаа малнууд саг үргэлтэ энээгүүр зайгуултажа ябадаг. Тингэдэнь харууһаһагшад нилээд түшүр байдандаа ородог, Үзэхэдэй газар тойруулсад нүгэзүүдмэ малтажа, элбэд модонуудыг хуулгадаг гэжэ энэнь тухалса гүй

Сэвхэнэ элээдээ, городской үхэндэй газ-
рыг эмтэ гүримтэй байлгалын тула нилээд
өгс мүнгэн эрээгэй болово. Харин манай
коммунальн албангуудай-бюджет тулур туй-
ган байдалтай.

— Тэрх загада суглуулхан обоо хүбөө шоройе хүрээвэ мэлтэна өрингадгабдан, — гэжэ Ида Николаевна ханаагаа зобонгоор үгээс үргэлжлүүлбэ. — Хүдөөлүүнэгдэлхн хүүрүүлэдэй хөтүүдэ каягдэһэн обоо хүбөө шорой шохой хэдэн жэлэй туршада бүртэг үбхэндэ дарагдажа бйдаг.

— Зүгээр шорой шогой галга контейнер-
нууд түбэлт өлчлөн хамууда томигдсан хоо-
нон байдаг лээ.

— Хүнүүд контойнериүүд руу шорой өсөр-
жө хөхжөө зүрхэсэдэггүй
— Шорой шохойоо хаана таяах гэжэ эсэ-
хэн табличкөнүүдөө үлгөө хөө, тунхатай бай-
ма болохо гүй

— Бидэ табличкануудыг үлгөөд туршаа
хэмд. Тэгд энээнхэмнай үрэ гардагуй. Ха-
рин хунүүд шарыгөө дүрэн соо, толгойгөө
дэвэнһэн тээш, шорон шохой хаяжариндаг.

Харууналагш Додюкова зургандаа хүү-
рэй газрын сэтэрлэдэг. Тэр нигэмж хөө-
рнэ:

— Түрэлхид өөрийнхөө басага хүдөө табигд
гээшэ. Ямар заншалтай өнхөөр юм би мэдэ-
нэгүмб, гэгээшэ тэдэ басагаанайнгаа-хубсаа
хүмб, унтори хэбтэри, шэрээнь хүүрэн
хажууда асаржа хайжархөө. Тэрнэ мүнөөшэ
болотороо үмхиржэ, жэбэ жонхдоо дэ-
рагдажа хэбтэжэ, басагаанайнгаа эдэ дэрэг-
сэлнүүдын хүзэ руунь хэжэ булалсаа хаань,
дээрэ байгаа. Харагдашын сэрбэр, ношшо ноо-
логүй байха нэн

— Ида Николесвна, сэг болзор соонь түмэр хүшөө гранит хүшөөгөөр хэлгэбэ гэжэ бодоод туршамбди. Харин түмэр хүшөөнэ хэвшамь хаяха өһотойб!

— Машинда ашакадмий бэлэн, хүнгэн тайжын тула тэрхэний элсэгдэ абаашаа хэргэгэй. Шинэжүү түшөөнүүдэе хүсөө табигдлагуй зүүрнүүд дээрэ оршдогбди. Имгээрүү түшөөнүүд баял манда олон байха. Заримдаа хүн тузай юушье мэдэгдээггүй. Тийгэдэе зүүр дээрнэ номер табдад, өөшдөө худса табина. Хувууныг гарувһагдагби.

Академик Дмитрий Сергеевич Лихачёвой нэгэ бэшгэ соо нима мүнрүүдые уншаа нэми «Хуурнууд өлэл зохидоноор хэгдэдэг байгаа. Хүүр дээрхи хүшөөнүүд наһа барагшье үүндэлдэг, тэрэнтэй дурсааваһы мүнхэлээ хүсэлтэй байһыа харуулдаг хэн. Тимнхээ тэдэ элдэб янзын, түс түстээ ондоолхоноор, онсо өөрөс түгэл мавтайгаар бүтээгдэнхэй. Мартагдашаһан нэрэнүүдые уншаха, заримдаа эндэ хүдөө табигдаһан мэдээжэ хүнүүдые, өөһэдэ дингөө түрэлхидэ гү, алы юрэл танил хүнүүдээ бэдэргэ зуураа, эндэ ерэгшэд ажоб байдалтай сээс мэргэн юумэндэ һуралсана бшүүе.

Бидэ энэ хайтан юумэндэ хураха гээшэ гүб-
дм, али үгы гү? Магад, «намһаа саагуур на-
рэнһаа наагуур» гэлэн жамэ өһо манай зүрхэ
сэдхэлдэ шэнгэшэлэн байжа болоо гү?

Гүнзэгйгөөр
шэнжэлхээр болон

ТАСС-дә фототроника.

Урдан элдэб үндэлэ
яхатадай түйлэлтөнүүдн
ель лэ тобойлогон хэ
руульц оролдоог бай
габди. Харин дутуу, муу
талахуудын энхарагд
дегүй нэн. Тезд, жэ
шээн, Кавказстан болон
Дунда Азида феодал
болон феодалын
урдах байгуулалтын
үлэгдэлүүд байнаар ха
юм. Бэргэ бүдүүлэг
зэншлүүд дайралдаг

шуу. Эн
дэ лэргэ
Бидэнд
дунгоо
дүршэл
жэ тоол
политик
сөөнө к
хьсөн х
гэвбди.
үсэдэх
Нацио
торнац
ямар б
шэнжэл
дуугай
на хол
дэн, эи
бусад
түсүнүү
үзэгдэн
долла
сэ сое
хүжөө
гээш
тойб г
тэйбди.
Эдэ
дэянуу
жым ү
хондан
мэлхэ
Национ
шиндх
шүүмж
аюулт
бан г
хайн
еһотод

Ародай
асуудал зү
рилгэлшөөр
лагдаба. И
дэндээ гэж
дүүлээ үе
хүтэлбэрил
засаг бариг
гэмэ тэрэ
мин гуйх и
тэй байгаа
геонавр зог
гүрэнкисэ
пагонда урл
хуй хүтэлбэ
Энэ шалтга
олон бүридэ
тэй байгаа
гушаал доом
шалнууд т
Партийн хүт
агуулаад, му
дэргээе шү
1917 оном
омсо өөртэ
ялбарин хүт
ет правител
Тэрэидээ
родай соци
засаг мэдэ
олшөөхтүд

Большевингуудэй засаг булгана абаха түүгшын нэ-
дэлгэ гэжээ тоологдонон 1917 оной июлийн үйлс хэрэг-
сээс тэдэ эмхидгээшсегүй байжа болоо ээ Энэ үйлс
хэрэгүүднэ хэрэгэлн, солдатуудай эрхсэгтэ демонстра-
цийн туһаламжаар урбалта хэээ нэдэлгэ гаргана гэжээ
Ленин ба тэрэний соратингууд шийдэгдэн бична Энээн-
хээнэ үрз гараггүй. Эдэ үйлс хэрэгүүдээс уламжалал,
дэсг зуурин правительство большевингуудэй партино дэсг

Гүнзэгйгөөр шэнжэлхээр болонхой

Сонирхон үедэ нэгдэ бие биедэ улам дээр болонхой. Тэднэй оролцоо ахи багасхад болонхой гэж бэлэглэсэн. Тэднэй оролцоо ахи багасхад болонхой гэж бэлэглэсэн. Тэднэй оролцоо ахи багасхад болонхой гэж бэлэглэсэн.

Угшье хаа, националь на психолог гэжшье хуурмаг эрдэм гэжшье тоолоод, энэ талаар юушье хэзэгүй байнбди. Тээд СССР-эй олон арадууд сэдэл бодолой талаар хоорондоо ямар илгэтайб, жэшэнь ород болон эстон арадууд юугээрээ илгарнаб гэжэ тусгаар шэнжэлэгэ хэжэ ёһотойбди.

Арадуудай хама хуудгынь харуулан этническэ карта табиха хэрэгтэй. Энэ хадаа өсөрмөх ажал юм. Юундэб гэхэдэ, үсөөн тоотомшөө арад аад, элдэб олон республика соо хуудаг байна бшуу.

Урдань элдэб үндэһэн аятадай түлэлтнуудынь лэ тобойлгон харуулынь оролдоог байгаабди. Харин дутуу, муу талнуудынь анхарагдаггүй хэн. Тээд, жэшэнь, Казахстан болон Дунда Азды феодализм болон феодализм ха урдахи байгуулалтын үлэгдэлүүд байһаар ха юм. Барта бүдүүлэг зоншалууд дайралдаг

шуу. Энэнь шэнжэлэгэ хэрэгтэй. Биднээр урдань өөлэ-дмгөө социалист дүршалье эгээл хайн гэжэ тоолоод, националь на политикын талаар хилын саана юу хэгдэж байһынь хайхардаггүй байгаабди. Энэ дутагдалаа үсэдэхэ зэргэтэйбди.

Националь на болон интернациональ гэжэ ямар харилсаатайб гэжэ шэнжэлэгэ хуудал. Арадуудай интернациональ на холбоон улам үргэдэн, экономикын болон бусад талаар нэгдэлгын зүйлүүд улам элээр үзэгдэнэ. Имхэ эрхэ байдалда хэлэн болон өөрсэ соёл культура лам хуушөөгдэхэ, патриотизм гэжэ ямар байха ёһотойб гэжэ хараха зэргэтэйбди.

Эдэ болон бусад асуудалнуудынь шэнэ бодомжын үндэһээр, шэнээр хандан гүнзэгйгөөр шэнжэлэгэ сэг тулажа ерээ. Националь на асуудалай шэнжэлэгэ хуудал шүүмжэлэд хуудань аюултай. Кризисы дэбан гараха бүтэмжтэй хайн аламууд хэгдэхэ ёһотой.

(ТАСС).

Энэ һонирхолтой

ОЛТИРОГОЙ БАЯЛИГ

Науру республика дэлхэй дээрэ бии юм гэжэ дуулаашыггүй хүнүүд байха. Зүгөөр Номгон далайн тэгэн дунда, экваторһаа 35 километр дүтэ зайдэ, харин Австралиһаа 4000 километр, Гавайска аралнуудһаа 5000 километр холо зайдэ Науру гэжэ багахан олтирог оршодог юм. Энэ газар нутагай баялгын фосфоридай ашгта малтамал (хэбтэжэ) болоно. Энэ олтирогой газарай хэмжээн 35 дүрбэлжэн километр болодог. Эндэ оройдоо 10 мянган хүн зон ядаралгүй, баян дэлгэр ажлуудаг юм. Хүн зонойнь өлзэ зөөри США-гайхнаа дутуугүй юм. Эндэхэ 2-дохон айл бүхэн үмсэдөө сохон 2-ондоо автомашинатай, тинхэдэ тон мүнөө үеийн маркын кадиллак, мерседес гү, али «тойота» маркын машиннуудтай байдаг. Яагаад эндэхэ зон баяжаа юм гэхэн асуудал гарана.

Энэ олтирог океан далайн үһэн дороһоо хэдэн миллион жэлэй саана үргэгдэжэ гарахан аттол юм. 5-8 м зузаантай сэлээр фосфоридай ашгта малтамал (руда) энэ газарай 90 процент эзэлдэг. Вулканай тэһэрхэдэ далайн нйрууд дээшээ үргэгдэжэ, имхэ аттолнууд бии болоһон түүхэтэй. Фосфоридуудынь эндэ 1905 оноо эхилжэ малтан абана. Жэл соо 2 миллионһоо дээшэ тонно имхэ ашгта малтамал абадаг юм. Энэ рудагай нөөс 300 миллион тонно гээд тоологдоно, үшөөшье 40—50 жэлдэ нөөсэнь дууһагагүй гээд багсаамжалагдана.

Энэ ашгта малтамалай ажаадаг олдоһон тухай, 1900 ондо австралийска Сидней-городой залуу геолог Альберт Эллис энэ олтирог шадар загана тубшажа абанан эсэгдэжэ ерэхэдэ урса гэрэйн үүдэнэй халхинда хаагдахагүйн тула тэрэндэ түшүүлэгтэй байһан шулуу хараад эхэлэ һонирхоно. Түгдэрхэнь лабораторид шэнжэлэгэ үзэхэдэнь, сэлээр фосфидай кальций байшаба. Тинхэдэ эндэ ашгта малтамал олдоһон түүхэтэй.

Фосфоридай нөөсын дууһаһоо хаа, эндэхэ хүн зон өхтэр хойдохогүй. Юундэб гэхэдэ, эндэхэ зон Австралийн, Швейцарийн банкнуудта хадгалуулаар эхэ мүнэ зөөри оруулалтай. Тур зуура ондоо орон зөөжэ абашаха, үгы хаа, ондоо олтирог худалдажа абаша шалтай юм. Гадаада ороонуудта фосфорит худалдажа олоһон бүхэ мүнэгийнхэ хуу эндэхэ зоной хармаанда ородог юм. Фосфоридай ашгта малтамал яагаад

эндэхэ олтирогуудта бии болооб гэһэн хоердохон асуудал гарана. Урда сага, хэдэн мянган жэлэй саана эндэхэ олтирогууд дээрэ хэдэн миллион олон түрэлэй шубууд ажаминдэрдэг, уурхайгаа түхээрэдэ байгаа, мүнөөшье тинхэ зайдэ. Шэхэ дулирмэ шуугатай «шубуудай базар» байһан юм. Богонөөр хэлэхэдэ, фосфорит хадаа хэдэн мянган жэлэй үедэ сугларжа арьбакаһан, шулуужаһан шубуунай аргал, тунгааг мүн болоно.

Манай орондо, Хойто зүгтэ мүнхэтэ далайн олтирогуудта илангае Шэнэ гэртэ (Новая земля) хэдэн миллион шубууд байрладаг, «шубуудай базар» бии ха юм. Тээд юундэ шубуунай аргалтэндэ сугларнагуйб, фосфорит үгыб! Юундэб гэхэдэ, эндэхэ шубуунай аргал хатажа, шулуужаха үрдэгүүдөө бороогой уһаар туугдан, далай руу урдаһана ха юм. Харин Номгон далайн тэгэн дундахэ олтирогууд экваторта дүтэ байхаа гадна өхэ зохиод хуурай дулаан уларилтай хүсэтэ шуурганда абташагүй, вадарай үүлэ татасгүй газарта (пассадудай бүхэлүүртэ) оршоно. Бороогой ороошье хаа, үһэнкын «атолой вулканическа» хэрхигэр хурьһэндэ тогтонгүй тэрэ дороо газарта шэнжэлэгэ. Мүн эндэхэ шубуудай эдхэ хоол тон элбэг: загана, кальмар, креветкэ, краб гэхэ мэтэ.

Сибирь, Алас-Дурна, Ази түбһөө ерэхэн хэдэн миллион нүүдэл шубууд эндэхэ олтирогуудта үбэлжэдэг, байрладаг юм. Мүнөө үеи Науру олтирог дээрэ экскаваторай хүнхинөөһөө боложо, шубууд уурхайлаха болихой ааб даа. Зүгөөр эндэхэ Гавайска архипелагта ородог океан соогуур тарахан хэдэн мянган нүүдэл олтирогуудта шубууд уурхайлан, үбэлжэхэн зайдэ. Гансал мөнай Сибирь оронһоо эндэ 50 мянган тоонгой хоно нугаһад ишэ үбэлжэдэг юм гэж хаа, һонин даа. Эндэхэ шубууд жэлэй туршада 420 мянган тонно кальмар, креветкэ, краб, 110 мянган тонно загана бариха эдхэдэг юм.

ШУМУУЛТАЙ ТЭМСЭХЭ АРГА

Стиропор гэжэ һониргон пластик полимер дүлаа беридэ (теплоизоляцион), үгы хаа юмэ ороодог (упаковочн) материалда үргэнээр хэрэглэгдэнэ. Тропическа медицинский Лондонско институт энэ полимерые шэнэ юмэндэ хэрэглэжэ эхилэ. Стиропор маларийна бүхэтэр батогонантай тэмсэлдэ хэрэглэгдэнэ.

дэнэ. Стиропорһоо багахан шаригуудыг хайшалаад, нуур сөөрэм руу каядаг, тэрэнь үһэндэ шэнжигүй дээшээ хөөрөөд, тамаржа абадаг юм. Тэрэ шаригууд дээрэ бүхэтэр батогонан (комар) үтээ хаяжа эхилдэг. Уһанда шэнжэлэггүй шаригууд дээрэ байһан үгэн наранай хурса элшэдэ шаруулаад, хосорон һаладаг. Зүгөөр бороогой жэлдэ сөөрэмэй үһэнэй хатаһоо хаа, вахаб! Үнөөшэ шаригууд хуурай газарта унаад хэбтэдэг, хэрин үһэнэй даяада өхэ болохдо, шаригууд өөдөө хөөрөжэ эхилдэг, һаа болотор энэ шумуултай тэмсэлтэн тула үһе руу нефть, керосин гэхэ мэтэ бодос хаядаг байгаа, энэнь үһе бузарлахаа бэшэ амаршые туһагүй байһанинь эли ааб даа. Зүгөөр стиропор полимер уһанда амаршые хороо түргэдэггүй юм. Имхэ арга хэрэглэн, Африкийн Занзибар орондо маларийна шумуултай эрчимээр тэмсэдэг болонхой.

АГАВА СЭСЭГЛЭБЭ

ГДР-эй Хайд Хофф городой ботаническа садта 45 жэлэй туршада агава гэжэ сэгсэг ургажа байгаа юм. Мэнэ һаа энэ сэгсэг түрүүшынхэ гэгтэ сэгсэглэбэ. Сэгсэгийн 6 метр утаар ургаба. Агавын сэгсэглэһынь хаража байхада гоешөө, мүн үйдхатаһынь болодог. Юундэб гэхэдэ, энэ сэгсэг ургы сэгсэг мэтэ гэхээр һара тойроной саг соо һалбарад бэшэ ургахагүй, һааа дүүржэ, лосордог юм гэжэ ботаникууд хэлэнэ.

АРГАЛАГДАШАБА

ФРГ-эй Доодо Саксони гэжэ нутагай Цеме городой Адам-Курт Дангауэр хадаа ревматизмаар үбдэжэ туулан юм. Электромассаж хүүлэ, ургамалай тоһо түрхэдэһье үзэе, ам домшые уугаа, тээд туһа болоогүй. Африка ороноор аяншалха хадань шуурганай үедэ пароходын усадла орожо, пассажирууд 7 сүүдхэ соо бур намаг соогуур мажаха, эрөөдэ хүрэхэн байгаа. Энэ намаг соогуур хүл нүсэгөөр ябахада, Дангауэр ревматизмһаа эдэгшөөд гэрээ бусаа һэн. Намагай үһе оймохоодо, өхэ туһатай байба ха гэжэ арьчууд тоолоно.

Һүүлэй 35 жэлэй туршада ГДР-эй ороһото ургамалай ургаса 2 дахинээр дээшлэхэн байна. Селекцинон худалдмари һайнаар эрхэлжэ ургаса дээшлэе юм. Берлиур городой селекцинон институт ороһото ургамалай 90 ондоо сорт бии болгонхой.

ТАСС-ай корп.

Түүхын хууданан

раха гэжэ бодобо. Германска правительствын аша тулаха тэгнүүлэй ажал эрхилэ гэжэ тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд гэмнэгдэб. Партийн зарим ударидагшад тушаагдаба. Большевик бэшэ байһан Троцкий, мүн хэдэн үзүүнэй тала баримталдаг эсернууд, меньшевикүүд баригдаба. Ленин Зиновьевтай хамта Разина руу тэрбээр дээжэ ошоод, тэндэ бээ нюужа байба. Тинхэдэ тэндэһээ Петроградтай үйлэ хэрэгүүдэ хүтэлбэрилөө юм. «Хүтэлбэрилөө» гэхэн үгы революци эхилдэхэ гэжэ ойлгохо гэжэ ха. «СССР-эй түүхэ» гэхэн учебник соо энээн тухай бэшгэдэхэй байдаг. Мүн партийн ЦК-гай шиндхэбэринүүдэй хойноһоо хинан шалгажа байха хэрэгтэй. Хэрбээ Ленинэй Разинаһаа Петроградта боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэ хинан шалгажа байхаар һэдэхэдэнь, богонихон болзор соо тушааһанһааа һүүлээр Сэг зуурын правительство июль һарада Троцкийн гаргаа юм. Троцкий энэ хугасаа соо Петроградтаал байгаа. Сэхэнь хэлэхэдэ, тэрэ Петроградтай Советдэ хүтэлбэрилжэ, 1917 оной октябрь һарада хубискалай үйлэ хэрэгүүдэ эхилдэхэ. Ленин оройдоол Советүүдэй хоердохон сөөдэ дээрэ бээ нюунгүйгөөр түрүүшынхэ сэхэ гаржа ерээ һэн.

Арадай комиссарнуудай Советдэ байгуулаха тухай асуудал зүбшэн хэлсэхэ үедэ правительствын хүтэлбэрилэгшөөр Троцкийн томилхо тухай дуралханууд оруулагдаба. Имагал тэрэ хубискалай үйлэ хэрэгүүдэ эхилдэхэ гэжэ хэлэгдэ һэн. Зүгөөр правительство бурилдүүлхэ үедэ Троцкий амаршые тэмсэлгүйгөөр Лениндэ хүтэлбэрилхэ үүргэ тохобо. Энэнтэй дашарамдуулан, засаг бариха тухай асуудал минин хубин хэрэг бэшэ гэжэ тэрэ тоолодог байгаа гэжэ ойлгонобди. Харин Ленин тухай ингэжэ хэлэхгүйш, тэрэ засаг бариха хүсэлтэй байгаа юм. Троцкий еврей ханай байһан шалтагаанаар засаг бариха дурегүй байжа болоо. Хэрбээ гүрэнкнэ тэрэнэй ударидаа һаань, антисемистскэ пропаганда үргэнээр дэлгэржэ, хубискалые еврей ханай хүн хүтэлбэрилөө гэжэ гэмнэгшье болохо байгаа ха. Энэ шалтагаанаар Троцкийһоо бэшэ еврей аятаан СНК-гай буридалда ороогүй, харин Центральна Комитетдэ олон байгаа юм. Троцкий харин хэрэгүүдэй наркомой тушаал даважа абаба. Октябрийн урдахи үдэрнүүдтэ тушаалнууд тухай асуудал байлаһы өхэ удахагүй байгаа. Партийн хүтэлбэрилэгшэд бүхэ ажалда анхараһаа хандуулаа, мүнөөнхэй мэтэ портфельнуудынь хубааха эрэгшье шуудла-гэжэ һанадаггүй байһан юм.

1917 оной октябрийн үдэрнүүдтэ Троцкий Ленин хоер онсо өөрсэ бүлэглэл байгуулаар хэлсэ баталба. Октябрийн һүүлээр түрүүшын үдэрнүүдтэ коалицинон Совет правительство бурилдүүлхэ тухай асуудал табигдаба. Тэрэндэ большевинууд, меньшевинууд, эсернууд, арадай социалистуудай парти гэхэ гү, али Советүүдэй засагай мэдэрхэн бүхэ партинууд оруулагдаба. Эндэ большевинууд, нэгэ парти байгуулаха тухай хэлсэжэ

гараагүй. Гэхэ зуура большевинуудэй партийн ЦК олон партийна правительствын түлөө олонхи хүнүүдэй дуулаа үгэхэдэнь, оройдоол хоер хүн—Ленин болон Троцкий буруушаагаа һэн. Тэдэнэй хоорондохон бүлэглэл энээн дээрһээ үндэһэлэгдэ. Хожомоо нэгэ бага гэдэргээ сухарилта хэжэ, Ленин Троцкий хоер правительствын буридалдэ зүүн эсернуудынь оруулалсахаар зүбшөөлөө үгэбэ. Ингэжэ тэдэ буулта хэлэн байна.

— Троцкийн ажал абуула болон зохиолнуудынь шэнжэлэн шуудлаа зуураа, ямар шалтагаан дээрһээ Л. Троцкийн революционер болооб гэһэн асуудал тушаа бодожэ үзөөгүй һэн гүл

— Энэ асуудал өйхөбтөр ороо хүшэр, түүхын хэмжээһээ гадуур гарадаг. Маркхай, Ленинэй гү, али Троцкийн һанамжын өһоор, ангик бэшэ, харин социальна-психологическа асуудал болоно гэжэ һанаха байнаб.

Эмигранцда байха жэлнүүдтэнь Троцкийн оршуулашаар худалһэн Макс Истманэй багахан архив соһоо тэрэндэ зориулагдаһан Троцкийн хэдэн бэшгүүдэ олооб. Л. Троцкий нэгэ бэшгэ соһоо бага бөлөөр һанһаа абтаһан нэгэ үзэгдэлые зураглэн бэшэжэ. Городой аһала баһан айлай хубуун гимназийн шэнхэн хубсаһа үмдөөд, хэһээлнүүдтэ ошобо ха. Урдаһаан хүл нүсэгэн, муухай хубсаһатай, затагар хубуун эржэ абаба. Тэрэ Троцкий руу хараад, хубсаһа рууны нелбожорхөө һэн. Эдир залуухан Лева тон өхтэр гайхаад, түрүүшынхэ хараһан энэхэн хубуун юундэ нам руу нелбохо болооб гэжэ ойлгодо абаба. Һүүлээр Троцкийн ингэжэ бэшэжэ: «...Нам руу нелбохоодо, энэхэн хубуун тон өхтэр дурва гутаа гэхэ ха гэжэ революционер болоод байхадаа ойлгохо һэм». Энэмань ангикн төлөөр мэдэрэлгын барга аргаар тайлбарлан ябадал болоно. Тикбэ абаһые, тэрэхэн хубуун бэшэ, харин Троцкий элитэ мэдэжэ революционер болоо бшуу.

Хүнүүд буруушаахаар тододоо бэлэн байдаг гэжэ һанадагбди. Ямаршые обществодо буруушааха шалтагаанууд, дутагдалнууд олдоод, лэ байдаг. Революцийн урдахи Росси, мүнөөнэй Швеци тухай ингэжэ хэлэхэдэ болохо. Юунэй түлөө, ямар үзэл бодолод эзлэгдэхэдэ, хүнүүд урдаһаа шармийн даһанаб, гэжэ ойлгожо абаһанай шуудла бэшэ гүл Троцкий революционерно бодолуудһаа гадна, ямар нэгэ һайн хайхан уг зорилготой байжа болоо ха. Тэрэ революционер байха зуураа, хүн түрэлтэнькнэ жаргалтай болгохые оролдохынь буруушааһан хүшэр байха. Гэхэ зуура, эндэ тодорхой хүн тэрэнэй анхрал багаар татадаг байгаа. Имагал хүнине эол жаргалтай болгожо шадаагүй байһанаа ойлгоһон Троцкийн болон бусад революционернуудай урлагһагүдэн шалтагаануудынь эндэл бэдэрхэ хэрэгтэй гэхэ ха. Нүгөө талаһаань харахада, хүнүүдэнь эол жаргалтай болгохоор һэдэхэн өөд, ходо ходо тэдэнкнэ алаха баатай болоһон хүнүүдэй трагедийн эндал хаш даа. Тэдэ имхэ эрхэ байдлануудта эол жаргалтай байха хүсэлгүй, юундэб гэхэдэ, тэдэнрһээ асуунгүйгөөр тэдэнэй ажа-

хуурын тула революционернууд хараа түсэб табһан байна.

— Граждан дайнай гал дүлэн соогуур, коллективизацин, репрессийн үедэ һаа бараһан хэдэн миллион хүнүүд тухай халалһан, хайрлан баримтанууд тухай тэрэнэй ямар нэгэ зохиолнууд, бэшгүүд, соо ушардаг байгаа гүл

— Урлагһагүдэн хуби заяатай хэдэн миллион хүнүүд тухай хайрлан мүнүүдтэй нэгшье документ уншаагүйб. Зүгөөр энэ үйлэ хэрэгүүдта Троцкийн талаатай байһан тухай заабаринуудтай ушаржа үзөөгүйб. 20-еод, 30-аад онуудта Россия болоһон үйлэ хэрэгүүдтэ эзлэгдэб гэжэ Троцкийн нэгшье дахин бэшэжэ юм.

Сталиной засагта ерхэндэ тэршье эзлэгдэ байжа магадгүй. Амиды байхадань хоер хубуудын алуулдаа, басаганинь амияа хороогоо, түрүүшын һамганинь сүлэлгэдэ эльгэгдэ. Энэһиһээ гадна түрэлхидынь ходо даһан, үгы габэл, лагерьта һуулгагдаһан, нүхэдэнь буудагдаһан байха юм. Троцкийн өөрөөшье хүндөөр шархатажа, амьяа табиха туйлдаа хүрөөд байһа гэжэ мэдэжэ байгаа. Гушаад онуудта бүхэ ленинскэ гварди үгы хэгдэ гэжэ мэдэгдэбди. Троцкийн тэрэнкнэ эдэ хээр хүндэлдэг, тэрэндэ этгэдэг байгааб. Гэхэшье өөрыгөө эзмэгтэйб гэжэ тэрэ тоолодог һэн. Троцкийн бэшэжэ үгэнүүдэ дурдаһади: «Ленин аппарат байгуулаа, харин аппарат Сталиныкнэ байгуулаа». Ленинскэ системһээ Сталин гараа гэжэ Троцкийн мэдэрдэг һэн.

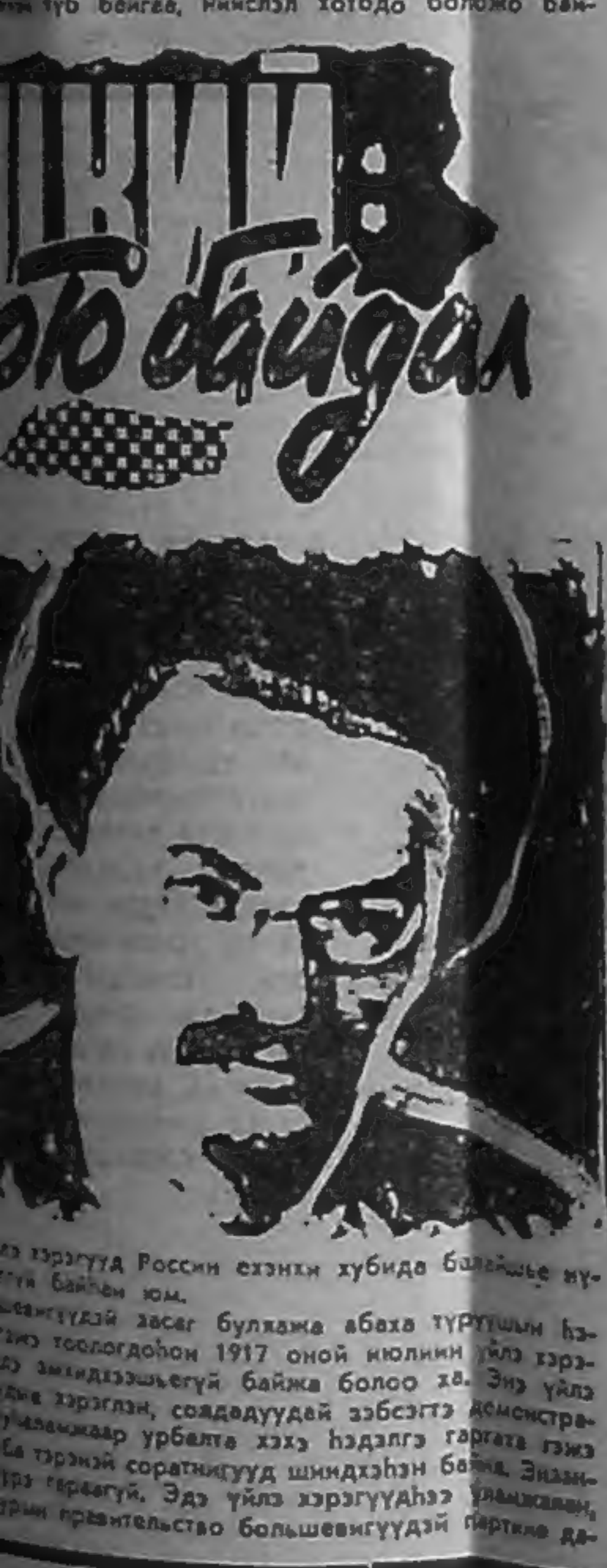
Хэрбээ Троцкийн гүрэнкнэ толгойлоо гэжэ хаа, совет арады ямар хуби заяан хүлээжэ байгааб! Байлаһы һайн юмэн хүлээхгүй һэн гэжэ мүнөө хэлэгдэ. Ушар юуб гэхэдэ, Росси бэшэ, харин бүхэ дэлхэй тэрэнкнэ һонирхуулдаг, анхараһынь татадаг байгаа бшуу.

— Юрий Георгиевич, танай шэнжэлэгнүүд Советскэ Союзда хэлбэгдэхэ гүл

— Хэлбэгдэхгүй ахаб. Түрүүшын бүтэлнүүд Троцкийтой холбоотой бэшэ. Литвада дэншые үкн бэшэ 1939—1941 онуудай немец армийһаа абтаһан совет-германска документнуудай согсолбори гаргагдаа һэн. Энэл согсолбори 1991 ондо Москвагай хэлбэлдэ гаргагдаха. Троцкийн Сталиной намтар тухай бэшэжэнь хоер ботикой ном, «Троцкийн дэбтэр болон бэшгүүд» гэхэн ном гаргаха зүбшөөл Москвагай хэлбэлд үгэхэн байна. Ингэжэ СССР-тэ Троцкийн архивна документнууд хэлбэгдэжэ, совет арадай түүхын олохон хуудануудынь нэгэжэ үгэхэнь.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай дэргэдхэнь комиссолой дээдэ һургуулийн журналистикын факультетдэ шагнаһа Р. БАЙРАШЕВ хоёрлэдөө үгтэргэбэ.

Манай газетын айлаһан эдэ һанамжанууд уншагшадта амаршые үндэһа баримтагуйгөөр тлэгдэхэн шэнгээр үзэгдэжэ магадгүй. Хэрбээ һэжэглэе гэжэ хаа, үгэ булаалдаа үүсэхэдхэтэй болохо. Совет уншагшад Ю. Г. Шельштинскийн гүнзэгйгөөр шуудлан документнууд болон номуудынь уншаһаа байха харажашье үзөөгүй байгаа ёһотой гэжэ һанагдана.

АМАР МЭНДЭ, ЗАЛУУШУУЛАЙ
ГАСЭТЭЙ

Зарим бүрхэд нэрэнүүд ямар удхатайб гэж мэдээ хаа, номни байгаа. Үнэгэрхэн нэг номортотнай «Нэрэ-ни ямар удхатайб» гэсэн статья соо яхала олон нэрэнүүдэй тайлбар дурдагдаһан байна. Гэбэшье бүх нэрэнүүд тэндэ байгаагүй.

Хүндэлэн үлэгшэ ЖАРГАЛМА,
Ярууны район.

НЭРЭШНИ ЯМАР УДХАТАЙБ?

Бүрхэд нэрэнүүд хаанаһаа бич боло-
лон бэ, ямар удхатай байдаг бэ? Имэ
асуудал олохон хүнүүдэй номирхол та-
гадаг, анхарал хандуулдаг байха. Бү-
рхэд угсаатнай үни холын уг гарбалһаа
элхтэй эртэ урдын нэрэнүүд олон. Бү-
рхэдүүдэй эртэ урдын түүхэ намтарые
гэршэлэн харуулһан бэшгэ ном үгы юм.
Тиммэхээ бүрхэд нэрэнүүдэй хаанаһаа
бич болоһон тухай үнэн зүбөөр хэлэ-
хэн хүшэр байна.

Гэбэшье арадай дурсахалда
манай үни холын уг гарбалтай
нэрэнүүд бүхөөр хадуугдан
үлэнхэй. Мүнөөшье уг гарба-
лайнгаа 20—25-дахь үе хүр-
гэр нэрэнүүд мэддэг хү-
нүүд дайралдадаг. Гадна хуу-
шан монгол хэлэн дээрэ бэ-
шэгдэһэн утай бэшгүүд соо
арадай амни зохиолой баян
абдарта уг гарбалайнгаа нэр-
нүүдэй уулзанабди.

Бүрхэдтэ буддын шаманай
дэлгэрхэдэ (XVII зуун жэлэй
эсэс багта болон XVIII зуун
жэлэй эхин багта) Забайкалийн
бүрхэдүүд түбэд, санскрит гарба-
лай ондоо нэрэнүүдэ дэл-
гэрүүлжэ захалаа. Нэгэ бага
хүүлшгэ тээ эдэ нэрэнүүд бү-
рхэдүүдэй ажаһуудаг Эрхүүгэй
губернид нэбтэржэ эхилээ.

Ламенизм болон шаманизмын
хоорондо шонга тэмсэл эхил-
шоо хэн. Хэдэн жэлэй турша-
да тэмсэл үргэлжэлжэ, Азда
үргэнөөр дэлгэрхэн буддын
шаман шаманизмые түрижэ ша-
даа. Энэ мургал шаман үхи-
бүүдтэ нэрэнүүдэ үгэлгэдэ ни-
лээд өхтэр нүлөөлхэн түүхэтэй.
Тимгэшье, хаа, хуушан мургал
—шаманизмын шэнжэтэй айм-
шагтай нэрэнүүд үгтэнөөр зан-
даа байгаа.

Зүүн зүгтэй бүрхэдүүд, тэрэ
тоодо хори бүрхэдүүд удаан
саг соо монгол угсаатантай
«ага харилсаатай ажаһуугаа.
Тиммэхээ Бүрхэдтэй олохон рай-
онуудта түбэд-санскрит гарба-
лай нэрэнүүд үргэнөөр нэбтэ-
рүүлэгдэжэ эхилхэн байха юм.
Буддын шажан Түбэдтөө
Монгол руу, удаан Бүрхэд
орон руу нэбтэрэн ороһон гээ-
шэ. Ингэжэ олохон нэрэнүүд
түбэд гарбалтай. Түбэд нэр-
нүүд гээдэ, Аичи—«асари то-
мо, бар хүсэтэй», Бабу—«баа-
тар», «эрэлзэг», «зоримгой»,
Балдан—«нур хүсэтэй», Бутид
—«хүбүүгээ залан хүтэлэгшэ»,
Галдан—«хүбэ» залатой байгша,
«үршөөлшэ», Гэрме—«одон»,
Гомбо—«аршалагша», «хамгаа-
лагша», Гунга — «найндэр, «зү-
гаа наадан», «бүгэдэнийн хү-
тэлэгшэ», «барлуулагша», Деба
—«һара», Дамба — «эгээн дээ-
дэ», Дандар — «Буддын мур-

гэл дэлгэрүүлэгшэ», Дондок—
«һайниие хүсэгшэ», Доржи—
«алмаз», «үнэтэй шүлүүнай эзэн
тайжа», Данзан—«мүргэл ша-
жангай түшэг тулгуур», Дулма
—«эхэ-«барагша», Дугар—«са-
гаан шүхэртэ», Еши—«ухаан бо-
дол», Лубсан, Лобсан—«ухаатай
сэсэн», «эрдэмтэн», Митуп, Ми-
тып—«динлэжэгүй, илагдаша-
гүй», Найдан—«нютаг нугын
эзэн», Ринчин — «субад эрдэ-
ни», Самбу — «һайн һайхана»,
«һайхан сэдхэлтэй», Санжа,
Санжай—«ариг сэбэр», «Сод-
ном—«габьяа», «һайниие хэг-
шэ», Сэндэм—«сэсэн ухаатай»,
Туден—«бар хүсэтэй», Ханда-
«эхэ-«барагша», Цырен—«ута на-
һан», Цыпилма—«наһа утадаг-
ша», Цырема—«алтан эхэ», Чи-
мидоржи—«мүнхэ байлгын ал-
маз», Ширап—«сэсэн ухаан».

Удаадахи нэрэнүүд санскрит
гарбалтай: Абиде—«хэмжэгдэ-
шгүй гэрэл», Бадма—«бадма
сэсэг», Базар—«алмаз», Буда-
«Будда», Радна—«субад эрдэ-
ни», Очир—«алмаз», Арья-
«нангин», Зана—«ухаан бодол»,
Осор—«гэрэл төрөөгшэ».

Түбэд-санскрит нэрэнүүдээ
гадна зүүн зүгтэй бүрхэдүүд
ажабайдалһаа удхатай нэрэнүү-
дые үхибүүдтэ үгэдэг байһан.
Имэ нэрэнүүд мүнөөшье үг-
гэдэг ааб даа. Һайн һайханиие
хүсэһэн бар өхэ хүсэ, эрэлхэг
зориг, гүнзэгэ ухаан бодол хү-
сэһэн нэрэнүүд хэды олон бэ.
Нэгэ хэды жэжээнүүдые дур-
даабди: Алдар — «мэдээжэ»,
«суутай бологшо», Байр—«жар-
гал», Бата—«хатуу шагга, най-
дамтай, бүхэ», Жаргал—«жар-
гал», «Гэрэл—«гэрэл туяа», Ою-
на—«ухаан бодол», Туяна—«эл-
шэ туяа», Эрхитэ—«эрхэ», Бу-
лат—«булад», Зоригто—«зориг,
эрмэлзэл», Туман—«үй түмэн,
олон», Эрдэм—«эрдэм мэдээ»
гэхэ мэтэ.

Ан амитадай, ургамалнуудай,
байгалийн элдэб аял аашануудай
нэрэнүүд үгтэдэг байгаа.
Бүрхэдүүд үхибүүдтэ ямар бэ
нэгэ үзэмжгүйхэн «борон» нэр-
нүүдые үгхэ дуратай бай-
даг хэн. Ушар юуб гэхэдэ,
эрлиг гэжэ нэрэтэй муу муухай
хүн үзэгдэл үхибүүдые хулгай-
лдаг гэжэ ханадаг байгаа бшуу.

Ингэжэ хин үзэгдэлһөө үхи-
бүүдтэ хамгаалха зорилготой-
гоор имэ нэрэнүүд үгтээхэ:
Азарга — «залуу морин», Ху-
се—«хонин», Ямаан—«ямаан»,
Бүргэд—«бүргэд», Буха—«буха»,
Нохой—«нохой», Булган—«бул-
ган» гэхэ мэтэ. Эдэ нэрэнүүд
удаан хүлээгдэһэн үхибүүнэй
түрэхэдэ үгтэдэг байгаа. Арбан
хоёр жэлэй цинлдэ хабаатай
нэрэнүүд үхибүүдтэ үгтэдэг
хэн. Жэл бүхэн өөрын онсо
удхатай, баяр жаргалтай, уйд-
хар гашуудалтай байдаг. Жэ-
шээлбэл, үхэр жэл баян жэл
гэжэ, могой жэл хүндэ хүшэр
жэл гэжэ тоологдодог. Харин
тахья жэлдэ үлсхэлэн хоһон
байха, арбан хоёр жэлэй һүүл-
шын жэл болотор гахай жэлдэ
үхибүү түрэхэдэ хүшэр гэжэ
тоологдодог. Имэ гэжэ буруу
нэрэнүүдые үхибүүд бүхэ на-
һараа абажа ябаха «һотой
байгаа. Шаманизмын үедэ
имэ нэрэнүүд бүришье үргэ-
нөөр дэлгэрхэн байха юм.
Хэрбээ ямар бэ нэгэ бүлэдэ
хүбүүнэй удаан түрэхгүйдэ ба-
саганда эрэ хүнэй нэрэ, үгы
гэбэл, басаганай удаан түрээ-
хгүйдэ хүбүүндэ басаганай нэрэ
үгэдэг хэн. Мүнөө имэ
юмэн дайралдахала болонхой
ааб даа.

Бүрхэдүүдтэ үшөө Мушхуу,
Мөрхэй (томо), Мундуу, Таб-
хай (ниургаар набтар), Архин-
ша, Звонагар (томо толгойтой),
Ангадха (һамагар) гэхэ мэтэ
наадалһан нэрэнүүд үгтэдэг
байһан.

Мүнөөнэй бүрхэд нэрэнүүд
эртэ урдын болон хубискалай
урда тээхи нэрэнүүдтэ орходоо
тад ондоонууд болонхой. Тү-
бэд-санскрит гарбалтай (буддын
шаманда хабаатай) нэрэнүүд
хойшоо түригдэжэ захаланхай.
Ороо хүшэр хоёр дахь нэр-
нүүд хараа байса үсөөн бо-
лоо. Жэжэнь, Цырен-Доржо,
Дугаржап, Бадма-Ханда, Дол-
горжаб гэхэ мэтэ. Мүнөө үхи-
бүүнэй түрэхэдэ, олонхи ушар-
та ород гү, али хари нэрэнүүд
үгтэдэг болонхой. Имэ нэр-
нүүд заахашье хубилгадангүй-
гөөр үгтэдэг гэжэ тэмдэглэхэ
шухала.

Һүүлэй үедэ бүрхэд нэр-
нүүд үхибүүдтэ үргэнөөр үг-
тэдэг боложо байнхай. Түбэд-
санскрит гарбалтай нэрэнүүд бо-
лохо Байр, Жаргал, Сэсэг, Мэ-
дэгма, Дугар гэхэ мэтэ нэр-
нүүд бүгэдэндэ һайшаагдадаг.

С. БАБУЕВ,

хизээр ороноо шэнжэлэгшэ.

ЧИНГИС ХААН, ХУБИЛАЙ ХААН

Үбэр Монголой хүргэн хү-
мүүжэлэй хэлбэлэй хороонһоо
1987 ондо элбэгдэжэ гараһан
имэ гаршагтай номтой та-
нилсабабди. Тус номой ор-
шуулгада хабаадажа, хуушан
монгол бэшгэ дээрэ оршуу-
һан Хитадай Арадай Респу-
бликын Хүлэн-Буйр аймагта
1925 ондо түрхэн, хэлбэлэй
гэзарт ажалтай хитад япон,
англи хэлэнүүдые мэдэхэ Бу-
ан-Дэлгэр нүхэрэй Цыремжид
Будаваа гэгшэдэ зориулжа,

Оротон, хаанабта?

Мүнөө бауынтын райондо 560
эвэнкнүүд ажаһууна. Эвэнкнүүд
хатаа бүрхэдтэй газар дээрэ хэр
үгхээ хойшо ажаһуужа байһан
үндэһэн арад мүн, Совет эрдэм-
тэд—этнографууд, археологууд
болон лингвистүүдтэй бэгсгам-
жалһанай өһөөр, эвэнкнүүдтэй тү-
рхэн Нютаг хатаа Прибайкалийн
район болоно. Нэгэ үедэ эвэнк-
нүүд тюркскэ болон монгол уг-
саатантай яхала удаан жэлүүдтэ
харилсаатай болоһоной ашаар
холын хойто зүгтэй, Алас-Дурнын
районуудыг ачаглажа эхилхэн
түүхэтэй. Тэдэнэй зариманиинь
Прибайкали болон Забайкалда
үлхэн байха юм. XVII зуун жэ-
лэй үүрүүшын тэн багта тэдэнэр
бүрхэд угсаатандад адли Россин
гүрэнэй бүридэлдэ ороһон, Ре-
волюциин урда тээ Бүрхэдтэй
эвэнкнүүд Баргажан нютагыг,
Хойто-Байгал болон Бауынтын Ви-
тимэй хүбшэ тайгыг эзэлжэ, эн-
дэхээ ондоо тээшэ ошохооо бо-
лһон байна.

Бауынтын болон Хойто-Байга-
лай эвэнкнүүд оро үсхэбэрлэдэг
ажалтай байһан тула «орочер»
гэхэ гү, али оротон гэжэ нэр-
лэгдэһэн гээшэ. Бауынтын эвэнк-
нүүдтэй дунда 20 этническэ бү-
лэг тэрэ тоодо кидыгир, чаль-
чигир, турулгир, нгэдэбир, ма-
люкчен, шамагир болон бусад
ороно. Оро үсхэбэрлэгэ, ангай
арһа бэлдэлгэ, ааһаа барилга
гэхэ мэтэ тэдэнэй хэдэг ажал бо-
лоно.

Ородуудай өрхөхээ бүри хо-
ло урид эвэнкнүүдтэй зарим бү-
лэгүүд Прибайкали болон Забай-
калийн хойто ба зүүн зүг тээшэ
нүүжэ эхилхэн түүхэтэй. Хэлэнэй
шэнжэнүүдтэй талаар тэдэнэр тун-
гус-манжуур бүлэгтэ ороно. Энэ
бүлэгтэ эвэнкнүүдтээ гадна (тэ-
дэниие тунгусууд гэхэдэ болохо)
эвэнүүд (ламудууд), негидаль-
цууд, нанайцууд, ульчанууд, ор-
гууд, удегейцууд, ороцууд, үшөө
түнхэдэ хилин саана ажаһуудаг
болонууд, манжууринууд ородог
байха юм. Эвэнк хэлэн он жэл-
нүүдтэй үнгэрхэ тудам тюркскэ
болон монгол арадуудай хэлэ-
нүүдтэй зарим шэнжэнүүдые бэ-
дээ нэбтэрүүлжэ абалһан байна.
Харин мүнөө ород, бурхад, бо-
лон яхад арадуудай зүгһөө хэ-
лэнэйшье, һуудал байдалтайшье
талаар эвэнкнүүд өхэ нүлөө аба-
һан байха юм.

бэлэг болгон барилһан ном
байба.

Номой 447-дохь хуудаһа ха-
рахата, 1294 ондо нэгэ-дугаар
харын 19-нэй үдэр—Хубилай
хаанай һүүлшын үдэр юм. Хаан
шэрээдэ 35 жэл һуугаа.

Наян наһан дээрээ мордоо
гэжэ. Хубилай хаан гэжэшмэнэй
Чингис хаанай аша хүбүүн мүн.
Тус номой 79-дхь хууда-
һанда Чингисэй бага наһан
Онон мурэн шадар Дэлүүн-
Болдог нютагта үнгэрхэн бай-
гаа гэнэ. Энэ нютаг тухай ре-
волюциин һүүлээр тиишэ зөө-
хэ тухай хори бүрхэдтэй зар-
им газарнуудта хоёрлэдэг
болоһон юм. Номой түрүүшын
халад Чингис хаан тухай зо-
хиолы япон хүн бэшэхэдэ,
Чингис хаан наһа барахын ур-
да тээшэ 12 түмэ 900 сэрэг-
тэй байгаа, тэрэ сэрэгтэ хү-

бүүдтэ хубаажа үгэһэн юм
гэнэ.

Хитадта, Баруун Азида ба
Европодо Чингис хааниие, тэ-
рэнэй сэрэгтэ ээрлиг түрмн-
эйлэгшэ, эбдэн хандаргагша
гэжэ дэлхэйн түүхэдэ хама-
гай муу гэжэ тоолоно. Харин
Япондо Чингис хаан гэжэ ха-
даа юртэмсэ дээрэ хамуудаа
дүтэлмэ жэжээтэй тиимэ баа-
тар хүнэй үгы шэнгээр өхтэр
сэгтэдэг гэжэ автор тэмдэ-
лэнэ.

М. ДУГАРОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

[Үргэлжлэл. Эхнийн 12, 23-дахи номернуудта].

Хонидын тала хээрээр бөөнөөрөө субана. Хонидой хүлөөрөө үбнэ ногоо харшагнуулханы, туруугаараа тоборхонь лэ дууадаана. Цыремпилова хонидоо хотондо оруулжа хаана. Үглөө үглөөгүүр үүрээр бодоно, дэлгэд лэ бэлхээрхиднэ гаргахал. Үдэр бүрч энэл ажлаа хээ. Хэдэн олон жэлэй туршада ингэжэл ажаллаа. Эдэ олон жэлүүдтэ хэди шэнэ онол эрлэ бэдэрээ гэж шэб. Үсэд нэтрүүтээр, эсэхэ сүсэхэ мэдэнгүйгөөр хони үсэхэ бэрлэх эрдэм шүлэлэа бшуу. Тини Гомбо-Сүрэн Гончиновна Цыремпилова Социалис Ажалай Герой болоо, РСФСР-эй Верховно Советэй депутатаар хуугагдаа.

— Уданаар ишэ эрээ гүй? гээн суута хонишоной асуудал холохоо дуулдаһан мэтээр соносто. — Гансаараа гүй, али үшөө хүн хара бим гүй.

Гансаараа бэшэб, районой түбтэ Улаан-Үднээ өрлэн бригада отардаһан эрхэ гэжэ байна, тус бригада зуун эхэ хонинхоо зуу гаран хурьга жэл бүхэндэ абажа шөдөдөг дүй дүршлэһэн шудалжа, амжалтынтай хуули өһө ямар бэ гэжэ ойлгожо абажа ханатай гэжэ хэлэхэ гэһэн байгаа. Тээд хониншон эхэнэр минни хэлэхэ гэһэн юумые уридшаһан мэдэхэн юумэнхэл:

— Хүн зон олоороо эрдэг лэ даа! Дүй дүршэл шудалха гэдэг, — гэжэ бодолгоо болон дуугарба. — Энэ хото хороом хаража анжардаг хаань, һайн байгаа. Хото хороомни уртадашоо. Нэмжэ бариха үгэхэ гэжэ манай правленихид ханандаа оруулнагүй. Мүнөө эрдэмтэд тулгыг хууда оруулха гүй, али үшөө нэгэ жол хүлээхэ гүй гэжэ арасалдана. Ингэжэ хоолоор арасалдажа байнхаар, хонидой шэнэ байра бариха өһотой гэжэ правленихид ойлгуулдаг хаань, һайн байгаа. Харин тэрэ арасалдан минл хээ юумэгүй хүнүүдэй ажал гээшэл даа. Тэрэ асуудал уни хада шиндхэгдэнхэй. Энэхини хониншод өһөдөө шиндхээ ха юм. Би түлгэһүүдэ отондо оруулжа, зуун түлгэһөө зуун хурьга абаа нэм. Тини тэдэ түлгэһүүд хүрхэй һайн эхэ хонид болоо бэлэй. Бүхы юумэн гол түлэб түлгэһүүдэ зүбөөр отондо оруулханаа, һайнээр хурьгалуулханаа дулдидаг гэжэ би хангашэб. Түлгэһүүдэ хууда оруулангүй нэгэ жэл байлгада, муртэй олон хурьга абзгүй ханжаа болохо. Харин түлгэһүүдэ өгтэй ханаар отондо оруулаа, зуунаа зуун хурьга абажа болохо байдаг. Эдэ бүгдэ муу хониншодоо дулдидаха байна. Хонидой нэһэн богони юм. Оройдоо «арбад наһа наһална. Тинишээ хонидой өшө туһа хэдэг богонихон болзоорье үшөө хороожо байнхон хэрэггүй гэжэ ханжа байнаб.

Цыремпилова нэгэ бага дуугай байд гээд, өөрингөө бодолыг савшан, туугарайндааһан аялн намжаагаар бэшэ, тарин сэдхэлтэ үздэг, эршэмтэй шанта хоолойгоор үргэлжлүүлбэ:

— Манай хэжэ байһан ажал хэрэгтэ бүхы юумэн дундаа бүхэ холбоо барисаатай байдаг, һайн хурьга абаһын тулада эхэ хонидой хонинхоо хэрүүлхөн һайнхааруулаха өһотой. Харин һайн эхэ хонидой болоһын тулада, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр оролдожо, хурьгадэ түлгүүхэ эсрэгтэй. Мүнөө үедэ халхууд эхэ баян шадалтай болонхой, харин хонидой байра байдал ха хаангагүй ахирхан байдаг. Энэ юмнээ болоноб гэжэ, манай мэр-гэжэлтэд, колхозной хүтэлбэрлэгшэд хуушарһан муу байрадаа дадаһанхай ха юм. Урдань хонидой харшада, дэлдэ хаадаггүй, минл хашаан соо хонундэг байгаа юм гэжэ. Тэрэниие хотон соо байлгадаг эрхэ гэжэ нэрлэдэг һэн ха. Минни хангада, тэрэ хадаа хойрог залуу зоной онол эрхэ гэжэ. Хонидой хурьгалха болоорье гон наринаар өдөлгөхэ эсрэгтэй юм. Би хонидоо март һарада хурьгалуулха баатай болонхой ашэб. Юундэб гэхэдэ, тү-

рээ, зүлгэ ногоондо гараха болзоронь дүтэ байха түхэйне бодоно бшуу. Үбнэ тэжээл элбэгтэй һаа, ямарин хурьга абажа байгаа. Янаар, фееральда хонин хурьгалуулхада, түлгын тэрэ намартаа хонидой эсрэг томо болошодог байна бшуу. Хурьгада наран хэрэгтэй юм. Эхын хүн-хоо дутуугүй хэрэгтэй. Хурьгадай байрын уйтахан сонхоор толорон ороһон наранай тулада хурьгадай суглархыг хараад, улам хүдэлдэг. Наранай тулагай хажуу тээшэ болоходо, хурьгад адли байраа урилалсаһан даа. Хайрладаһаа хурьдэгби. Хурьгадай байр-ыг үргэн эхэ сонхонудтайгаар бариха өһотой юм. Хурьгад гэжэ мүнөөхил ургамалнууд ха юм,

халуун шүхтэй амиды ургамалнууд гэшэл!

Манай республикни ажалшадый урда олохон асуудалнууд гаража эрээ. Эдэ бүгдэ хадаа урган хүтэлхын замтай шатанууд болоно. Колхоз, совхозууд эршэмтэйгээр урган хүтэлжэ байна, тини ажлыннуудыг хүтэлбэрлэхэ онол арганууд улам нарин, улам һайн боложо байна. Үсгэлдэр ямаршөгүй һайн гэжэ хангаджа байһан юумэнэй мүнөөдэр хангаанда хүрэхөө болишоно, хонин үлгөөдэр хуушаржа, хэндэ-шэ хэрэгтэй зүйл болоно. Ажабайдал гэжэ нимэл ха юм даа!

Хонид хотон тээшэ бөөнөөрөө субана. Хулөөрөө үбнэ ногоо харшагнуулха, туруугаараа тоборхонь лэ дууадаана. Цыремпилова хонидоо хотондо оруулжа хаана. Үглөө үглөөгүүр үүрээр бодоно, дэлгэд лэ бэлхээрхиднэ гаргахал. Үдэр бүрч энэл ажлаа хээ. Хэдэн олон жэлэй туршада ингэжэл ажаллаа. Эдэ олон жэлүүдтэ хэди шэнэ онол эрлэ бэдэрээ гэж шэб. Үсэд нэтрүүтээр, эсэхэ сүсэхэ мэдэнгүйгөөр хони үсэхэ бэрлэх эрдэм шүлэлэа бшуу. Тини Гомбо-Сүрэн Гончиновна Цыремпилова Социалис Ажалай Герой болоо, РСФСР-эй Верховно Советэй депутатаар хуугагдаа.

Манай Буряад оронин талын хизаар юм, буряадууды талын арад юм гэһэн эхэ жэгтэй хангажа уни хада дэлгэрээд, аһала бүхээр тогтонихонхой. Москвада болодог уран зохиолшодой нилээд харюусалгатай зүблөөнүүд дээрэ уран зохиолой шүүмжлэгшэдэй манай республикни зарим зохиолшодыг түрэл талынгаа байдалыг зураглаха онол арга олоногүйт, толын өөр онсо шэнжине хэрүүлнэгүйт, талын хүнэй сэдхэл зүрхыг үнэхээр зүбөөр дэлбэлэн бэшэнэгүйт гэжэ мэтээр эзмэлжэ байхынь хэгнэ бэшэ шагнаһан байнаб. Түрүүшээр би нимэ хоерлөөнэй гэрээдэ, минн лэ элэгэ хатадэг һэн, харин һүүлэй үедэ сүхалэз хүрэдэг болонхой. Юундэб гэхэдэ, буряадай залуу мэдүүд өһөдэмгөө шүлгүүдэ үнэхээр «талын шэнжэлтэйгээр» бэшэхэ гэжэ аһан шадалаараа оролдоно бшуу. Ингэжэ манай литературада «табайта тала» гэжэ ном бим болоо һэн. Тэрэ ном дотор гүүдэ булалдажа асарганууд наһалдаха юм. Өһотой уран бэлгтэй поэт Солбон Ангабаевы эзмэлжэ гэжэ эндэ тэрэнэй ном дурдаа бэшэб. Буряадай ажабайдалай тусгаар онсо шэнжэ гэжэ гэжэ талыг лэзэ бурээр магтан дурдаһан бэлгтэйшэ, дундаа жиришье, минл һуһаадышье хара мянган зохиолнууд байгуулаһан байха.

Нээрээшье, мүнөөнэй Шэтин ба Эрхүүгэй областынуудай Агин ба Усть-Ордын буряад национальна округуудай аймагууд урдань Буряадай АССР-тэ ородог байһан юм. Тэндэмнай буряадууд ажа-нуудаг Агин ба Алайрай элдин уужам таланууд оршодог. Тэдэ талануудыг, үнэхөөрөөшье, Хальмагай гү, али Кезахай таланууд-һаа дутуугүй омогорхолтойгоор магтан дуулахаар байгаа гэжэ ааб даа. Харин манай Буряадай мүнөөнэй дэбисхэр дээрэ байл эхэ тала газар үгы бшуу. Борьогой талыг абажа харахада, бүхы тээшэ хадануудаар хүрээлэгдэхэй байл тиниэ эхэ үргэнш бэшэ добо дошотой тэгшэ газар

лэ даа. Манай Буряадай газарыг ой модоор элбэг хадатайн, тала газартайн айхабтар тоа һайхан юм гэжэ бүхы аяншад, тэрэ тоодо агүүхэ Чехов, бүри уни хада баталһан байха. Харин минни хангада, манай газар дай-дэ гэжэ Ресул Гамзатовай сэг үргэлжэ анхаралаа хандүүлжа, үнэн сэдхэлхэ дуратайгаа мэдүүлжэ байдаг Дагестанай ой модо-гүй нисгэн хадануудһаа дутуугүйгөөр манай мэдүүдэй ан-харал татаха, магтуулжа байха өһотой. Түнхэнэй үндэр мундэр-гануудыг абажа болоо һаа, хэди гоо һайтан гэшэб! Түнхэнэй уула-нууд хахадтаа хүртээрөө наран модоор бүрээгдэн ногоорон байха, харин дээшлэхэдэ, сагаан мунган саһан оройгоороо нюдэ харгаан халалзал даа. Тинхэдэ хадим жалга болон агнуудаар доро хүртээр сагаан саһан хан-шагтан сайрадаг. Манай Буряадай нилээд эхэ суутай тала бим юм. Тэрэ хадаа Баргажанай тала мүн. Энэгүүр абаһан аяар аолын амаршыг аяншон Барга-жан дабаанай бүхэлтэһэн юоруу, тэрэнэй Баргахан үндэр оройе зогсон байжа бахархан харадаг лэ байха даа. Баргажан дабаа-най үндэр орой хүхөөр сабуулан-һан гү, али хутагаар зүхүүлһэн мэтэ тэгшэ юм. Тэрэ үндэрэй оройдо аймаштай тунгалаг һай-хан уһатгай гүзээг муур байдаг юм. Тэрэ нуурта заһанан бим. Нуурай эрьдэ будаадын субер-га баригданхай юм, тэрэ субер-га соо уни удан жэлдэ нэгэ даланша лама һууһан юм гэжэ би эдир залуудаа дуулаһан хүм, тини эдэ бүгдэ үнэн байгаа ха гү, али худал гү гэжэ шалгахана Баргажан дабаанай эгзэн үндэр оройдо гараха байна гэжэ шэб-шэдэг бэлэйб.

Зүб даа, Буряад оромнай хад-дэ хизаар юм. Тинишээ манай хизаар дайда өөрын онсо шэн-жэтэй, хүн зоной байдал, зан асарын тусгаар ондоо, ажлын-нуудта өөрын нүлөө үзүүлдэг юм гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Манай Буряадай хада уулаһаа эхэ бага тон олон гол горхонууд урда-жа, тэгшэ тала руу ородог. Жэл соо хэди үдэр бэ, тэди олон гол горхонууд байгал далайда шудхадаг гэжэ манай арад зоной дунда хэлсэдэг!

Багаһаа хойшо би гэртээ һуу-жа шөдөдөггүй, холо ойгуур ха-райлаха, ябаагүй газараа аба-жа, үзөөгүй юмээс үзэхэ дуре-тай байһан хүм. Шэнэ район, шэ-нэ хизаар болон ороннуудаар тэ-ноун сэдхэлтэйгээр аяншадаг, уһан далайгаар, океанаар хүхуун баартайгаар тамардаг замшал-тайб. Анханда түрлэн нутаг-һаа эхилээд, оршон тойрон-той улам үргэнээр танилсадаг байгаа. Тини Буряад оромной-гоо газар дайдаар хуу ябааб, минни ошоогүй нэгшье район, ябаагүй нэгшье нутаг үгы гэжэ

сэхэ хэлэхэдэ болохо. Манай Бу-ряад орон айхабтар эхэ газар дайдаатай юм. Турбан зуун табин мэтэ мянган дүрбэлжэн кило-метр дэбисхэр дээрнэ миллион хүрэхгүй хүн зон ажаһуудаг. Харин зуун хоёр миллион хүн зонтой Японой газар дайда манай республикни талмайһаа орой-доол зори мянган дүрбэлжэн километрээр үлүү юм.

Эртэ хабартаа манай нутагай байгалин үнгээс хубилгахынь өдөлгөн хараха дуртай хүм. Ху-са нарын һүүл баһаа эхилжэ, саһан нэмэргэтэй хада уулаһаа амар бэ даа нэгэ байл илга-руулаар бэшээр, дабтагдашагүй һайханаар хангалтажа захадаг.

Энэ хангал үнэрөө дамжуулжа хэлэхэнэ бэрхэтэй гэжэ гү, али оройдоош дамжуулхын аргагүй гэжэ ха. Тэрэ хангал долгин мэтээр эрхэн, эгээ түрүүшээр оройдоо ойлгохын аргагүй бай-тараа, һүүлээрнэ бүри эли бо-лон мэдэрэгдэдэг. Энэ хадаа на-ранай гэрэлдэ ой модон гэдэ-жэ эхилбэ гэжэ. Хада уулын үбэр эхэ боргон харада хүнэй хараа байса үнгэ зүһөө хубил-гадаг. Үдэр бүри элшээ шангад-жа байһан наранай гэрэлдэ са-һан түрүүшээр боробтор боло-һон аад, байн бүри барайжа, хар-лажа эхилдэг. Тини савшаа бо-лоходоо һаркижэ, соохорлохоор забадаг. Һүүлээрнэ саһан хей-лажа, горхон болон урдадаг. Горхонууд түрүүшээр саһан соо-гуур абаагүйгээр урдажа эхил-һэн аад, савшаа улам абаатай боложо шолшоһондог, харин уруудаха тумба олон горхонууд хамтаржа, жалга жавмаар шууа-шорхироотойгоор урдажа, талын үшөө ойроо хүртөөгүй сагаан са-һыг оргожо эхилхэл даа. Мар-тын һүүл багта республикни ур-да зүгэй хадануудай ара тала-дэһөө саһан үгы болонтодог.

Манай Буряада наратай үдэр-нүүд олон юм. Жэлдээ гурбан зуун үдэрын сэлмэг наратай бай-даг. Республикни урда зүгэйрай-оонуудта мартын һүүд багта га-зарай хүдэлмэри эхилдэг. Ма-най эндэхи газарай дулаан уһа-тай Буряад оромной сагай улэри-лай эрид эхээр хубилдаг тухай ходо халаг хууы табин шэбшэ-дэг хүм. Манай газар дайда Ном-гон далайһаа таба мянган кило-метр холо, Атлантикаһаа долоо мянган километр холо байна ха юм. Гэбшээ Улаан-Үдэ хотон-най Харькостай нэгэ широтада оршодог. Тинишээ эхэ боргон харада байгалиндамнай хабарай хүсэтэ шэнжэ үзэгдэнэ, эхэхэн хубилалта болоно бшуу. Манай эндэхи сагай улэрилай эридээр хубилдаг, үбэл зунай, үдэр һу-нини хэмгүй эхэ илгаатай бай-даг дээрлээ байгалиндамнай бай-дал өөрынхээрээ эхэ тогтуури-гүй юм. Жалнай жэлдээ адли бэшэ байхаһаа гадна, сагай улэ-рил үдэртөө хэди дахин хубил-хадаа болохо. Заримдаа үглөө-гүүр хүрхэй дулаан байһан аад, үдэшэ багта муухай саһа ша-марган болоод, гани галзуу хүй-төөр загнадаг.

Эхэ боргон харада хадим са-һа мүлхэнэй уһан горхон бо-лон урдажа, гол болон хамтар-даг. Эдэ гол горхонууд хэдэн мянган жэлэй туршада хэди олон агы нүхэ, хабшал жалга гаргаа гэжэб. Эдэ гол горхо-нууд анха урда сагта хада уула-нуудай тогтоходо, бим болон, хабсагай шулуунууд соо нутаг-һан хамтар бүхы юмтэнуудыг хү-нэй нүдэндэ харуулнагүйгөөр, һа-мээхэнээр үдэр хонго бүхэндэ, час, минуте, секунда бүхэндэ урдаһуулан абаашажа байгаал, Манай республикни зүүн захын өймөг—Яруунаһаа эхнээ абадаг Витим мурэн Хойто мүйлхэн да-лай руу урдадаг. Витим мурэ-нэй, тэрэнэй халаануудай Борга-жанай ба Бууитын хубшоор ур-дахадаа элирүүлһэн алта май-тен абалга гэжэ өөрин үни ур-данай түүхэтэй юм. Би урдань Витимэй, Витимжанай, Чинин мүйл-хэн дээгүүр долоон зуун километр хашааа шаргаар абаһан хүм. Хүйтэн үдэр байгаа, моринхоор уурал бааһа юм. Витимжанда ор-шодог Еленинскэ прииск нэра оротор хүрэхэ гэжэ эхээр яар-жа абааб. Мүйлхэн дээгүүр гар-гадһан харгыгаар нэгэ жэгдэх-нээр, хороосотойгоор гэхэлхэ абаһан абаһан хүннэ зүсөө а-ша һэм. Ара морганин үргэн бате, сэн-бун болошонхой. Мо-рео байлгаба.

— Еленинскэ прииск хүртээр хэди модор үлөө лаби—гэжэ һу-раба.

Тэрэ хүн түрүүшээр намайе, һүүлээрнэ мориней анхаралтай-гаар шэртэн хараба.

— Һайн мореор абаа һаа, ар-бан модон болохон даа, харин шини мориндо бүтэн хорин мо-дон болохо.

Республикни хойто зүгтэ ажаллажа, анда нутагмаһан, гэр бүлээ олоһон зориг түгэлдэр хүнүүд имэл даа. Эндэхи зон шог зугаада андааг байдаг. Ху-шэр хүндэ эрхэ байдалда хүдэл-мэрилһэн хүнүүд шог зугаа эхэ-тэй, энээдэтэй хурса хэлэтэй юм бшуу. Алтанаа хорхойтожо, э-лдэһын хүнүүд ишэ эрдэг һэн. Хонхой хобдог, ээрлиг муухай золигууд уг унгарваа үгы болон халаа, улам мурыншье үлөгүй. Сибиряк гэжэ омогтой хүндэ-тэйгөөр нэрлэгдэдэг хүнүүд лэ энэ үлөө. Алтан эндэ элбэг эхээр абадаг. КПСС-эй Буряадай обко-мой секретарь экономическа эр-дэмэй кандидат К. М. Продейво-да «Буряад оромной Октябрийе алдаршуулаһа» гэһэн ном соо хэб-лэгдэһэн һонирхолтой статья соо-гоо ингэжэ бэшэнэ:

«Совет засагай мандаһын урда тээ алта малтан абажа абадал амхи гуримгүй, ээрлиг хэлбэри маягтай байгаа. Зарим үе ай-хабтар эхэ алта угаажа абадаг, зарим жэлүүдтэ муртэй эхэ ал-тан малтагдадаггүй һэн ха. Жэ-шэлхэдэ, 1862 ондо Баргажанай хубшэдэ 131 пүүд хахад алтан абтаһан, 1865 ондо Дээдэ-Удын мэдэлэй приискуудһээ 36 пүүд хахад абтаһан байна. Тинхэдэ үн-гэрэлтэ зуун жэлэй 90-ээд онууд-та жэл соо дун хамтадаа орой-доол 18 пүүд олзлогдоһон бай-ха юм. Тини жэлһээ жэлдэ алта малтан абалга бага боложо, 1923 ондо оройдоо алтан абтахаа бо-лоо һэн.

Совет засагай жэлнүүдтэ ал-та малтан абажа хэрэг гурим-шуулагдаһан, урдань абадаг хэм-жэндээ хүрэхтөө гадна, хэ-дэн дахин эхээр олзлогдодог болоо бэлэй. Хубшын гол мурэ-нүүд дээрэ алта угаадаг, тамар-даг фабриканууд бим болобо. Алта угаагдай хүшэр хүндэ хү-дэлмэри оньһожоруулагдажа эхил-бэ. Хубсхалай урда тээхи жэл-нүүдэйхитэй сасуулаха, манай совет үедэ хүн бүхэн хоер-гурба дахин эхэ ажалай бүтээсэ туйла-на. Хубшэ тайгада зайн гал бим болоо, хаа хаанагүй оньһон тү-хээрлэгнүүд ашаладаа. Газе-рыг хүртөөр гү, али салираар малтаха болжио, үрэмөөр үрэм-дэдэг болоо. Табан жэлнүүдэй түсэбэй урда тээхи долоон жо-лэй туршада гансахан Ципика-най приискыг абажа харахада, алта олзоборилго нилээд эхэ бо-лоо.

[Үргэлжэлэһын удаадахи но-мерто гараха].

КПСС: СЪЕЗДЫН УРДА ТЭЭ

АЛИ ТАЛА БАРИХАБШИ?

(Түгэсхэл, Эхнийн 10-дахн
нюурта).

Гурбан хүтэлбарилгээд (республикын) гүрэнэй дечануудта ажалуудаг байгаа гэж тэрэнэй хэлэхэд, хурагсуу тиймэше үндэс баримтагүй байгаагүй ха гэж ханагдаа нэн.

КПСС-эй ЦК-гай платформо сооһоо эгээн эрчим пунктнуудын абаха хэрэгтэй гэж съездын делегатууд В. В. Белоусов, А. К. Разауаев, Н. А. Чеботков, Л. Д. Цыбикжапова хэлээ. Тээд амар пунктнууд найшаагдааб гэж эдэ делегатуудай нэгэнийнше тодорхойлж хэлээгүй. КПСС-эй ЦК-гай платформотой бөлөшье найн танил бэшэ байжа болоо гэж юундэшеб ханаа нэм. Социализмын замаар дабшаабди, парти манай шэгдүүлхы ба зоригжуулхы гол хүсэн гэж байгаад зарим делегатуудай хэлэхэд, хонигүй шэнги байгаа. Городоимнай олониктын түлөөлэгшэд делегатуудтай үнэн зүрхэнэй хөөрлөөд дэлгээх гэж оролдоод туршаа. Тээд энээнхэнь туһа гараагүй.

В. Р. Булдаев демократическа болон марксистска платформонуудта, съездын хүдэлмэридэ амараар хандажа байһан тухайгаа нэгэше нюунгүйгөөр хөөржэ үгөө. «Коммунизм» хээсэ байгуулхабта? гэж нэгэ түлөөлэгшын асуухада, нүхэр Булдаев ингэжэ харюусе: «Уулзалгын нүүлээр намда дүтлөөрэйгтэ. Энэ асуудалдтай тодо харюу үгэхэб».

СССР-эй АН-ай СО-гой БНЦ-гэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Р. Н. Сперанская аудиторикын гол анхрал хандуулма шадаа. Хэрбээ съезд дээрэ баруунай тала баримталагшадой илажа гараа гэшэ нээ, общество дотор шахардуу байдал тохолодо гэж тэрэ хэлээ. Энэ делегатай ханал бодолоо үнэн сэхээр, нэгэше нюунгүйгөөр хубаадаһандань тэндэ сугларгад урмашаһан байна. Ард зоник түлөөлгэн делегатууд нүүлэй нүүлдэ эгээн зүб шиндэбэри абаха байха гэжэ найданабди.

Олег ЛЕБЕДЕВ,
манай хөрр.,
тел. 2-43-23.

Урматайгаар ажаллаба

Июнь һарын түрүүшын амаралтын үдэр манай 22-дохн хургуулины багшанар болон хурагшад амазаводой поселогой хажуугаархи ой сэрлэхээс гараһан байна. Дээдэ-Онгостойн лесничествэстэй хэлсээ батланай «хоор», бидэ 40 гектар талмайһаа нобшо ноохой, хуурай мушэр, түмэр түдэгэ гэхэ мэтыг гаргаабди. хурагшад ажалай талар багша А. В. Санриденко болон военрук Ю. Л. Толстухинтай хамта хунуудэй амарха, хандалинуудыг түхээрһэн байна.

Амаршые хүн амаралтынгаа үдэр хайшан гэжэ үнгэргэхэ байһан тухайгаа өөрөө шэлэдэг ааб даа. Энэ удаа экологическа операцита ховордох классай хурагшадһаа эхилээд, хургуули дүүргэхээс байгшад хүртээр 60—70 аад хүбүүд болон басагад нэгэ хүн шэнгээр гараа. «Хургуули дүүргэхэ

байгшад шалгалтонуудтаа бэлдэжэ, хэды сүлөөгүй байгашые һаа, экологическа отрядта хабзаадаха зүбшөөлөө үгэһэн байна. Багшанар шабинараа хойноо дагуулан ажалай жэшээ харуулаа.

Ой сооһине сэрлэжэ, байгаали һэргээхэ гэшэ хэды урматай ажал бэл Бүхы хурагшад, эбэй ээтэйгээр, урма баартайгаар ажаллаһан байна.

Үдэр бүрингөө ажабайдалые, ажал хүдэлмэриние, хуралсалы бидэ экологитой тон нягтаар холбохыа оролдодог болонхойбди. Энда һаа амазавод манай хургуулида Комсомолой гудамжа даалгаһан байна. Тэрэнине бидэ амаралтын газар болгохо хүсэлтэйбди. Мүнөө хургуули дүүргэхээс байһан хурагшад гудамжа соо хуһан модонуудыг тарла.

О. СОБОЛЕВ,
22 дохн хургуулины багша.

Уластоорондын харилсаанууд сагай ошохо бүри үргэдэнэ. Ингэжэ манай ороноор ааншалха дуратай харини ороноудай олон тоото бүлэгүүд болон делегацинууд олошоржо байндай.

Июньн 10-да манай Улаан-Үдэдэ Америкэдэсэ бүлэг аяншалагшад эрхэн байна. Тэдэнэй тоодо студентнууд, эрдэмтэд, уран зохиолшод, журналистууд хүлжмшад, мөнджөрнүүд ороно. 18-һаа 40 хүртээр наһатай американецууд республикыннай ажабайдалаар өхэл хонирхоо.

Тэдэнэр гурба һарын туршада манай республикатай, орон нутагтайнай танилсаха түсэбтэй.

Дэлхэй дээрэ эгээн залуу шажан мүргэл болохо баханизмада хабатай хүнүүд аяншалгада хабзаадаха гэжэ тэмдэглэбди. Элдэб үндэс яһа-

най арадуудыг нэгдүүлхэ гэһэн зорилготойгоор Баха-Улла имиз шажан байгуулаа гэһэн баримта бим. Дэлхэй дээрэ нэгдэхэдмэл цивиллэци, найн найхан үг зорилго байгуулха гэһэн эрмэлзэл амаршыа хүнүүдтэ найшаагдаха байгаа еһотой.

Американецууд манай республикын районуудаар, Улаан-Үдээр ябахаһаа гадна, Киевтэй, Львовтой, Минсктэй танилсаха. Ингэжэ тэдэнине эрдэмтэдтэй, журналистуудтай, шажан мүргэлтэй элдэб шэглэлэй ажал ябуулагшадтай, студентнуудтэй, тарашадтай, хонирхолтой уулзалганууд хүлээнэ. Газар дэлхэй гэшэ бүхы арадуудта, хүн түрэлтэндэ нэгэл нутаг, нэгэл Эхэ орон болохо еһотой гэһэн баханизнуудай үзэл бодол найшаагдана.

Е. СЛУГИНОВА.

БАХА-УЛЛА АМЕРИКЭДЭШЬЕ, СОЮЗДАШЬЕ

УИЛЬЯМ ПУЛЛИ ОЛОНОЙ ДУРА ГУТААНАН ХҮН

Толгой, нидхэ, шэхэн, хасар, хамар, үргэн гэхэ мэтэ бүхы нюуртал нэгэше газар үлөөнгүйгөөр Лондоний городогой һүниин нэгэ клубай 39 наһатай дуушан Уильям Пулли элдэб хээгээр бээз һинлэн зурагнархоо. Тус городок Канадын Онтарио провинцида оршонхой юм. Тэрэнине хараад, досоо ахгүй болошохо юм. Нюутагайн хүн зон тэрэндэ тон ехээр дураа гутаана. «Илангаа эхэнэрнүүд болон хүүгэдыг хүрдөөн айлгахгүйн» тула никтын газарнуудаар аба хмөхэ засагаархид тэрэнине хорй бо.

«Хүүлшын мэдээсэлүүд дээрэһэ харахада, Пулли энэ шиндхэбэри буруушаһан ябуулга эхилээ. Нам тухай юуншые гэжэ хэлсэжэ байхадань, юрдеол хамбагүй даа «Дэлхэй дээрэ» эгээл ехээр бээз һинлэһэн хүн гэжэ Гиннессэй дэбтэр соо орохо гэжэ бүхы бээз һинлэхэб», — гэжэ тэрэ бодомжолно.

ТАСС-ай фотозхронико.

КИНО

«ДРУЖБА»
КАВКАЗСКАЯ ПЛЕННИЦА, ИЛИ НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА — в 10, ЧЕРНАЯ РОЗА — ЭМБЛЕМА ПЕНАЛИ, КРАСНАЯ РОЗА — ЭМБЛЕМА ЛЮБВИ (2 серии) — в 15, 20-50, В ГОРОДЕ СОЧИ — ТЕМНЫЕ НОЧИ (2 серии) — в 12, 18-10.

«ПРОГРЕСС»
Красный зен — «АВАРИЯ» — ДОЧЬ МЕНТА — в 9-30, 11-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30, Зеленый зен — ТАНДЕМ — в 10, 13-20, МУЛЬТФИЛЬМЫ — в 11-50, ИМЯ РОЗЫ (2 серии) — в 15-20, 18-10, 20-40.

«РОДИНА»
ДА ЗДРАВСТВУЕТ СЕРВАЦИ — в 10, 16-30, ИМЯ РОЗЫ (2 серии) — в 11-20, 14, 18-10, 20-40.

«ОКТЯБРЬ»
НЕСУРАЗНЫЕ КАНИКУЛЫ — в 9-10, 14, В ГОРОДЕ СОЧИ — ТЕМНЫЕ НОЧИ (2 серии) — в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.

«ВОСТОК»
ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ — в 15-30, «АВАРИЯ» — ДОЧЬ МЕНТА — в 17, 19, 21.

«БАЙКАЛ»
МЕСТЬ И ЗАКОН (2 серии) — в 18-30, 21.

«АРШАН»
БЕЛАЯ КОСТЬ — в 19, 21.

Телефон доверия

Наһаа гүйсөөгүйшүүлэй «найдалай телефон» — 2-44-38 — воксресениин үдэрнүүдтэ 14-һөө 20 саг болотор хүдэлнэ. «Мобини» «найдалай телефон» үдэр бүхэндэ 20 сагһаа үглөөнэй 6 саг болотор хүдэлнэ. Таанатай хөөрлөөдөө үүсэхэ гзбэл: понеделниктэ — психолог, вторникто — журналист, средада — сексопатолог, четвергдэ — багша, пятницада — социальна хангалгын министр-стайн мэргэжэлтэ, субботодо — юрист, воксресениндэ — правопавана, буддын шэжэн-гуудай албатан.

Манда хандагтэй
Телефон: 2-35-74.

КРОССВОРД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 5. Отклонение снарядов и пуль от траектории во время полета. 6. Вид конного спорта. 11. Предприятие связи. 12. Высшее совершенство. 13. Отдельное выступление в цирке, концерт. 16. Часть здания, увенчивающая стену. 18. Река в Бурятии. 19. Река в Бурятии. 20. Народный артист СССР, актер и режиссер. 21. Героиня оперы Л. Бетховена «Фиделио». 24. Короткая мужская одежда без рукавов и воротника. 25. Человек, сдающий кровь. 26. Южный плод. 29. Устройство, задающее темп работы двум или нескольким механизмам. 30.

Индикаторная электронно-лучевая трубка для воспроизведения на экране букв, цифр.

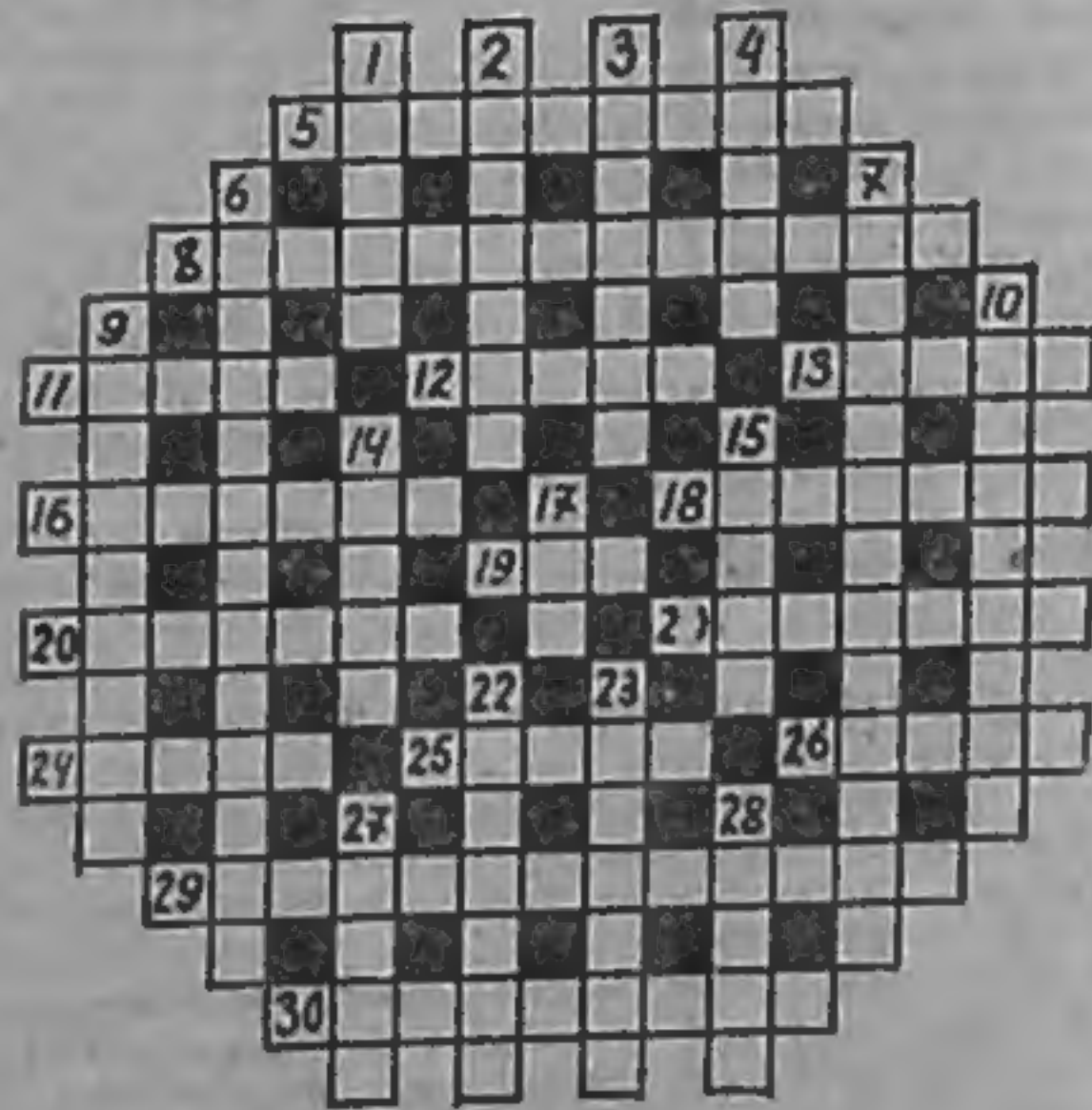
ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Стальная балка железнодорожного пути. 2. Высокая мужская шляпа с небольшим твердым полями. 3. Главное произведение К. Маркса. 4. Советский космонавт. 6. Коллективное решение. 7. Музыкант, сопровождающий выступление солиста. 9. Изменение положения космического летательного аппарата на орбите. 10. Декоративное растение семейства бальзаминовых. 14. Великий польский композитор-пианист. 15. Роман Ю. Бондарева. 17. Старинная французская золотая или серебряная монета. 22. Плата за труд лицам свободных профессий. 23.

Разновидность ожерелья. 27. Кухонный инвентарь для русской печи. 28. Помещение для выставок, демонстрации товаров.

МАЙН 26-ДА ТОЛИЛОГ-ДОНОН КРОССВОРДЫН ХАРИУУНУУД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 1. Комов. 4. Юморист. 7. Зерно. 9. Голос. 11. Оптик. 13. Этипен. 15. Снаряд. 17. Бойлерная. 18. Блок. 19. Штаб. 20. Аксессуар. 22. Ятница. 23. Реванш. 24. Выраж. 26. Пенни. 27. Тибет. 29. Наречие. 30. Ильча.

ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Кимоно. 2. «Март». 3. Восток. 5. Деняб. 6. Пожня. 8. Ополчение. 9. Гидростат. 10. Ливорно. 12. Тротуар. 14. Норка. 15. Сахар. 16. Дебош. 20. Ацтек. 21. Репер. 24. Визави. 25. Живн-ца. 28. Щель.

670000, г. Улан-Удэ, ул. Калан.

даришени, 23. Телефоны: зам.

редактора — 2-34-06, секретари-

ата — 2-34-41; отделов: идео-

логический — 2-43-23, социаль-

но-экономический проблем —

2-43-23, писем и образования, тэ гарадаг.

переводов — 2-40-57, корректор-

ская — 2-35-74.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ

УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮД.

2-43-23, писем и образования, тэ гарадаг.

Газета отпечатана в республиканской типографии Госу-дарственного комитета Бурят-ской АССР по делам изда-тельства, полиграфии и книж-ной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00410.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.